

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios justicijos katedra**

Aistės Janionytės
Baudžiamosios justicijos studijų šakos
V kurso studentės

Magistro darbas

**Procesinė kriminalistinė kratos charakteristika ir problematika
Procedural Forensic Characteristics and Problems of Search**

Vadovas: doc. dr. Andrej Gorbatkov

Vilnius
2026

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe analizuojama procesinė kriminalistinė kratos charakteristika ir su tuo susiję probleminiai aspektai. Jame nagrinėjama kratos samprata, kratos atlikimo pagrindai, bendros kratos tvarkos taisyklės, attribojimo klausimai nuo kitų procesinių prievartos priemonių bei (ne)proceso veiksmų. Taip pat darbe analizuojami kratos taktikos būdai ir ypatumai, atskirų kratos rūšių atlikimo taktinės rekomendacijos. Šio magistro darbo tikslas yra išnagrinėti kratos, kaip procesinio veiksmo, esminius momentus, susijusius su procesine kriminalistine kratos charakteristika ir problematika.

Pagrindiniai žodžiai: krata, nutartis, procesinė prievartos priemonė, neatidėliotinas atvejis.

This thesis analyzes the procedural and forensic characteristics of searches and the related problematic aspects. It examines the concept of a search, the legal basis for conducting searches, general rules governing search procedures, and issues regarding the distinction between searches and other procedural coercive measures as well as non-procedural actions. The paper also analyzes search tactics and their specific features, as well as tactical recommendations for conducting specific types of searches. The aim of this master's thesis is to examine the essential aspects of the search as a procedural action, focusing on the characteristics and issues of procedural criminalistic searches.

Keywords: search, ruling, procedural coercive measure, urgent case.

TURINYS

IŽANGA	2
1. KRATOS SAMPRATA	6
1.1. Kratos sąvoka, objektai, uždaviniai bei rūšys	8
1.2. Kratos, kaip procesinės prievartos priemonės, atlikimo pagrindai	18
1.3. Kratos atirbojimas nuo kitų panašių procesinių prievartos priemonių ir (ne)proceso veiksmų	25
2. KRATOS ATLIKIMO TVARKA	35
2.1. Parengiamasis kratos etapas	36
2.2. Pagrindinis kratos etapas (darbinis etapas)	39
2.3. Baigiamasis kratos etapas	52
3. ATSKIRŲ KRATOS RŪŠIŲ ATLIKIMO TAKTINĖS REKOMENDACIJOS	57
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	68
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	70
SANTRAUKA	78
SUMMARY	79
PRIEDAI	80

Temos aktualumas. Lietuvoje procesinių prievartos priemonių sistema susideda iš dviejų dalių – kardomųjų priemonių ir kitų procesinių prievartos priemonių. Kaip tik antrajai sistemos daliai priskiriama krata. Pasak E. Losio¹, vienas iš prievartos priemonių instituto tikslų – gauti bylai reikšmingus duomenis, jeigu būtina, suvaržant žmogaus teises ir laisves. Todėl ir krata, kaip viena iš kitų procesinių prievartos priemonių, siekiama surinkti duomenis, reikšmingus nusikalstamų veikų tyrimui ir bylų nagrinėjimui teisme. Be to, R. Merkevičiaus teigimu², krata yra itin paplitusi, beveik kiekvieną baudžiamąjį procesą lydinti prievartos priemonė. Dėl to šio procesinio veiksmo svarba yra fundamentali, ypač tuomet, kai kalbama apie reikšmingų duomenų surinkimą. Verta paminėti ir tai, kad krata savo esme prisideda ir prie baudžiamojo proceso paskirties, kuri apibrėžta Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso³ (toliau – BPK) 1 str. 1 d., įgyvendinimo. Taigi galima teigti, jog kratos metu surinkti duomenys gali būti esminiai nusikalstamų veikų tyrimui ir lemiantys baudžiamosios bylos sėkmę.

Siekiant, kad krata suteiktų teigiamus rezultatus būtina išmanyti ne tik procesines, bet ir kriminalistines subtilybes. Todėl baudžiamojo proceso pagrindai turi būti derinami su kriminalistikos mokslo žiniomis. Be to, krata aktuali ir tuo, kad praktikoje gan dažnai susiduriama su problema – atriboti šį procesinį veiksmą nuo kitų (ne)proceso veiksmų ar kitų procesinių prievartos priemonių. Tai puikiai patvirtina teismų praktika, kurioje gausu pavyzdžių, kuomet vietoj kratos atliekama apžiūra. Dėl šios priežasties darbe nagrinėjami kratos požymiai ir atribojimo kriterijai, kurie padėtų lengviau atriboti kratą nuo kitų procesinių prievartos priemonių, procesinių veiksmų bei tam tikrų veiksmų, numatytų Lietuvos Respublikos policijos įstatyme⁴ (toliau – PĮ) ir Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatyme⁵ (toliau – KŽĮ). Taip pat praktikoje gali būti susiduriama ir su kitais probleminiais aspektais, pavyzdžiui, kratos fiksavimu, neatidėliotinų atvejų pagrįstumu ir pan. Verta paminėti, kad kratos tema mokslininkų gretose nėra populiari. Apie kratą daugiausia

¹ LOSIS, Egidijus (2010). *Procesinės prievartos priemonės baudžiamajame procese*. Daktaro disertacija, Socialiniai mokslai, Teisė (01 S), Mykolo Romerio universitetas. Kaunas: Lithuanian Academic Libraries Network (LABT).

² MERKEVIČIUS, Remigijus (2024). *Gynybos baudžiamajame procese pagrindai. Antroji dalis*. Mokslo monografija. Krakow: Księgarnia Akademicka Publishing, p. 255.

³ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. 2002 m. kovo 14 d. Nr. IX-785. *Valstybės žinios*, 2002, 37-1341.

⁴ Lietuvos Respublikos policijos įstatymas. 2000 m. spalio 17 d. Nr. VIII-2048. *Valstybės žinios*, 2000, 90-2777.

⁵ Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas. 2012 m. spalio 2 d. Nr. XI-2234. *Valstybės žinios*, 2012, 122-6093.

informacijos galima rasti, nagrinėjant mokslo šaltinius, susijusius su procesinėmis prievartos priemonėmis. Todėl pasigendama atskirų mokslo šaltinių, įžvalgų, tyrimų, skirtų vien tik kratos nagrinėjimui. O visa tai įrodo, kad poreikis gilinti žinias, nagrinėjant kratos institutą, iš tikrųjų yra nemenkas. Taigi paminėti aspektai rodo, jog ši darbo tema yra aktuali tiek teoriniu, tiek praktiniu požiūriu.

Darbo tikslas. Šio darbo tikslas – išnagrinėti kratos, kaip procesinės prievartos priemonės, esminius turinio elementus, sudarančius procesinės kriminalistinės charakteristikos pagrindą, atsižvelgiant į kriminalistikos mokslo aspektus, baudžiamojo proceso reglamentavimą bei praktinį teisės normų taikymą.

Darbo uždaviniai. Išsikeltos darbo tikslo siekiama įgyvendinant šiuos uždavinius:

1. Atskleisti kratos sampratą.
2. Nustatyti kratos atlikimo pagrindus ir su tuo susijusius praktinius probleminius aspektus.
3. Atskirti kratą nuo kitų procesinių prievartos priemonių ir (ne)proceso veiksmų.
4. Išanalizuoti kratos atlikimo etapus.
5. Išskirti atskirų kratos rūšių atlikimo taktines rekomendacijas.

Darbo objektas. Šio darbo objektas yra procesinė kriminalistinė kratos charakteristika ir tam tikri probleminiai aspektai. Todėl didžiausias dėmesys šiame darbe sutelktas į kratos sampratos aspektus (pvz., kratos sąvoką, objektus, uždavinius, rūšis), kratos atlikimo pagrindus, kratos atskirumą nuo kitų procesinės prievartos priemonių ir (ne)proceso veiksmų bei bendrus šios procesinės prievartos priemonės atlikimo tvarkos reikalavimus, juos susiejant su kriminalistikos moksle išskiriamais kratos etapais, anketų rezultatais, tam tikrais teismų praktikos pavyzdžiais. Taip pat nemažai dėmesio skiriama kratos taktikos būdams, atskirų kratos rūšių atlikimo taktinėms rekomendacijoms, atsižvelgiant į teisės doktrinoje pateiktas įžvalgas, anketų rezultatus, teismų praktiką. Kiti kratos aspektai, kaip, pavyzdžiui, apskundimo klausimai, susiję su krata, kratos, susijusios su elektroniniu objektu, kratos santykis su žmogaus teisėmis, kratos ypatumai, pasireiškiantys diplomatų, Konstitucinio Teismo teisėjų, teisėjų, prokurorų, advokatų, viešosios informacijos rengėjų, skleidėjų, jų dalyvių, žurnalistų atžvilgiu, nebus nagrinėjami, nes minėti aspektai jau buvo aptarti panašiomis temomis rašytuose magistro darbuose.

Darbo tyrimo metodai. Rengiant šį darbą remtasi šiais tyrimo metodais: lingvistiniu, lyginamuoju, anketavimo, analizės, sisteminiu. Lingvistinis metodas buvo naudotas siekiant

pasiremti tam tikromis baudžiamojo proceso įstatymo bei kitų teisės aktų nuostatomis. Lyginamojo metodo pagalba buvo galima palyginti Lietuvos ir užsienio valstybių reglamentavimo ypatumus, susijusius su procesiniu kratos pagrindu bei neatidėliotino atvejo išimtimi. Taip pat buvo pasitelktas anketavimo metodas, kuris leido išsiaiškinti įvairaus pobūdžio praktinius ir probleminius aspektus, susijusius su kratos atlikimu, taip pat gautus rezultatus susieti su kratos teoriniais ir tam tikrais reglamentavimo niuansais. Buvo sudarytos trijų rūšių anketos, skirtos ikiteisminio tyrimo pareigūnams, prokurorams ir ikiteisminio tyrimo teisėjams. Į šias pateiktas anketas atsakė: 21 ikiteisminio tyrimo pareigūnas, daugiausia turintys 10-20, 20-30 m. darbo patirtį; 57 prokurorai, daugiausia turintys 20-30 m. darbo patirtį; 5 ikiteisminio tyrimo teisėjai, daugiausia turintys 20-30 m. darbo patirtį. Dar vienas taikytas metodas yra analizės, kuris naudotas analizuojant ir išskiriant kratos etapus, taktikos būdus bei atskirų kratos rūšių atlikimo taktines rekomendacijas, taip pat taikytas siekiant atskleisti tam tikrus įstatymų taikymo bei teismų praktikos aspektus, ypač susijusius su kratos atribojimu nuo kitų procesinės prievartos priemonių bei (ne)proceso veiksmų. Be to, pasitelktas analizuojant įvairius mokslinius šaltinius. Rengiant šį darbą pasitelktas ir sisteminis metodas, kuriuo remiantis buvo galima sistemiškai susieti ir analizuoti teorinius pagrindus su teismų praktika bei praktikos aspektais, pasitaikančiais baudžiamojo proceso srityje, padaryti išvadas.

Darbo originalumas. Krata nagrinėta tokių mokslininkų kaip: G. Bučiūno, R. Burdos, P. Danisevičiaus, J. Kančauskienės, M. Šalčiaus, R. Krikščiūno, o jų atlikta analizė daugiausia pateikiama vadovėlių bei mokymosi priemonių pavidalu. Atskirų lietuviškų mokslinių straipsnių, monografijų ar kitų mokslinių šaltinių, skirtų tik kratos aspektams, beveik nėra. Iki šiol panašiomis temomis buvo parengti ir apginti keli magistro darbai, vertinant paskutinius penkerius metus: 2021 m. L. Mankevičiūtės magistro darbas tema „Kratos samprata, rūšys, ir procesinė tvarka“, 2022 m. S. Paškonytės ta pačia tema parengtas magistro darbas bei 2025 m. L. Lukauskaitės magistro darbas tema „Kratos samprata, turinys ir santykis su apžiūra“. Šis magistro darbas nuo jau minėtų baigiamųjų darbų skiriasi tuo, kad krata atribojama ne tik nuo poėmio, apžiūros, bet ir nuo asmens apžiūros, objektų tyrimo, kitų veiksmų (pvz., apžiūros, paėmimo, patikrinimo, patekimo į įvairias patalpas, transporto priemones), numatytų PĮ bei KŽĮ. Taip pat šiame darbe pasitelkiamas kriminalistikos mokslas ir nagrinėjami kratos taktikos būdai, atskirų kratos rūšių atlikimo taktinės rekomendacijos. Visi šie išvardyti aspektai nebuvo plačiai nagrinėti minėtuose magistro darbuose. Pažymėtina ir tai, kad šiam darbui parengti buvo pasitelktas anketavimo metodas, kuris leido išsiaiškinti kratos praktinius ir probleminius

aspektus, apklausiant ikiteisminio tyrimo pareigūnus, prokurorus bei ikiteisminio tyrimo teisėjus.

Svarbiausi šaltiniai. Rengiant šį darbą remtasi teisės aktais, specialiąja literatūra, teismų praktika ir kitais šaltiniais. Pagrindinis norminis aktas, kuriuo remtasi šiame darbe analizuojant tam tikrus kratos sampratos aspektus, kratos atlikimo tvarkos taisyklės, atskleidžiant esminius asmens kratos procesinius niuansus, nagrinėjant kratos atlikimo pagrindus, buvo BPK. Taip pat buvo svarbūs ir galiojančių redakcijų PĮ bei KŽĮ, kurie buvo reikšmingi analizuojant kratos ypatumus ir skirtumus nuo šiuose įstatymuose įtvirtintų tam tikrų veiksmų. Naudojant specialiąją literatūrą buvo remtasi tiek lietuviška, tiek užsienietiška literatūra. Pažymėtina, kad specialiosios lietuviškos literatūros rėmuose krata, kaip atskiras nusikalstamų veikų tyrimo procesinis veiksmas, beveik nėra nagrinėjamas, todėl reikšmingiausi mokslininkų pastebėjimai, analizė ir tam tikri kratos aspektai pateikiami vadovėlių ar mokamųjų priemonių pavidalu, dėl to atskirų straipsnių, monografijų beveik nėra. Vieni svarbiausių šaltinių siekiant nustatyti ir apibūdinti kratos taktikos būdus buvo H. N. Singh mokslinis straipsnis „*Crime scene investigation*“⁶, 2013 m. vadovėlis „Kriminalistika: taktika ir metodika“⁷. Nemažas dėmesys buvo skirtas K. Kremens moksliniam straipsniui⁸, lyginant tam tikrus aspektus su užsienio valstybėmis. Siekiant išsiaiškinti atskirų kratos rūšių atlikimo taktines rekomendacijas, ypatingas dėmesys skirtas 2017 m. knygai „Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai“⁹, 2011 m. vadovėliui „Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese“¹⁰. Analizuojant kratos etapus, ypatingas dėmesys skirtas 2023 m. I. Aron moksliniam straipsniui „*The tactics of the search*“¹¹. Be to, buvo remtasi daugiausia Lietuvos bendrosios kompetencijos teismų nuosprendžiais ir nutartimis, siekiant atskleisti tam tikrus kratos atlikimo tvarkos aspektus. Taip pat naudoti ir kiti šaltiniai, pavyzdžiui, įvairūs internetiniai tinklapiai, kurie buvo pasitelkti išsiaiškinant transporto priemonių kratos taktikos ypatumus.

⁶ SINGH, Harendra Nath (2021). Crime scene investigation. *International Journal of Science and Research (IJSR)*, 10(11), 642-648 [online]. <https://doi.org/10.21275/SR211112005543>.

⁷ KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.

⁸ KREMENS, Karolina. (2020). A autoridade competente para determinar buscas e apreensões em perspectiva comparada: pela necessidade de controle judicial. *Revista Brasileira De Direito Processual Penal*, 6(3), 1585-1626 [online]. <https://doi.org/10.22197/rbdpp.v6i3.412>.

⁹ BUČIŪNAS, Gediminas; GRUODYTĖ, Editā; ŠALČIUS, Marijus (2017). *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai*. Vilnius: Registrų centras.

¹⁰ ANCELIS, Petras; ALEKSONIS, Gediminas; BUČIŪNAS, Gediminas ir kt. (2011). *Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.

¹¹ ARON, Ioan (2023). The tactics of the search. *Bulletin of the Transilvania University of Brasov. Series VII: Social Sciences and Law*, 16(65)(1), 91-98 [online]. <https://doi.org/10.31926/but.ssl.2023.16.65.1.10>.

1. KRATOS SAMPRATA

Dažnai baudžiamojo proceso metu, siekiant atskleisti nusikalstamas veikas, surinkti reikšmingus duomenis jų tyrimui ir bylų nagrinėjimui, nustatyti svarbias aplinkybes, o plačiaja prasme – siekiant nustatyti tiesą baudžiamojoje byloje, pasitelkiamos procesinės prievartos priemonės. Procesinės prievartos priemonės gali būti suprantamos kaip baudžiamojo proceso įstatyme įtvirtintos priemonės, pasireiškiančios žmogaus teisių suvaržymu, kurias valstybės subjektai taiko siekdami procesinių tikslų¹². Lietuvoje procesinių prievartos priemonių sistemą sudaro kardamosios priemonės ir kitos procesinės prievartos priemonės. Kaip tik krata priskiriama prie kitų procesinių prievartos priemonių grupės ir yra reglamentuota BPK XII skyriuje „Procesinės prievartos priemonės“. Verta paminėti, kad skirtingose valstybėse krata reglamentuojama įvairiai – tiek baudžiamojo proceso kodeksuose (pvz., Latvijoje, Vokietijoje, Italijoje), tiek kratai skirtuose atskiruose teisės aktuose (pvz., Jungtinėje Karalystėje).

Be to, krata yra viena iš labiausiai žmogaus teisės varžančių kitų procesinių prievartos priemonių, kadangi jos atlikimo metu gali būti ribojamas privatus gyvenimas, būsto, nuosavybės neliečiamumas¹³. Šios vienos svarbiausių žmogaus teisių yra saugomos Lietuvos Respublikos Konstitucijos¹⁴ (toliau – Konstitucija), kurios 22 str. 1 d. įtvirtinta, kad žmogaus privatus gyvenimas neliečiamas, o 3 d. nurodo, kad informacija apie privatų asmens gyvenimą gali būti renkama tik motyvuotu teismo sprendimu ir tik pagal įstatymą. Konstitucijos 23 str. 1 d. ir 24 str. 1 d. pabrėžiama, kad tiek nuosavybė, tiek žmogaus būstas yra neliečiami. Konstitucijos 24 str. 2 d. numatyta, kad be gyventojo sutikimo įeiti į būstą neleidžiama kitaip, kaip tik teismo sprendimu arba įstatymo nustatyta tvarka. Todėl siekiant apsaugoti pagrindines žmogaus teises, kratos atlikimas susietas su ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarties gavimu, išskyrus neatidėliotinus atvejus. Pažymėtina ir tai, kad krata gali būti atlikta ne tik pas įtariamąjį, bet ir pas kitus asmenis, kai yra pakankamas pagrindas manyti, kad pas juos gali būti paslėpti procesiniame dokumente apibrėžti kratos objektai¹⁵. Be to, minėtų teisių apsauga įtvirtinta ir tarptautiniuose teisės dokumentuose. Pavyzdžiui, Europos žmogaus teisių ir

¹² GODA, Gintaras; KAZLAUSKAS, Marcelis ir KUONIS, Pranas (2011). *Baudžiamojo proceso teisė*. Vilniaus universiteto vadovėlis. Vilnius: Registrų centras, p. 220.

¹³ *Ibid*, p. 257.

¹⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucija. Lietuvos Respublikos piliečių priimta 1992 m. spalio 25 d. referendume. *Valstybės žinios*, 1992, 33–1014.

¹⁵ GODA, Gintaras; KAZLAUSKAS, Marcelis; KUONIS, Pranas ir kt. (2003). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras I knyga: I-IV dalys*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, p. 365.

pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos¹⁶ (toliau – EŽTK) 8 str. 1 d. saugoma asmens teisė į privatą ir šeimos gyvenimą, būsto neliečiamybę ir susirašinėjimo slaptumą, o to paties straipsnio 2 d. nurodyta, kad valstybės institucijos neturi teisės apriboti naudojimosi šiomis teisėmis, išskyrus įstatymo numatytus atvejus ir kai tai būtina demokratinėje visuomenėje. Todėl Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT) atsižvelgdamas į tai, kad šia procesine prievartos priemone nebūtų nepagrįstai naudojamosi ir piktnaudžiaujama bei siekdamas užkirsti kelią nepagrįstai riboti vienas svarbiausių žmogaus teisių, savo praktikoje¹⁷ suformavo kriterijus, kuriais remiantis, sprendžiama dėl kratos, kaip procesinės prievartos priemonės, taikymo pagrįstumo: 1) ar kišimasis į privatą gyvenimą buvo pagal įstatymą, tai yra ar buvo konstatuoti kratos teisinis ir faktinis pagrindai; 2) ar šia priemone buvo siekiama teisėto tikslo; 3) ar ši priemonė būtina demokratinėje visuomenėje. Detalesnis šių kriterijų turinys išplėtotas EŽTT praktikoje ir toliau nebus detalizuojamas.

Taip pat Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto¹⁸ 17 str. 1 d. numatyta, jog žmogus yra saugomas nuo savavališko kišimosi į asmeninį ir šeimyninį gyvenimą, jo būsto neliečiamybę, susirašinėjimo slaptumą, neteisėto kėsینimosi į garbę ir orumą. Taigi remiantis šiuo teisės aktu, galima teigti, kad asmuo yra saugomas nuo savavališkų kratų atlikimo. Vadinas, tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu lygmeniu minėti teisės aktai saugo pagrindines žmogaus teises, tokias kaip privatus gyvenimas, būsto neliečiamybė, nuosavybės neliečiamybė, nuo nepagrįsto skverbimosi į šių teisių sritį, o jų ribojimas galimas tik pagal įstatymą. Todėl ir kratos atveju šios teisės gali būti ribojamos tik esant pagrįstam pagrindui, kad kratos metu bus rasti ir paimiti ieškomi objektai, laikantis įstatymo nustatytų reikalavimų.

Be to, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas savo jurisprudencijoje¹⁹ yra pabrėžęs, kad proporcingumo principas reikalauja, kad nustatytos teisinės priemonės turi būti būtinos demokratinėje visuomenėje ir tinkamos siekiamiems teisėtiems bei visuotinai svarbiems tikslams (tarp tikslų ir priemonių turi būti pusiausvyra), jos neturi varžyti asmens teisių labiau negu reikia šiems tikslams pasiekti. Vadinas, ir krata turi būti atliekama tik tuomet, kai tai yra būtina, siekiant baudžiamojo proceso tikslų, ir ja negali būti varžomos asmens teisės labiau nei

¹⁶ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. 1950 m. lapkričio 4 d. *Valstybės žinios*, 1995, 40-987.

¹⁷ *Wieser and Bicos Beteiligungen GmbH v. Austria* [ECHR], No. 74336/01, [16-01-2008]. ECLI:CE:ECHR:2007:1016JUD007433601.

¹⁸ Tarptautinis ir pilietinis teisių paktas. 1966 m. gruodžio 19 d. *Valstybės žinios*, 2002, 77-3288.

¹⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas, Nr. 7/03-41/03-40/04-46/04-5/05-7/05-17/05. *Valstybės žinios*, 7-254.

tai būtina šiam tikslui pasiekti. O jeigu siekiamų tikslų galima pasiekti mažiau žmogaus teises varžančiomis priemonėmis nei krata, tuomet turi būti taikomos tokios priemonės, nes priešingu atveju krata gali būti pripažinta neproporcinga bei gali būti nepagrįstai apribotos žmogaus teisės ar laisvės. Taigi akivaizdu, jog krata negali būti atsiejama nuo proporcingumo principo.

Svarbu paminėti ir tai, kad krata yra susijusi su procesinės prievartos panaudojimu. E. Losio²⁰ teigimu, krata priskiriama prie tokio žmogaus teisių ir laisvių varžymo būdo, kai visiškai ar iš dalies apribojamos konkrečios asmens teisės ir laisvės, siekiant užtikrinti netrukdomą baudžiamojo proceso eigą ir sudaryti prielaidas pasiekti baudžiamojo proceso tikslus. Tačiau paminėtina, kad krata gali būti laikoma savanoriška, kuomet pats asmuo pateikia nutartyje ar nutarime apibrėžtus kratos objektus ir (ar) nesukelia papildomų sunkumų patekti į patalpas, pavyzdžiui, leidžia teisėsaugos pareigūnams laisvai patekti į apieškomas gyvenamąsias patalpas.

Taigi krata suvokiama kaip viena iš kitų procesinių prievartos priemonių, kuria ribojamos žmogaus teisės, siekiant surinkti duomenis, reikšmingus nusikalstamų veikų tyrimui ir bylos nagrinėjimui teisme.

1.1. Kratos sąvoka, objektai, uždaviniai bei rūšys

Lietuvoje krata reglamentuota BPK 145, 149-150¹ str., tačiau šiame įstatyme šios procesinės prievartos priemonės sąvoka *expressis verbis* nėra numatyta. Todėl teisės mokslininkai pateikia įvairius kratos apibrėžimus, kurie padeda suvokti, ką galima laikyti krata. G. Bučiūnas²¹ teigia, kad krata yra procesinė prievartos priemonė, kurios esmė – priverstinis nuodugnus bei kruopštus patalpų, transporto priemonių, vietovių, asmenų apieškojimas, siekiant surasti ir paimti: a) nusikalstamos veikos įrankius ir priemones; b) nusikalstamu būdu įgytus daiktus, dokumentus ir vertybes; c) daiktus, dokumentus, turinčius reikšmės nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti; d) lavonus; e) ieškomus asmenis, pasislėpusius nuo teisėsaugos institucijų ar teismo. Taip pat šis mokslininkas teigia, jog krata gali būti atliekama siekiant užtikrinti civilinį ieškinį, turto konfiskavimą ar išplėstinį turto konfiskavimą. Taigi šia sąvoka akcentuojama

²⁰ LOSIS, Egidijus (2008). Baudžiamojo proceso prievartos priemonių samprata. *Jurisprudencija*, 6(108), 76-81 [interaktyvus]. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2575/2382>, p. 79.

²¹ BUČIŪNAS, Gediminas; GRUODYTĖ, Edita; ŠALČIUS, Marijus (2017). *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai*. Vilnius: Registrų centras, p. 299.

prievartinė paieška, kurios metu randami ir paimami kratos objektai. M. Šalčius²² kratą laiko kita procesine prievartos priemone, kurios pagrindiniu tikslu laiko duomenų, turinčių reikšmės nusikalstamai veikai tirti, surinkimą. Šiuo atveju kratos sąvoka apibrėžiama per tikslą, kurio siekiama atliekant paieškos veiksmus. Paminėtina ir tai, kad krata labai panašiai apibrėžiama ir teismų praktikoje²³, kurioje pažymima, kad krata yra priverstinė, valstybės prievartos elementą turinti, procesinė priemonė, kuria suvaržomos žmogaus teisės ir laisvės (pvz., teisė į asmens neliečiamumą, būsto neliečiamumą) bei kuria pirmiausia siekiama surinkti duomenis, reikšmingus tyrimui ir bylos nagrinėjimui teisme. Taigi visa tai įrodo, kad tiek teisės doktrinoje, tiek teismų praktikoje vieningai sutariama, kad krata yra procesinė prievartos priemonė, kuri gali būti reikšmingų duomenų, atliekant nusikalstamų veikų tyrimą, šaltiniu. Tačiau šios prievartos priemonės taikymas neatsiejamas nuo pačių fundamentaliausių žmogaus teisių suvaržymo.

Be to, verta paminėti ir užsienio mokslininkų apibrėžiamas kratos sąvokas. Pavyzdžiui, C. Butură²⁴ kratą apibūdina kaip baudžiamojo proceso veiksmą, kurį atlieka ikiteisminio tyrimo pareigūnai, siekdami nustatyti tiesą, atskleidžiant nusikalstamo pobūdžio požymius, kurie yra palankūs, siekiant asmenį, įgijusį įtariamąjo (kaltinamojo) statusą, patraukti baudžiamajon atsakomybėn. Be to, C. Butură²⁵ atkreipia dėmesį, kad ikiteisminio tyrimo institucijos jau yra nustačiusios įtariamąjį, dėl to tyrimas atliekamas tose vietose, kuriose įtariamasis praleido daugiausia laiko nuo nusikalstamos veikos pradžios iki jo sulaikymo. Todėl ir krata pirmiausia pradedama nuo įtariamąjo namų, kur, kaip manoma, jis praleido daugiausia laiko, o toliau tęsiama kitose vietose, kuriose įtariamasis vykdė įvairią veiklą, pavyzdžiui, įtariamąjo artimų asmenų namuose ir (arba) gyvenamosiose vietose arba nepažįstamų asmenų, su kuriais įtariamasis bendravo iš karto po nusikalstamos veikos padarymo, namuose ir (arba) gyvenamosiose vietose²⁶. Taigi šiuo apibrėžimu krata suvokiama kaip procesinis veiksmas, kuriuo surenkami duomenys, reikšmingi nusikalstamų veikų išaiškinimui ir asmens patraukimui baudžiamajon atsakomybėn.

²² ANCELIS, Petras; ALEKSONIS, Gediminas; BUČIŪNAS, Gediminas ir kt. (2011). *Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 134.

²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-174-303/2019.

²⁴ BUTURĂ, Cosmin (2022). Tactics of the Search. Collection of Objects and Documents. *RAIS Conference Proceedings: The 28th International RAIS Conference on Social Sciences and Humanities*, 66-71 [online]. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6945901>, p. 66.

²⁵ *Ibid.*

²⁶ *Ibid.*

R. S. Rathore nuomone²⁷, krata yra ikiteisminio tyrimo dalis, leidžianti teisėsaugos institucijoms rinkti įrodymus ir užtikrinti įstatymų vykdymą. Tačiau svarbu užtikrinti, kad krata būtų atliekama laikantis pagrindinių žmogaus teisių, įskaitant teisę į privatumą ir teisę į apsaugą nuo nepagrįstų kratų²⁸. K. Kremens²⁹ teigia, kad krata yra tyrimo veiksmų, kuriais siekiama rasti įrodymus, pavyzdys. Taip pat, K. Kremens nuomone³⁰, krata dėl savo pobūdžio smarkiai gali riboti asmens teises, todėl ši priemonė priskiriama prie prievartos priemonių, kuriomis gali būti skverbiama į asmens privatumą, asmens neliečiamybę bei būsto neliečiamumą. Dėl to teisės aktų nuostatos, susijusios su krata, turi būti formuojamos ypač aiškiai, o tyrimo veiksmingumas turi būti suderintas su tinkama apsauga nuo neteisėto asmens teisių ir laisvių pažeidimo bei nepagrįstų kratų. Taigi šios dvi pateiktos sąvokos pirmiausia kratą apibrėžia, kaip vieną iš įrodymų šaltinių.

Apibendrinant galima teigti, kad mokslininkų gretose pagrindiniai požymiai, kurie įvardijami apibūdinant kratą, yra tai, jog ji priskiriama prie procesinių prievartos priemonių, kurios metu yra atliekama prievartinė paieška ir taip renkami reikšmingi duomenys nusikalstamų veikų tyrimui ir bylų nagrinėjimui. Todėl kratą būtų galima apibūdinti kaip procesinę prievartos priemonę, kurios atlikimo metu, panaudojant prievartą, apieškomos patalpos, pastatai, asmenys, vietovės, siekiant surasti ir paimti turinčius reikšmės bylos tyrimui daiktus, nusikaltimo pėdsakus, rasti lavonus ir (ar) nusikaltėlius³¹. Taip pat svarbu atkreipti dėmesį ir į tai, kad krata gali būti daroma tik pradėjus ikiteisminį tyrimą.

Pažymėtina, kad pati krata, kaip atskira procesinė prievartos priemonė, yra reglamentuota BPK 145 str. Šio straipsnio 1 d. numatyta, kad ikiteisminį tyrimą atliekantis ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras kratą gali daryti tuo atveju, jeigu egzistuoja pagrindas manyti, jog kokioje nors patalpoje ar kitokioje vietoje gali būti rasti ir paimti nusikalstamos veikos įrankiai, nusikalstamu būdu gauti ar įgyti daiktai bei vertybės, daiktai ar dokumentai, kurie gali turėti reikšmės nusikalstamos veikos tyrimui arba kad, koks nors asmuo jų turi. Tai reiškia, kad šioje dalyje yra numatytas faktinis kratos atlikimo pagrindas, o ikiteisminį tyrimą atliekantis

²⁷ RATHORE, Rahul Singh (2023-03-15). *Legality and Admissibility of Search And Seizure: An International Overview, 2023* [online]. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4385261.

²⁸ *Ibid.*

²⁹ KREMENS, Karolina. (2020). A autoridade competente para determinar buscas e apreensões em perspectiva comparada: pela necessidade de controle judicial. *Revista Brasileira De Direito Processual Penal*, 6(3), 1585-1626 [online]. <https://doi.org/10.22197/rbdpp.v6i3.412>, p. 1585, 1587.

³⁰ *Ibid.*

³¹ KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 172.

pareigūnas ar prokuroras gali patekti į bet kokias vietas, jeigu yra pakankamas pagrindas manyti, kad ten bus surasti reikšmingi duomenys nusikalstamų veikų tyrimui. Tačiau tokiu atveju ikiteisminio tyrimo pareigūnas turi turėti ikiteisminio tyrimo teisėjo priimtą nutartį arba esant neatidėliotinam atvejui – prokuroro ar paties ikiteisminio tyrimo pareigūno surašytą nutarimą dėl kratos atlikimo. Kaip tik šiuose procesiniuose dokumentuose ir nurodomi ieškomi kratos objektai. Be to, to paties straipsnio 2 d. įtvirtinta, jog krata gali būti daroma siekiant surasti ieškomus asmenis ir (ar) lavonus. Kaip jau buvo minėta, BPK 145 str. 3 d. nurodo, kad krata daroma motyvuota ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi, kurioje turi būti nurodyti BPK 145 str. 1, 2 d. apibrėžti objektai, kurių bus ieškoma kratos metu, taip pat apibrėžiamos kratos ribos (kuriose vietose bus ieškoma šių objektų). Taigi šioje dalyje numatytas procesinis kratos pagrindas. Minėto straipsnio 4 d. atskleidžia, kad kratos atlikimo metu turi dalyvauti buto, namo ar kitų patalpų savininkas, nuomotojas, valdytojas, pilnametis jų šeimos narys ar artimasis giminaitis, o darant kratą įmonėje, įstaigoje ar organizacijoje – tos įmonės, įstaigos ar organizacijos atstovas. Beje, BPK 145 str. 4 d. nuostatos nereikalauja kelių asmenų dalyvavimo, pakanka bent vieno iš išvardytųjų³². Vadinasi, nėra įtvirtintas imperatyvus asmens, kurio atžvilgiu daroma krata, dalyvavimas kratos metu. Tačiau, kai nėra galimybės užtikrinti šių minėtų asmenų dalyvavimo, krata daroma kviestinio ar savivaldybės institucijos atstovo akivaizdoje, o prireikus kviestiniai gali būti kviečiami dalyvauti kratoje ir kitais atvejais. Kita vertus, ikiteisminio tyrimo pareigūnų ir prokurorų anketų duomenys atskleidė, kad kviestiniai kratos metu dalyvauja pakankamai retai. Todėl galima teigti, jog dažniausiai yra užtikrinamas asmenų, turinčių ryšį su kratos vieta, dalyvavimas. Be to, BPK 145 str. 4 d. aspektu įdomus Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. kovo 1 d. nuosprendis³³ baudžiamojoje byloje, kurioje nustatyta, kad krata buvo pradėta dalyvaujant tik nepilnametei šeimos narei, V. S., o R. S. (pilnametė šeimos narė) atvyko, kai krata buvo beveik baigta. Taigi R. S. negalėjo stebėti kratos metu atliekamų veiksmų. Be to, teisėjų kolegija akcentavo, kad krata, kurios metu buvo rasti ir paimti pinigai, nebuvo tinkamai procesiškai atlikta, nes buvo pažeisti BPK 145 str. 4 d. įtvirtinti reikalavimai. Tai galima pastebėti iš to, jog kratos protokole užfiksuota, kad prieš pradedant kratą, apie tai buvo paskelbta R. S. bei nurodoma, kad ji buvo supažindinta su teismo nutartimi dėl kratos, tačiau tokie duomenys neatitiko jokių kitų įrodymų, be to, R. S. prisijungė prie jau atliekamos kratos, kuri buvo pradėta nedalyvaujant jokiame pilnamečiui

³² Lietuvos Aukščiausio Teismo 2016 m. gegužės 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-175-222/2016.

³³ Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. kovo 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-2-487/2022.

šeimos nariui. Taip pat kratos protokole padarytas R. S. įrašas apie atsisakymą pasirašyti kratos protokolą dėl minėtos priežasties. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad šiame protokole buvo nurodytas R. P., kaip kviestinis, dalyvavęs kratos metu, tačiau kratos protokolo jis nepasirašė, o liudytojų parodymai atskleidė, kad jis kratoje iš viso nedalyvavo. Vadinasi, krata atlikta pažeidžiant nustatytus BPK 145 str. 4 d. reikalavimus. Teismas šioje situacijoje konstatavo, kad nors formaliai krata pradėta dalyvaujant nepilnamečiui šeimos nariui, kuriam tuo metu buvo 17 m., o jos eigoje, prisijungus pilnamečiui šeimos nariui, kuris atitiko BPK 145 str. 4 d. nustatytus reikalavimus, atliekant kratą buvo užtikrintas dalyvavimas tų asmenų, kurie su jos atlikimo vieta turi ryšį. Taip pat teismas padarė išvadą, kad minėti BPK reikalavimų pažeidimai nėra esminiai. Visgi teismo padaryta išvada yra abejotina, kadangi minėtu reikalavimu siekiama užtikrinti kratos teisėtumą, jog asmuo pats galėtų stebėti kratos metu atliekamus veiksmus. Taip pat pritartina, R. Merkevičiaus nuomonei³⁴, kad asmenų dalyvavimo darant kratą tikslas iš esmės yra šio procesinio veiksmo kontrolė, todėl asmuo turi būti pakankamai informuojamas ir supažindinamas su kratos esme. Tačiau šiuo nagrinėjamu atveju asmeniui nebuvo suteikta galimybė nuo pat pradžių stebėti kratos veiksmus, nes jis prisijungė prie jau atliekamos kratos.

Be to, BPK 145 str. 5 d. pabrėžiama, kad krata gali būti daroma tiek žemėje, miške, tiek vandens telkiniuose ir nedalyvaujant savininkui, nuomotojui ar valdytojui, bet vėliau šiems asmenims turi būti pranešama raštu apie darytą kratą. Tačiau šiuo atveju nėra apibrėžta konkreti pranešimo tvarka (pvz., per kiek laiko turi būti pranešama). Apibendrinus galima pažymėti, kad toks įstatymų leidėjo numatytas reglamentavimas atskleidžia, kad krata gali būti daroma, siekiant surasti tam tikrus objektus, esant pakankamiems įstatyme numatytiems pagrindams. Taip pat ši prievartos priemonė turi būti motyvuota bei pagrįsta svariais duomenimis, pateisinančiais kratos proporcingumą.

Taigi, atsižvelgiant į tai, kad krata siekiama surasti ir paimti daiktus ar kitus objektus, kurie yra reikšmingi nusikalstamų veikų tyrimui ir bylų nagrinėjimui, šiai procesinei prievartos priemonei gali būti keliami tokie uždaviniai:

- 1) surasti daiktus ir lavonus;
- 2) surasti duomenis, padedančius atskleisti nusikalstamą veiką (nustatyti reikšmingas aplinkybes, prisidedančias prie nusikalstamų veikų atskleidimo);

³⁴ MERKEVIČIUS, Remigijus (2024). *Gynybos baudžiamajame procese pagrindai. Antroji dalis*. Mokslo monografija. Krakow: Księgarnia Akademicka Publishing, p. 257.

- 3) surasti nusikaltėlius ir (ar) juos nustatyti padedančius duomenis;
- 4) surasti turtą, kuriuo būtų galima padengti nuostolius;
- 5) surasti konfiskuotiną turtą;
- 6) paimti iš apyvartos išimtus arba be leidimo laikomus daiktus ir kt.³⁵

Remiantis pateiktomis kratos sąvokomis, teisės doktrina³⁶, suformuotais uždaviniais bei BPK reglamentavimu gali būti apibrėžiami ir kratos objektai:

- a) patalpos (pvz., gyvenamasis ar sodo namas, butas, ūkiniai statiniai, tarnybinės ar pagalbinės patalpos, garažas, kitokia nuosavybė (pvz., parduotuvė, kavinė, įmonė, kioskas) ir kt.);
- b) asmuo;
- c) vietovė (pvz., miškas, vandens telkinys, žemės sklypas);
- d) transporto priemonė ir kt.

Pasak M. Šalčiaus³⁷, visus objektus, kurių gali būti ieškoma kratos metu, galima suskirstyti į tam tikras grupes:

1. nusikalstamos veikos įrankius ir priemones;
2. daiktus ar dokumentus, galinčius turėti reikšmės nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti;
3. nusikalstamu būdu įgytus daiktus, dokumentus ir vertybes;
4. lavonus;
5. ieškomus asmenis;
6. daiktus ar vertybes, kai remiantis BPK 151 str. ir laikinai apribojus nuosavybės teises bus galima užtikrinti civilinį ieškinį, turto konfiskavimą ar išplėstinį turto konfiskavimą.

Pažymėtina, kad kratos objektai procesiniame dokumente (nutartyje ar nutarime) turi būti apibrėžiami konkrečiai, o ne abstrakčiai. Tačiau ikiteisminio tyrimo teisėjų anketos rezultatai atskleidžia, kad praktikoje prokurorai prašo leisti atlikti kratas, ieškant konkrečių objektų ar asmenų, bet taip pat, kaip taisyklė, yra naudojama formuluotė „ir kitus ikiteisminiam tyrimui

³⁵ KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 172.

³⁶ BUČIŪNAS, Gediminas; GRUODYTĖ, Edita; ŠALČIUS, Marijus (2017). *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai*. Vilnius: Registrų centras, p. 300.; KURAPKA, Vidmantas, Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 177.

³⁷ ANCELIS, Petras; ALEKSONIS, Gediminas; BUČIŪNAS, Gediminas ir kt. (2011). *Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 135-136.

reikšmingus daiktus ir dokumentus“. Todėl tokia naudojama formuluotė tarsi sukuria objektų neapibrėžtumą, o remiantis anketos duomenimis, tai gali būti priežastis dėl ko kai kurie ikiteisminio tyrimo teisėjai atsisako priimti nutartį dėl kratos atlikimo. Taigi manytina, kad kratos objektai, kiek įmanoma turi būti apibrėžti, tačiau suprantama ir tai, kad kartais sunku numatyti, kokie objektai bus rasti kratos metu.

Dar vienas svarbus bei susijęs su kratos samprata akcentas – kratos rūšys. Pirmiausia BPK galima aptikti tris kratos rūšis: 1) patalpų kratą; 2) asmens kratą; 3) vietovės kratą. Teisės doktrinoje kratos rūšys yra klasifikuojamos įvairiai. Konkrečių kratos rūšių klasifikacija priklauso nuo to, koku remiamasi skirstymo pagrindu. R. Burda ir R. Krikščiūnas³⁸ pateikia kelis kratų skirstymus į grupes, vadovaudamiesi skirtingais pagrindais:

- 1) pagal objektą išskiria tokias kratų rūšis: a) patalpų; b) asmenų; c) vietovių; d) transporto priemonių;
- 2) pagal eiliškumą kratas skirsto į: a) pirmines ir b) pakartotines kratas;
- 3) pagal laiką išskiria: a) vienu laiku daromas kratas ir b) skirtingu laiku daromas kratas;
- 4) pagal asmenų skaičių numato: a) pavienes kratas ir b) grupines kratas.

R. Krikščiūnas³⁹ kratas dar klasifikuoja remdamasis organizavimo būdo ir eiliškumo (nuoseklumo) pagrindais. Minėtas mokslininkas⁴⁰ pagal organizavimo būdą kratas klasifikuoja į: a) pavienes, kurios atliekamos vienoje vietoje ir b) grupines, kurios atliekamos keliose vietose vienu metu pas atskirus asmenis arba pas vieną asmenį, bet skirtingose vietose (pvz., namuose, darbovietėje ir pan.). Tokiu atveju grupinės kratos priskiriamos prie kriminalistinės kombinacijos. Ši kratos rūšis yra atliekama tuo atveju, kai yra pakankamas ir pagrįstas pagrindas, leidžiantis manyti, kad kratos objektai yra pas kelis tarpusavyje susijusius asmenis, kurių atžvilgiu jau yra pradėtas ikiteisminis tyrimas. Taip pat grupinė krata gali būti atliekama pas vieną asmenį, bet įvairiose vietose (pvz., bute, sodyboje, name, tarnybinėje patalpoje, asmeninėje transporto priemonėje, įmonės padaliniuose skirtinguose valstybės miestuose ir pan.)⁴¹. Minėtą kratą atlieka keli ar net keliolika pareigūnų, iš kurių vienas yra atsakingas už kriminalistinę kombinaciją bei visų kratos grupių veiklos koordinaciją, jog būtų išvengta

³⁸ BURDA, Ryšardas; KRIKŠČIŪNAS, Rolandas; LATAUSKIENĖ, Eglė; MALEVSKI, Hendryk ir kt. (2004). *Kriminalistikos taktika ir metodika*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, p. 56.

³⁹ KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 176.

⁴⁰ *Ibid.*

⁴¹ *Ibid.*

klaidų, atliekant šiuos veiksmus. Dažniausiai tai būna ikiteisminį tyrimą atliekantis pareigūnas arba prokuroras⁴².

Kitas R. Krikščiūno⁴³ pateiktas skirstymo pagrindas – eiliškumas (nuoseklumas) – kuriuo kratos skirstomos į: a) pirmines, b) pakartotines ir c) papildomas. Tiesa, kiti mokslininkai⁴⁴ šiuo pagrindu kratas klasifikuoja šiek tiek primityviau, bet tiksliau – numatydami tik pirmines ir pakartotines kratos rūšis. Pastebėtina, kad R. Krikščiūno pateikta klasifikacija pagal eiliškumą nėra visiškai tiksli, nes kratų rūšys grupuojamos ne pagal tą patį pagrindą. Šiuo atveju papildoma kratos rūšis turėtų būti išskiriama remiantis apimties pagrindu (pagal kurį kratos skirstomos į pagrindines ir papildomas), o ne eiliškumo pagrindu. Priešingu atveju papildoma krata visada būtų pakartotinė. Pirminė krata, kaip jau pats pavadinimas suponuoja, atliekama pirmą kartą. Tuo tarpu pakartotinės kratos nuo pirminių skiriasi tuo, kad jos daromos toje pačioje vietoje ne pirmą kartą. Todėl galima išskirti tam tikrus atvejus, kada tikslinga daryti pakartotinę kratą:

- 1) kai pirminė krata nedavė rezultatų (pvz., pirminė krata buvo atlikta neprofesionaliai, nesant kruopštaus, iš anksto apgalvoto kratos pasirengimo; neturint pakankamos informacijos apie ieškomų objektų, susijusių su nusikalstama veika, požymius ir kt.);
- 2) kai pirminės kratos metu ne visos vietos buvo kruopščiai apžiūrėtos;
- 3) kai egzistuoja pagrindas, leidžiantis manyti, kad pirminės kratos metu objektas buvo ištirtas nepakankamai atidžiai, nenaudojant mokslinių techninių priemonių ir pan.;
- 4) kai krata buvo atlikta esant nepalankioms sąlygoms ir dėl to nebuvo galima gauti teigiamų rezultatų;
- 5) kai yra duomenų, jog asmuo iki kratos pašalino ieškomus daiktus iš vietos, kurioje buvo daroma krata, o vėliau šiuos daiktus grąžino⁴⁵.

Taigi apibendrinus minėtus atvejus, kuomet tikslinga daryti pakartotinę kratą, galima teigti, kad pakartotinės kratos atlikimas priklauso nuo pirminės kratos atlikimo bei jos teigiamų rezultatų gavimo. Tuo tarpu pagrindinė krata daroma tuomet, kai egzistuoja pagrįstas manymas, kad tam tikroje vietoje ar pas konkrečius asmenis gali būti rasti ir paimiti kratos

⁴² ANCELIS, Petras; ALEKSONIS, Gediminas; BUČIŪNAS, Gediminas ir kt. (2011). *Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 137.

⁴³ KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 176.

⁴⁴ ANCELIS, Petras; ALEKSONIS, Gediminas; BUČIŪNAS, Gediminas ir kt. (2011). *Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 136.

⁴⁵ KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 176-177.

objektai, o papildomos kratos gali būti daromos, tais atvejais, kai paaiškėja naujos bylos aplinkybės, gaunama naujos informacijos apie ieškomus objektus arba apie asmenis, pas kuriuos gali būti rasti ir paimiti slepiami objektai⁴⁶.

Pažymėtina, kad asmens krata, kaip viena iš kratos rūšių, yra atskirai reglamentuota BPK 146 str. Galima paminėti svarbiausius procesinius aspektus, susijusius su asmens kratos atlikimu. BPK 146 str. 1 d. *expressis verbis* numatyta, kad šios rūšies krata daroma pagal tas pačias taisykles kaip ir buto, namo ar kitų patalpų krata. Tai reiškia, kad taikomos bendrosios kratos taisyklės, su ypatumais, numatytais šiame straipsnyje. Be to, Lietuvos Aukščiausias Teismas (toliau – LAT) 2024 m. vasario 6 d. nutartyje baudžiamojoje byloje⁴⁷ yra išaiškinęs, kad nors asmens krata nepatenka į BPK 160¹ str. 1 d. išvardytų procesinių prievartos priemonių, kurios neatidėliotinais atvejais gali būti taikomos be ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarties, tačiau sistemiškai aiškinant BPK nuostatas, asmens kratai taikomos visos BPK 145, 149, 160¹ str. nurodytos kratos skyrimo, taikymo ir atlikimo taisyklės. Todėl asmens krata taip pat turi būti daroma esant motyvuotai ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarčiai, o neatidėliotinais atvejais – prokuroro arba ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarimui ir tokiu atveju per tris dienas nuo nutarimo priėmimo turi būti gauta ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartis, kuria būtų patvirtinamas procesinės prievartos priemonės teisėtumas. Atsižvelgus į šį teismo išaiškinimą, jog asmens krata gali būti daroma neatidėliotinais atvejais priėmus prokurorui ar ikiteisminio tyrimo pareigūnui nutarimą, šio darbo autorės nuomone, reikėtų papildyti BPK 160¹ str. 1 d. įtraukiant BPK 146 str. Pažymėtina, kad atskiros teismo nutarties, nereikalaujama esant BPK 146 str. 2 d. numatytiems pagrindams. Šiuo atveju BPK 146 str. 2 d. numato du pagrindus, kuomet asmens krata gali būti daroma nepriėmus atskiros nutarties: 1) sulaikant ar suimant asmenį; 2) kai yra pakankamas pagrindas, kad patalpoje ar kitoje vietoje, kur daroma krata ar poėmis, esantis asmuo slepia prie savęs daiktus ar dokumentus, reikšmingus nusikalstamos veikos tyrimui. Tačiau atsižvelgus į minėtą teismų praktiką, manytina, kad šią dalį reikėtų papildyti, šalia nutarties nurodant ir prokuroro ar ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarimą. Remiantis ikiteisminio tyrimo pareigūnų anketos duomenimis, net 95,2 proc. apklaustų pareigūnų (t. y. 20 iš 21 pareigūno) teigia, kad asmens krata dažniausiai atliekama suimant ar sulaikant nusikalstamos veikos metu arba iš karto po jos padarymo, o 28,6 proc. pareigūnų (t. y. 6 iš 21 pareigūno) nurodė, jog ši kratos rūšis pakankamai dažnai atliekama patalpų kratos

⁴⁶ KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 177.

⁴⁷ Lietuvos Aukščiausio Teismo 2024 m. vasario 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-2-511/2024.

metu. Dar svarbu paminėti, kad pagal BPK 146 str. 3 d. asmens kratą gali daryti tik tos pačios lyties asmuo. Šią normą aiškinant sistemiškai, šis reikalavimas taikomas ikiteisminio tyrimo pareigūnui, kuris atlieka asmens kratą, o gydytojui šis reikalavimas netaikomas, nes jis pats neatlieka asmens kratos, o tik gali dalyvauti ją atliekant⁴⁸. Kartu, asmens apžiūros atveju, kai šis veiksmas, susijęs su kūno apnuoginimu, gydytojas pats gali atlikti asmens apžiūrą ir jam nėra taikomas tos pačios lyties reikalavimas. Praktikoje yra kilę atvejų, susijusių su BPK 146 str. 3 d. pažeidimu, kai daroma asmens krata. Pavyzdžiui, EŽTT 2001 m. liepos 24 d. sprendime⁴⁹ „Valašinas prieš Lietuvą“ buvo nagrinėjamas asmens kratos klausimas, tai yra vyro krata, susijusi su kūno apnuoginimu, buvo atliekama moters (pareigūnės) akivaizdoje. EŽTT šiuo atveju pažymėjo, kad nors krata išrengiant asmenį kartais gali būti reikalinga užtikrinti įkalinimo įstaigos saugumą ar užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, bet ji turi būti atliekama tinkamu būdu. Tai, kad pareiškėjui buvo liepta nuogai nusirengti moters akivaizdoje, parodė aiškią nepagarbą pareiškėjui ir pažeidė apieškomojo orumą. Taigi buvo pažeista ne tik asmens kratos atlikimo tvarka, bet ir konstatuotas EŽTK 3 str. pažeidimas.

Remiantis BPK 146 str. 4 d., atliekant asmens kratą neprivalo dalyvauti buto, namo ar kitų patalpų, kuriose daroma krata, savininkas, nuomotojas, valdytojas, pilnametis jų šeimos narys ar artimasis giminaitis, įmonės, įstaigos ar organizacijos atstovas, o tam tikrais atvejais kviestinis ar savivaldybės institucijos atstovas. Tokiu būdu siekiama apsaugoti apieškomo asmens orumą.

Taigi remiantis tuo, kas išdėstyta anksčiau, galima teigti, jog mokslininkų gretose gan vieningai pripažįstama, kad krata yra procesinė prievartos priemonė, pasižyminti žmogaus teisių ribojimu, o jos objektais gali būti tiek įvairios patalpos, vietovės, transporto priemonės, tiek asmenys. Be to, kratų klasifikacija priklauso nuo pasirenkamo pagrindo, kuriuo vadovaujantis išskiriamos kratų rūšys. Šiuo pagrindu gali būti: kratos objektas, laikas, asmenų skaičius, eiliškumas (nuoseklumas), organizavimo būdas bei apimtis.

⁴⁸ BUČIŪNAS, Gediminas; GRUODYTĖ, Edita; ŠALČIUS, Marijus (2017). *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai*. Vilnius: Registrų centras, p. 311.

⁴⁹ *Valašinas prieš Lietuvą* [EŽTT], Nr. 44558/98, [2001-10-24]. ECLI:CE:ECHR:2001:0724JUD004455898.

1.2. Kratos, kaip procesinės prievartos priemonės, atlikimo pagrindai

Kadangi krata priskiriama prie procesinių prievartos priemonių, tai ją galima atlikti tik esant tam tikroms sąlygoms bei laikantis teisinių procedūrų, kad nebūtų pažeistos asmens teisės⁵⁰. Todėl darant kratą turi būti laikomasi BPK numatytų reikalavimų. Vienas iš jų – kratos teisėtumas. Tam, kad krata būtų laikoma teisėta, reikalingas tiek faktinis, tiek procesinis pagrindai⁵¹.

Faktinis pagrindas paprastai apibrėžiamas kaip konkretūs duomenys, kuriais remiantis nusprendžiama, jog reikia daryti kratą. Šiems duomenims yra keliami realumo, pagrįstumo, patikimumo ir teisėtumo reikalavimai. Tai reiškia, kad tokie duomenys turi būti gauti BPK nustatyta tvarka iš procesinių šaltinių, tokių kaip nukentėjusiųjų, liudytojų, įtariamųjų parodymų, įvykio vietos apžiūros ar iš ikiteisminio tyrimo įstaigų kriminalinės žvalgybos veiklos, atliekamos ieškant duomenų šaltinių⁵². Šiuo atveju informacija visuomet turi būti patikrinama bei perduodama ikiteisminio tyrimo pareigūnui ar prokurorui, tiriančiam nusikalstamą veiką. Be kita ko, kratos negalima daryti vien tik remiantis ikiteisminio tyrimo pareigūno ar prokuroro subjektyvia nuomone, bet kuriuo atveju krata visuomet turi būti motyvuota. Visgi ikiteisminio tyrimo teisėjų anketos duomenys parodė, kad kartais pateikiama per mažai duomenų teismo nutarčiai priimti bei pasitaiko atvejų, kuomet yra silpnas kratos taikymo motyvavimas. Todėl net 80 proc. ikiteisminio tyrimo teisėjų nurodė, kad viena iš dažniausiai pasitaikančių priežasčių, kai atsisakoma priimti nutartį dėl kratos atlikimo, yra kratos faktinio pagrindo nepagrįstumas. Pažymėtina, ir tai, kad faktiniu kratos pagrindu negali būti pirminė informacija, kurią gauna pareigūnas, vykdydamas žvalgybinę veiklą⁵³. Šis kratos atlikimo pagrindas yra siejamas su BPK 145 str. 1 d., kurioje numatyta, kad faktiniu kratos pagrindu laikomi atvejai, kai yra pagrindas manyti, kad kokioje nors patalpoje ar kitokioje vietoje yra nusikalstamos veikos įrankių, nusikalstamu būdu gautų ar įgytų daiktų bei vertybių, daiktų ar dokumentų, turinčių reikšmės nusikalstamos veikos tyrimui, arba kad koks nors asmuo jų turi.

⁵⁰ MUIZ, Abdul (2025). Search According To Criminal Procedure Law From A Human Rights Perspective. *Ratio Legis Journal*, 20(1), 52-57 [online]. <https://dx.doi.org/10.30659/jhku.v20i1.43978>, p.52.

⁵¹ DANISEVIČIUS, Petras (1982). *Krata ir poėmis*. Vilnius: LTSR aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerija, p. 14.

⁵² BUČIŪNAS, Gediminas; GRUODYTĖ, Edita; ŠALČIUS, Marijus (2017). *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai*. Vilnius: Registrų centras, p. 300.

⁵³ KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 175.

Procesinis kratos pagrindas yra apibrėžiamas kaip prokuroro kreipimasis su prašymu į teismą, dėl ko ikiteisminio tyrimo teisėjas priima motyvuotą nutartį⁵⁴. Šis procesinis pagrindas, įtvirtintas BPK 145 str. 3 d., kad krata daroma tik motyvuota ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi, kurioje turi būti nurodyta, kokių objektų bus ieškoma. Tokiu atveju prokuroras dėl kratos darymo kreipiasi su prašymu į ikiteisminio tyrimo atlikimo vietos apylinkės teismo ikiteisminio tyrimo teisėją (tačiau įstatymas nedraudžia kreiptis į bet kurios apylinkės teismo ikiteisminio tyrimo teisėją)⁵⁵. Tai reiškia, kad pagal bendrąją taisyklę krata gali būti atliekama tik gavus ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartį dėl kratos atlikimo. Ikiteisminio tyrimo teisėjas priimdamas šią nutartį, turi išsamiai susipažinti su ikiteisminio tyrimo medžiaga, kuri yra pateikiama kartu su prokuroro prašymu priimti nutartį dėl kratos⁵⁶. Pažymėtina, kad prokurorų anketos duomenimis – 56,1 proc. prokurorų nurodė, kad ikiteisminio tyrimo teisėjai beveik visada priima nutartį dėl kratos atlikimo ir tik retais atvejais atsisako šią nutartį priimti.

Atkreiptinas dėmesys, kad įstatymas numato šios taisyklės išimtį, kuri reglamentuota BPK 160¹ str. 1 d., jog esant neatidėliotiniams atvejams, krata gali būti daroma ir prokuroro arba ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarimu. Nors BPK nėra tiesiogiai atskleidžiama, kas yra laikoma neatidėliotinu atveju, tačiau teisės doktrinoje⁵⁷ neatidėliotinais atvejais yra laikomi tokie atvejai: kai faktinis pagrindas kratai atsiranda tuoj pat po nusikalstamos veikos padarymo; kai gauta duomenų, kad asmuo, pas kurį yra svarbūs tyrimui daiktai, dokumentai, vertybės ar kiti objektai, rengiasi juos sunaikinti, paslėpti ar suklastoti; sulaikant ar suimant asmenį; kai yra pakankamas pagrindas manyti, kad darant krata, joje dalyvaujantis asmuo slepia prie savęs daiktus ar dokumentus, galinčius turėti reikšmės nusikalstamai veikai tirti. Tokiais neatidėliotinais atvejais prokuroras per tris dienas nuo minėtų nutarimų priėmimo turi kreiptis į ikiteisminio tyrimo teisėją, kad šis patvirtintų kratos teisėtumą. Tačiau, jeigu per šį numatytą terminą ikiteisminio tyrimo teisėjas nesankcionuoja kratos, tai yra nepatvirtina jos

⁵⁴ KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 174.

⁵⁵ BUČIŪNAS, Gediminas; GRUODYTĖ, Edita; ŠALČIUS, Marijus (2017). *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai*. Vilnius: Registrų centras, p. 300.

⁵⁶ ANCELIS, Petras; ALEKSONIS, Gediminas; BUČIŪNAS, Gediminas ir kt. (2011). *Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 135.

⁵⁷ KANČAUSKIENĖ, Jolita (2019). Computer forensics and electronic evidence in criminal legal proceedings: Lithuania's experience. *Digital evidence and electronic signature law review*, 16, 11-24 [online]. <https://doi.org/10.14296/deeslr.v16i0.5015>, p. 16.; GODA, Gintaras; KAZLAUSKAS, Marcelis; KUONIS, Pranas (2003). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras I knyga: I-IV dalys*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, p. 365.; BUČIŪNAS, Gediminas; GRUODYTĖ, Edita; ŠALČIUS, Marijus (2017). *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai*. Vilnius: Registrų centras, p. 300.

teisėtumo, tai vadovaujantis BPK 160¹ str. 3 d. kratos metu paimiti daiktai, vertybės ir dokumentai grąžinami asmenims, iš kurių jie paimiti ir kratos rezultatais tolesniame procese nebegali būti remiamasi kaip įtariamojo ar kaltinamojo kaltumą pagrindžiančiais duomenimis.

Šiuo atveju reikalavimas patvirtinti kratos teisėtumą reiškia, kad turi būti patikrintas tiek faktinis, tiek teisinis pagrindas taikyti procesinę prievartos priemonę. Vadinas, ikiteisminio tyrimo teisėjas, patvirtindamas kratos, padarytos prokuroro ar ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarimu, teisėtumą, privalo patikrinti ne tik tai, ar buvo pagrindas daryti kratą ir ar krata buvo neatidėliotina, bet ir kratos darymo teisinį pagrindą, tai yra ar nutarimas daryti kratą atitinka BPK įtvirtintus reikalavimus bei ar nutarimą priėmė pareigūnas, turintis įgaliojimus tai daryti⁵⁸. Beje, išanalizavus prokurorų anketos duomenis, paaiškėjo, kad neatidėliotinais atvejais dažniausiai nutarimą dėl kratos atlikimo surašo patys ikiteisminio tyrimo pareigūnai, o tik labai retais atvejais – prokurorai. Todėl prokurorai dažniausiai tik kreipiasi į teismą dėl atliktos kratos teisėtumo patvirtinimo.

Visgi reikėtų suprasti, kad krata daroma nesant ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarties turėtų būti ypač retai pasitaikanti, kadangi tokia procedūra numatyta tik kaip išimtiniai atvejai. Todėl kiekvienu atveju sprendžiant, ar iš tikrųjų prievartos priemonė buvo taikyta dėl neatidėliotinos būtinybės, tai yra nesant galimybės (pakankamai laiko) kreiptis į ikiteisminio tyrimo teisėją dėl kratos taikymo sankcionavimo, turi būti atidžiai patikrinamos visos aplinkybės, leidžiančios spręsti apie priemonės taikymo neatidėliotinumą⁵⁹. Tačiau ikiteisminio tyrimo teisėjų anketos duomenys bei teismų praktika rodo, kad krata neatidėliotinais atvejais atliekama pakankamai dažnai. Todėl galima teigti, jog įstatymo numatyta išimtis tampa tarsi bendra taisykle. G. Godos nuomone⁶⁰, gali susidaryti toks įspūdis, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnai ir prokurorai yra linkę pernelyg „lengvai“ nuspręsti, jog nėra laiko kreiptis į ikiteisminio tyrimo teisėją dėl nutarties gavimo, o ikiteisminio tyrimo teisėjai vėliau tvirtindami, kad iš tikrųjų susiklostė neatidėliotini atvejai, nėra linkę konfliktuoti su prokurorais reikalaudami pagrįsti sprendimą aiškiais ir pagrįstais argumentais. Tačiau tiek prokurorų, tiek ikiteisminio tyrimo teisėjų anketų rezultatai atskleidžia, jog ikiteisminio tyrimo teisėjai reikalauja, kad kratos atlikimas tiek įprasta tvarka, tiek neatidėliotinais atvejais būtų motyvuotas pagrįstais, aiškiais, įtikinamais duomenimis. Išanalizavus ikiteisminio tyrimo

⁵⁸ Lietuvos Aukščiausio Teismo 2020 m. birželio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-152-689/2020.

⁵⁹ GODA, Gintaras (2016). Teisė kreiptis į teismą dėl procesinių prievartos priemonių taikymo. Teisė, 98, 27-40 [interaktyvus]. <http://dx.doi.org/10.15388/Teise.2016.98.9967>, p. 37.

⁶⁰ *Ibid.*

pareigūnų, prokurorų bei ikiteisminio tyrimo teisėjų anketų rezultatus, galima išskirti tokias aktualias problemas ir pastebėjimus: 1) kratos neatidėliotinais atvejais dažniausiai atliekamos savaitgaliais, kiek rečiau – nakties metu ir švenčių dienomis; 2) dažnai ikiteisminio tyrimo pareigūno priimtame nutarime nurodoma per mažai motyvų kratos atlikimo būtinumui arba pateikiami bendro pobūdžio motyvai, kurie nėra susieti su konkrečiu atveju; 3) tam tikrais atvejais pateikiama per mažai duomenų (sudarantių faktinį pagrindą), kurie pateisintų kratos atlikimą ir įprastu atveju, ir esant neatidėliotinam atvejui; 4) 2, 3 p. nurodytos problemos lemia, kad ikiteisminio tyrimo teisėjai atsisako priimti nutartį dėl kratos atlikimo arba patvirtinti kratos teisėtumą; 4) ne visuomet prašomos sankcionuoti kratos ribos yra aiškiai apibrėžtos arba jos per plačiai apibrėžtos, dėl ko gali būti pažeidžiamos kitų asmenų, nesusijusių su tyrimu, teisės. Taigi akivaizdu, kad būtina tobulinti motyvavimą, ypač ikiteisminio tyrimo pareigūnų surašomo nutarimo atveju bei pateikti kuo pagrįstesnius duomenis, patvirtinančius, kad kratos atlikimas yra būtinas ir pateisinančius jos atlikimą pas konkretų asmenį ar konkrečioje vietoje.

Kaip jau buvo minėta, tam, kad krata būtų laikoma teisėta turi būti aiškiai nustatyti faktinis ir procesiniai pagrindai. Tai iliustruoja Klaipėdos apygardos 2015 m. sausio 6 d. nutartis⁶¹, kurioje T. M. teigė, jog krata buvo neteisėta. Tačiau šis teismas konstatavo kratos pagrįstumą tiek faktiniu, tiek procesiniu pagrindais. Faktinis pagrindas egzistavo, nes remiantis ikiteisminio tyrimo duomenimis buvo pagrįstas manymas, kad tam tikroje vietoje (automobiliuose ar patalpose) yra tyrimui reikšmingi daiktai, kurie turėjo būti paimti nedelsiant, tai yra buvo ir kratos neatidėliotinumą pagrindas. Tuo tarpu procesinis pagrindas atlikti kratą šioje byloje buvo ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarimas. Pastebėtina tai, kad nors teismas nustatė, kad nutarime nebuvo nurodyti kratos darymo neatidėliotinumą motyvai, tačiau teismas nusprendė, kad tai savaime nėra pagrindas pripažinti kratą neteisėtą. Taigi šioje byloje buvo nustatyti abu kratos atlikimo pagrindai, o nustatyti trūkumai nesudarė pagrindo kratą pripažinti neteisėtą.

Toliau verta aptarti, kaip traktuojami procesiniai pagrindai bei neatidėliotini atvejai užsienio valstybėse. Pavyzdžiui, Latvijos baudžiamojo proceso kodekso⁶² (toliau – Latvijos BPK) 180 str. „(1)“ d. krata atliekama ikiteisminio tyrimo teisėjo arba teismo sprendimu. Toks sprendimas priimamas, kai į ikiteisminio tyrimo teisėją ar teismą kreipiasi procesui vadovaujantis asmuo su pasiūlymu ir prie jo pridėta medžiaga. Priimamas sprendimas turi būti

⁶¹ Klaipėdos apygardos teismo 2015 m. sausio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-16-557/2015.

⁶² Kriminālprocesa likums (2005). *Latvijas Vēstnesis* [online]. <https://likumi.lv/ta/id/107820-kriminalprocesa-likums>.

motyvuotas, jame turi būti nurodyta: pas kokį asmenį, kokių atvejų, kurioje vietoje bus daroma krata, kokie daiktai ir dokumentai bus ieškomi ir paaimami. Be to, Latvijos BPK 180 str. „(3)“ d. numatyta išimtinė taisyklė, kad skubos atvejais (latv. *Neatliekams gadījums*), kai dėl delsimo ieškomi daiktai ar dokumentai gali būti sunaikinami, paslėpti ar sugadinti, arba ieškomas asmuo gali pabėgti, krata atliekama proceso vadovaujančio asmens sprendimu (jei sprendimą priima tyrėjas, tai krata atliekama gavus prokuroro sutikimą). Taip pat nereikalaujama sprendimo dėl kratos, kai daroma sulaikyto asmens krata arba asmens krata atliekama darant patalpų, vietovės ar transporto priemonių kratą. Remiantis Latvijos BPK 180 str. „(5)“ d. asmuo, kuris vadovauja procesui, turi ne vėliau kaip kitą darbo dieną po kratos atlikimo informuoti ikiteisminio tyrimo teisėją apie skubos atvejų (latv. *Neatliekams gadījums*) atliktą kratą ir pateikti medžiagą, pagrindžiančią tyrimo veiksmo būtinumą ir skubumą, bei kratos protokolą. Toliau ikiteisminio tyrimo teisėjas patikrina kratos teisėtumą ir pagrįstumą. Jeigu nusprendžiama, kad krata buvo neteisėta, tai jos metu gauti būsimi įrodymai pripažįstami neleistiniais procese bei išsprendžiamas paimitų daiktų klausimas. Taigi Latvijoje numatyti skubos atvejai (latv. *Neatliekams gadījums*), kurie yra atitinkamo Lietuvoje suprantamiems neatidėliotiniams atvejams, yra panašiai traktuojami. Šiuo atveju kaip ir Lietuvoje reikalaujama, kad krata atlikta skubos atveju (latv. *Neatliekams gadījums*) būtų motyvuota, o vėliau sankcionuota ikiteisminio tyrimo teisėjo. Pastebėtinas ir skirtumas, jog numatytas trumpesnis terminas – viena darbo diena po kratos atlikimo, kreipiantis į ikiteisminio tyrimo teisėją ar teisimą dėl kratos teisėtumo patvirtinimo. Lietuvoje toks terminas yra trys dienos.

Vokietijos baudžiamojo proceso kodekso⁶³ (toliau – Vokietijos BPK) 105 str. „(1)“ d. taip pat numato, kad kratas gali skirti tik teisėjas, kuris šiuo atveju yra specialus asmuo, vadinamas „tyrimo teisėju“ (vok. *Ermittlungsrichter*), o „pavojui delsiant“ (vok. *Gefahr im Verzug*) ir prokuratūra bei jos tyrėjai. Tačiau pažymėtina, kad pirmenybė yra teikiama kratoms, atliekamoms pagal teisėjo iš anksto patvirtintą orderį, o „pavojui delsiant“ (vok. *Gefahr im Verzug*) kratos gali būti atliekamos be orderio. Esant tokioms aplinkybėms pirmiausia prokuroras gali priimti sprendimą dėl kratos atlikimo, bet taip pat tokia pati teisė suteikiama didelei policijos pareigūnų grupei, vadinamiems „tyrimo pareigūnams“, veikiantiems prokuroro vardu. Vienintelė išimtis kuomet susiklosčius „pavojui delsiant“ (vok. *Gefahr im Verzug*) tik prokuroras (o ne tyrimo pareigūnas) gali priimti sprendimą yra kratos, atliekamos

⁶³ Strafprozeßordnung (1887). *Bundesgesetzblatt* [online]. https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html.

siekiant suimti asmenį, kuris yra įtariamas padaręs tam tikrus sunkius nusikaltimus, pavyzdžiui, sukūręs nacionalines ir tarptautines teroristines organizacijas⁶⁴. Be kita ko, svarbu pažymėti, kad Vokietijoje „pavojus delsiant“ (vok. *Gefahr im Verzug*) aiškinamas siaurai ir suprantamas kaip situacijos, kai krata taptų beprasmė, jeigu policijos pareigūnas turėtų įtraukti prokurorą, kuris savo ruožtu turėtų kreiptis į teisėją dėl kratos orderio⁶⁵. Be to, pagal Vokietijos BPK 98 str. „(2)“ d. pareigūnas, atlikęs kratą be ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarties, per tris dienas turi kreiptis į teismą dėl kratos patvirtinimo. Šis numatytas terminas yra toks pat kaip ir Lietuvoje. Taigi Vokietijoje kaip ir Lietuvoje numatyta, kad kratos gali būti skiriamos ikiteisminio tyrimo teisėjo, o „pavojui delsiant“ (vok. *Gefahr im Verzug*) – prokuroro bei tyrimo pareigūno. Tačiau Vokietijoje skirtingai nei Lietuvoje yra numatyta išimtis, kuri siejama su „pavojumi delsiant“ (vok. *Gefahr im Verzug*), jog dėl labai sunkių nusikaltimų, sprendimą dėl kratos atlikimo gali priimti tik prokuroras.

Tuo tarpu Italijoje nei jos Konstitucija, nei Italijos baudžiamojo proceso kodeksas⁶⁶ (toliau – Italijos BPK) tiesiogiai nereikalauja, kad teisėjas išduotų kratų orderius, tačiau Italijos Konstitucijos 13 str. numato, kad sprendimas taikyti priemones, ribojančias asmens teises, įskaitant kratą, priklauso institucijai, kuri apibrėžiama kaip „teisminė institucija“ (it. *l'autorità giudiziaria*), apimanti teisėją ir prokurorą⁶⁷. Tačiau įstatyme „teisminės institucijos“ (it. *l'autorità giudiziaria*) sąvoka nėra tiesiogiai pateikiama. Todėl praktikoje nusistovėjo supratimas, kad kratos orderio išdavimas priskiriamas vien tik prokuroro kompetencijai. Toks kratos reglamentavimas išsiskiria iš kitų valstybių, kadangi anksčiau minėtų valstybių atveju, o taip pat ir Lietuvos atveju, kratos orderį (nutartį) pirmiausia priima ikiteisminio tyrimo teisėjas ir tik neatidėliotinais atvejais dėl kratos atlikimo gali nuspręsti prokuroras ar ikiteisminio tyrimo pareigūnas. Pažymėtina, kad Italijoje skubus atvejis, kuris atitinka neatidėliotiną atvejį, suprantamas, kaip skubi situacija, kuri susidaro padarius akivaizdų nusikaltimą, arba pabėgimo atveju⁶⁸. Skubiu atveju atlikta krata be iš anksto priimto orderio

⁶⁴ KREMENS, Karolina. (2020). A autoridade competente para determinar buscas e apreensões em perspectiva comparada: pela necessidade de controle judicial. *Revista Brasileira De Direito Processual Penal*, 6(3), 1585-1626 [online]. <https://doi.org/10.22197/rbdpp.v6i3.412>, p. 1605-1606.

⁶⁵ *Ibid* p. 1606.

⁶⁶ Codice di procedura penale (1988). *Gazzetta Ufficiale* [online]. <https://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2014/10/30/codice-di-procedura-penale>.

⁶⁷ KREMENS, Karolina. (2020). A autoridade competente para determinar buscas e apreensões em perspectiva comparada: pela necessidade de controle judicial. *Revista Brasileira De Direito Processual Penal*, 6(3), 1585-1626 [online]. <https://doi.org/10.22197/rbdpp.v6i3.412>, p. 1596-1597.

⁶⁸ DI AMATO, Astolfo (2013). *Criminal Law in Italy*. Second edition. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, p. 181.

turi būti patvirtinta prokuroro. Todėl Italijos BPK 352 str. „(4)“ d. numato, kad teisminė policija nedelsdama, bet kuriuo atveju ne vėliau kaip per 48 valandas turi kreiptis į kratos atlikimo vietos prokurorą ir perduoti atliktų veiksmų ataskaitą. Tuomet prokuroras per kitas 48 valandas turi priimti sprendimą dėl kratos patvirtinimo. Taigi skirtingai nei Lietuvoje ir kitose minėtose valstybėse, Italijoje nėra atliekama tiesioginė teisminė kratų kontrolė. Šiuo atveju prokuroras priima sprendimą dėl kratų teisėtumo.

Jungtinėse Amerikos Valstijose (toliau – JAV) krata reglamentuojama JAV Konstitucijos Ketvirtąjoje pataisoje⁶⁹ (toliau – Ketvirtoji pataisa). Šiuo atveju galioja taisyklė, kad krata atliekama pagal teisėjo ar magistrato išduotą orderį, kuris griežtai apibrėžia objektus, kurių bus ieškoma, bei jos ribas. Kratos orderis išduodamas policijos pareigūno prašymu, pateikiant teisėjui ar magistratui pareiškimą, kuriame pateikiami duomenys apie tai, kas turėtų būti kratoma ir kokie objektai turi būti paimti⁷⁰. Tačiau įstatymas nedraudžia ir prokurorams kreiptis į teisėją, jeigu jie mano, kad tai yra būtina, nes pirmiausia policijos pareigūnai yra atsakingi už baudžiamojo tyrimo vykdymą, o prokurorai baudžiamojo proceso pirminiuose etapuose beveik nedalyvauja. Paprastai prokuroras kreipiasi į teisėją po to, kai jau yra pateiktas kaltinimas teismui ir jis perima baudžiamojo tyrimo kontrolę⁷¹. Be to, pažymėtina, kad yra numatytos tam tikros išimtys, kai krata gali būti daroma be orderio. Viena iš tokių išimčių yra neatidėliotinos aplinkybės, kylančios dėl poreikio nedelsiant atlikti kratas, kai kyla pavojus, jog pavėlavus gali būti prarasti įrodymai⁷². Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad JAV teisėje yra numatyta, jog kiekvienu atveju, kai policijos pareigūnai atlieka kratą be orderio, teigdami, kad susiklostė neatidėliotinos aplinkybės, jie privalo pagrįsti, kad nebuvo laiko kreiptis dėl kratos orderio. Visais kitais atvejais, kurie nepatenka į numatytas išimtis, kai krata atliekama be orderio, ji pagal Ketvirtąją pataisą pripažįstama nepagrįsta. Todėl tam, kad krata nebūtų laikoma nepagrįsta būtina, kad ji būtų atlikta pagal orderį ir egzistuočių pakankamas pagrindas manyti, kad bus rasti nusikaltimo įrodymai⁷³. Tiesa, pastebėtina tai, kad JAV atveju nėra

⁶⁹ Constitution of the United States, Fourth Amendment (1798). *United States Statutes at Large* [online]. <https://constitution.congress.gov/constitution/amendment-4/>.

⁷⁰ KREMENS, Karolina. (2020). A autoridade competente para determinar buscas e apreensões em perspectiva comparada: pela necessidade de controle judicial. *Revista Brasileira De Direito Processual Penal*, 6(3), 1585-1626 [online]. <https://doi.org/10.22197/rbdpp.v6i3.412>, p. 1592.

⁷¹ *Ibid.*

⁷² *Ibid.*, p. 1594.

⁷³ PREFONTAINE, Daniel (2001). *Implementing international standards in search and seizure: striking the balance between enforcing the law and respecting the rights of the individual* [online]. Vancouver: International Centre for Criminal Law Reform and Criminal Justice Policy. <https://www.publicsafety.gc.ca/lbrr/archives/cnmcs-plcng/cn28605-eng.pdf>, p. 8.

numatytų priemonių, kuriomis būtų patikrinamas kratos teisėtumas, tais atvejais, kai ji atlikta be orderio⁷⁴. Šio darbo autorės nuomone, toks reguliavimas, kai nėra numatyta jokia kratos kontrolė, kuomet išimtiniais atvejais atliekama krata be orderio, kelia rimtų problemų nepagrįstam žmogaus teisių ribojimui. Taigi JAV kaip ir daugumos valstybių atveju krata pirmiausia siejama su iš anksto gautu orderiu, leidžiančiu daryti kratą. Todėl tik kratos atitinkančios išimtiniai atvejais ir atliktos be orderio, gali būti pripažintos teisėtomis. Tačiau JAV skirtingai nei Lietuvoje nėra numatyta kratų, atliktų neatidėliotinomis aplinkybėmis, sankcionavimo procedūra.

1.3. Kratos atribojimas nuo kitų panašių procesinių prievartos priemonių ir (ne)proceso veiksmų

Efektyvus kratos atlikimas, ją reguliuojančių BPK normų tinkamo įgyvendinimo užtikrinimas ir laikymasis yra neatsiejamai susiję su tuo, kad krata, kaip viena iš procesinių prievartos priemonių, turi būti aiškiai atribojama nuo kitų panašių procesinių prievartos priemonių bei (ne)proceso veiksmų. Toks atribojimas sudaro pagrindą, jog susiklosčius konkrečiai situacijai, būtų atliktas konkretus ir tai situacijai reikalingas veiksmas, o taip pat nebūtų pažeisti įstatymo nustatyti reikalavimai bei nepagrįstai suvaržytos žmogaus teisės ir laisvės.

Krata savo esme yra labai panaši į kitą procesinę prievartos priemonę – poėmį. Remiantis BPK 147 str. 1 d., poėmis yra daromas tais atvejais, kai reikalinga paimti daiktus ar dokumentus, kurie turi reikšmę nusikalstamos veikos tyrimui, ir tiksliai žinoma, kur jie yra ar kas juos turi. Taip pat nurodyta, jog poėmis kaip ir krata daromas ikiteisminio tyrimo pareigūno ar prokuroro, gavus motyvuotą ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartį. Susiklosčius neatidėliotinam atvejui poėmis gali būti daromas vadovaujantis ikiteisminio tyrimo pareigūno ar prokuroro surašytu nutarimu dėl poėmio atlikimo⁷⁵. Be to, abiejų šių procesinių prievartos priemonių panašumą atskleidžia ir tai, kad šioms priemonėms taikomos tos pačios tvarkos taisyklės, numatytos BPK 149 str. Atsižvelgus į tai, kad poėmis priskiriamas prie procesinių prievartos priemonių, pažymėtina, kad jam būdinga procesinė prievarta, kurios panaudojimo galimybė

⁷⁴ KREMENS, Karolina. (2020). A autoridade competente para determinar buscas e apreensões em perspectiva comparada: pela necessidade de controle judicial. *Revista Brasileira De Direito Processual Penal*, 6(3), 1585-1626 [online]. <https://doi.org/10.22197/rbdpp.v6i3.412>, p. 1594-1595.

⁷⁵ BUČIŪNAS, Gediminas; GRUODYTĖ, Edita; ŠALČIUS, Marijus (2017). *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai*. Vilnius: Registrų centras, p. 315.

expressis verbis numatyta BPK 147 str. 4 d., jog asmeniui, turinčiam paimtinus daiktus ar dokumentus, ir nesutikus jų atiduoti, šie objektai gali būti paimami prievarta. Taigi tai dar vienas panašumas su krata, kurios metu taip pat gali būti panaudojama procesinė prievarta, siekiant atlikti paieškos veiksmus. Pažymėtina ir tai, kad šiomis priemonėmis galima pasiekti tą patį rezultatą – paimti objektus, reikšmingus nusikalstamos veikos tyrimui ir bylų nagrinėjimui. Visi šie aspektai rodo, kad šios dvi priemonės iš tiesų yra beveik tapačios, bet tarp šių priemonių egzistuoja ir skirtumai, kurie leidžia atriboti vieną priemonę nuo kitos. Taigi atsižvelgus į BPK reglamentavimą, galima išskirti esminį požymį, padedantį atriboti kratą nuo poėmio, tai yra poėmis daromas tik tais atvejais, kai žinoma, kokius konkrečius objektus reikia paimti bei tiksliai žinoma paimamų objektų vieta arba koks konkretus asmuo juos turi, o kratos atveju tik abstrakčiai žinoma, kokių objektų bus ieškoma, tačiau ieškomų objektų buvimo vieta nėra tiksliai žinoma, nurodoma tik vieta, kurioje atliekami paieškos veiksmai, kurių metu gali būti rasti ir paimti kratos objektai⁷⁶. Todėl skirtingai nei kratos atveju procesiniame sprendime (nutartyje ar nutarime) nurodomi ne tik paimtini objektai, bet ir tiksliai apibrėžta paimtinų objektų buvimo vieta. Tokia informacija apie tikslią objektų buvimo vietą gali būti gauta iš nukentėjusiojo, liudytojo ar net įtariamojo parodymų, specialistų išvadų ir pan. Tačiau, jeigu vis tik abstrakčiai žinoma, kokie ir kur yra objektai, turintys reikšmę nusikalstamos veikos tyrimui, turi būti daromas ne poėmis, o krata⁷⁷. Kitas skirtumas tarp kratos ir poėmio atsiskleidžia per objektų ribas. Galima teigti, jog poėmio metu gali būti paimami siauresnio spektro objektai nei kratos atveju, nes darant poėmį nesiekama rasti ieškomų asmenų arba lavonų, o kiti objektai identišškai sutampa su kratos objektais⁷⁸. Praktikoje gali pasitaikyti tokių situacijų, kai darant poėmį galima pagrįstai manyti, kad poėmyje dalyvaujantis asmuo slepia prie savęs paimamus daiktus ar dokumentus, todėl tokiu atveju, nepriėmus papildomo nutarimo, gali būti atliekama asmens krata bei užpildomas asmens kratos protokolai⁷⁹.

Vienoje Panevėžio apygardos teismo 2013 m. gegužės 24 d. nutartyje⁸⁰ D. K. skundė, kad nagrinėjamoje situacijoje turėjo būti atliktas poėmis, o ne krata, kadangi D. K. teigimu pareigūnai žinojo, kokie dokumentai turi būti rasti ir kur jie yra. Iš duomenų matyti, kad pareigūnai raštu prašė generalinės direktorės pateikti tyrimui reikšmingus dokumentus, tačiau

⁷⁶ ANCELIS, Petras; ALEKSONIS, Gediminas; BUČIŪNAS, Gediminas ir kt. (2011). *Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 143.

⁷⁷ *Ibid.*

⁷⁸ *Ibid.*

⁷⁹ *Ibid.*, p. 144.

⁸⁰ Panevėžio apygardos teismo 2013 m. gegužės 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-451-350/2013.

D. K. pateikė tik dalį jų ir nurodė, jog kita dalis dokumentų jau yra paimti ankstesnės kratos metu, todėl ji jų neturi. Pažymėtina, kad šių dokumentų tiksli buvimo vieta nebuvo žinoma. Taigi teismas šiuo skundžiamu klausimu pažymėjo, jog D. K. turėdama prašomus dokumentus ir jų nepateikdama bei nurodydama, kad jų išvis neturi, atėmė galimybę pareigūnams atlikti poėmį, todėl siekiant surasti ir paimti bylai reikšmingus daiktus ir buvo atliekama krata, kuri negali būti pripažinta neproporcinga.

Toliau naudinga asmens kratą atriboti nuo asmens apžiūros. Šios dvi procesinės prievartos priemonės iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti labai panašios, nes abi priemonės pasižymi prievartiniu elementu, abiejų metu gali būti apžiūrimi asmens drabužiai, esant poreikiui ir asmens kūnas. Detaliosios apžiūros metu asmuo gali būti išrengiamas ir čia apžiūra bei krata supanašėja, bet nesusilieja, o toks išrengimas jokių būdu nereiškia asmens visiško apnuoginimo, kaip asmens kratos atveju⁸¹. Vadovaujantis BPK 143 str. 1 d. ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras asmens apžiūrą gali atlikti tais atvejais, kai reikia nustatyti, ar ant asmens kūno yra nusikalstamos veikos pėdsakų arba ypatingų žymių. Taigi iš šios nuostatos „išplaukia“, kad pagrindinis asmens apžiūros tikslas – nustatyti ir užfiksuoti nusikalstamos veikos pėdsakus ar ypatingas žymes, esančias ant asmens kūno. Tokie pėdsakai gali būti labai įvairūs, pavyzdžiui, kraujo, seilių pėdsakai, įvairūs kūno sužalojimai, biologinių ar cheminių medžiagų dalelės, o ypatingos žymės dažniausia yra apgamai, tatuiruotės, randai⁸². Tuo tarpu asmens kratos pagrindinis tikslas – surasti ir paimti objektus, turinčius reikšmės nusikalstamų veikų tyrimui ir bylų nagrinėjimui. Taigi pagrindinis požymis, kuris leidžia atriboti šias dvi prievartos priemones, yra skirtingi procesiniai tikslai. Be to, skiriasi ir šių priemonių taikymo pagrindai, kurie glaudžiai siejasi su siekiamais minėtais procesiniais tikslais. Pažymėtina ir tai, kad asmens krata gali būti atlikta tik gavus ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartį, išskyrus numatytus BPK 146 str. 2 d. du atvejus, kuomet šios nutarties nereikia, bei neatidėliotinais atvejais, kuomet asmens krata gali būti daroma prokurorui ar ikiteisminio tyrimo pareigūnui surašius motyvuotą nutarimą. Tuo tarpu asmens apžiūros atveju, jei asmuo nesutinka su žodiniu ikiteisminio tyrimo pareigūno ar prokuroro sprendimu dėl kūno apžiūros, tai ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras priima nutarimą, kuris tam asmeniui yra

⁸¹ Pareigūnai.lt (2008-07-09). *Apžiūros sąvoka. Pareigūno apžiūros sąvoka ir ribos, remiantis galiojančiais teisės aktais* [interaktyvus]. <http://v1.pareigunai.lt/index.php?page=naudingipatarimai&id=14>.

⁸² GODA, Gintaras; KAZLAUSKAS, Marcelis; KUČONIS, Pranas ir kt. (2003). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras I knyga: I-IV dalys*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, p. 360.

privalomas, ir toks veiksmas nėra siejamas su ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarties gavimu⁸³. Taigi apibendrinant galima teigti, jog atibojant asmens kratą nuo asmens apžiūros, pagrindiniu kriterijumi yra skirtingi šių veiksmų procesiniai tikslai. Tuo pačiu skiriasi šių veiksmų teisiniai pagrindai bei atlikimo tvarka.

Taip pat prasminga kratą atiboti nuo tokių procesinių veiksmų kaip: objektų tyrimo, numatyto BPK 205 str., ir apžiūros, numatytos BPK 207 str. Pirmiausia pažymėtina, kad minėti veiksmai priskiriami ikiteisminio tyrimo veiksmams ir nėra laikomi procesinėmis prievartos priemonėmis priešingai nei krata. Taigi čia yra atspirties taškas, nuo kurio gali būti pradedamas šių veiksmų atibojimas. Objektų tyrimas, reglamentuotas BPK 205-206 str. Remiantis BPK numatytu objektų tyrimo reguliavimu, šis ikiteisminio tyrimo veiksmas susietas su specialių žinių panaudojimu ir atliekamas tuomet, kai siekiama surasti nusikalstamos veikos pėdsakus ir kitus objektus, turinčius reikšmės tyrimui, nustatyti įvykio situaciją ir kitas reikšmingas bylai aplinkybes. Taip pat gali būti atliekamas net kelių rūšių tyrimas: įvykio vietos, žmogaus kūno, lavono, vietovės, patalpų, dokumentų ir kitokių objektų tyrimas. Todėl šio veiksmo pagrindinis tikslas – rasti, konstatuoti ir užfiksuoti nusikalstamos veikos pėdsakus ar kitus objektus, turinčius reikšmės tyrimui, nustatyti įvykio ir kitas reikšmingas aplinkybes⁸⁴. Teismų praktikoje⁸⁵ teigiama, kad skiriant objektų tyrimą, nebūtina įtariamiesiems asmenims pranešti apie tokių tyrimų atlikimą, nes šio veiksmo tikslas yra surinkti ikiteisminio tyrimo pareigūnui ar prokurorui būtiną informaciją bylos tyrimo eigai užtikrinti. Taigi vėl matoma, kad krata nuo objektų tyrimo atibojama per jiems būdingus procesinius tikslus, kurie nėra tapatūs. Be to, objektų tyrimo veiksmus atlieka specialistai, o kratos metu specialistų dalyvavimas nėra privalomas, jie gali būti pasitelkiami, ypač tais atvejais, kai tai prisidėtų prie efektyvesnės ir rezultatyvesnės kratos atlikimo bei kai reikalingas atitinkamų specialių žinių panaudojimas. Paminėtina ir tai, kad objektų tyrimui nereikia gauti ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarties, priešingai nei kratos atveju. Taigi ir šiuos veiksmus prasmingiausia atiboti per skirtingus jau minėtus procesinius tikslus.

Apžiūra, numatyta BPK 207 str., yra atliekama tais atvejais, kai reikšmingas tyrimui aplinkybes galima nustatyti paprastai konstatuojant objekto buvimo vietą, jo padėtį ar būklę ir tam nereikia naudoti specialios technikos ar specialios tyrimo metodikos, o objektų požymiai,

⁸³ GODA, Gintaras; KAZLAUSKAS, Marcelis ir KUONIS, Pranas (2011). *Baudžiamojo proceso teisė*. Vilniaus universiteto vadovėlis. Vilnius: Registrų centras, p. 256

⁸⁴ BUČIŪNAS, Gediminas; GRUODYTĖ, Edita; ŠALČIUS, Marijus (2017). *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai*. Vilnius: Registrų centras, p. 130.

⁸⁵ Lietuvos Aukščiausio Teismo 2018 m. birželio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-201-1073/2018.

turintys reikšmės nusikalstamos veikos aplinkybėms nustatyti, yra aprašomi, nufotografuojami ar nufilmuojami⁸⁶. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad apžiūros veiksmai skirtingai nei kratos, gali būti atliekami dar nepradėjus ikiteisminio tyrimo bei dėl apžiūros atlikimo nereikia gauti ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarties. Iš to, kas paminėta, galima teigti, jog apžiūros pagrindinis tikslas yra konstatuoti tam tikrų objektų tam tikrus požymius, savybes, būklę, turinčius reikšmės nusikalstamų veikų tyrimui, o ne rasti ir paimiti nusikalstamos veikos įrankius, nusikalstamu būdu gautus ar įgytus daiktus bei vertybes, daiktus ar dokumentus, turinčius reikšmės nusikalstamos veikos tyrimui. Pastarasis paminėtas tikslas priskiriamas išimtinai kratai. Todėl jeigu apžiūros metu iškyla poreikis paimiti kokius nors objektus, tai šie objektai turi būti paimiti darant kratą, o ne atliekant apžiūrą. Tačiau teismų praktikoje⁸⁷ galima rasti atvejų, kuomet teismas teigia, kad objektai gali būti paimiti ne tik kratos, bet ir apžiūros metu. Manytina toks teigimas yra klaidingas, kadangi tik kratos metu galima paimiti surastus objektus. Be to, galima pastebėti, kad skirtumas tarp šių veiksmų pasireiškia ir tuo, jog kratos atveju preliminariai žinoma ieškomų objektų buvimo vieta, tuo tarpu atliekant apžiūrą, objektai gali būti randami atliekant nuoseklius ir išsamius pėdsakų paieškos veiksmus. Taigi prieš tai minėtas apžiūros tikslas yra pagrindinis kriterijus, padedantis atriboti apžiūrą pagal BPK 207 str. nuo procesinės prievartos priemonės – kratos. Apžiūros metu negali būti paimiti rasti objektai, nes toks veiksmas neatitinka apžiūros procesinio tikslo, todėl tik atliekant kratą gali būti paimiti nusikalstamos veikos tyrimui ir bylos nagrinėjimui reikšmingi objektai. Dėl to apžiūros metu atsiradus poreikiui paimiti objektus, turėtų būti organizuojama krata. Tačiau praktikoje gan dažnai objektai, turintys reikšmės nusikalstamos veikos tyrimui, paimiti apžiūros metu, todėl tai reikėtų vertinti kaip klaidingus praktikos pavyzdžius. Be to, prokurorų anketos rezultatuose nurodoma problema, susijusi su kratos atlikimu, kad pasitaiko atvejų, jog vietoj kratos nepagrįstai atliekama apžiūra.

Ne ką mažiau svarbu atriboti kratą nuo apžiūros, paėmimo bei patikrinimo veiksmų, numatytų PĮ. Šio įstatymo 23 str. 5 p. pažymima, kad kai yra pakankamas pagrindas manyti, jog gali būti padaryta nusikalstama veika, policijos pareigūnai gali stabdyti transporto priemones, apžiūrėti asmenis, transporto priemones, kitus daiktus ir priemones⁸⁸. To paties įstatymo 24 str. 3, 5, 6 p. numatyta, kad pareigūnai, atskleisdami ir tirdami nusikalstamas veikas ar administracinius nusižengimus, turi teisę susipažinti ir paimiti buhalterinės apskaitos,

⁸⁶ Vilniaus apygardos teismo 2021 m. rugpjūčio 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-345-574/2021.

⁸⁷ Lietuvos Aukščiausio Teismo 2026 m. sausio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-51-387/2026.

⁸⁸ *Ibid.*

personalo, patikrinimų, revizijų medžiagas, kitus dokumentus, žaliavos, produkcijos, prekių pavyzdžius, kitus daiktus; apžiūrėti transporto priemonę, asmenį ir jo bagažą; įeiti į visų rūšių įmonių, įstaigų, organizacijų patalpas jų darbo metu, o ne darbo metu – su tos įmonės, įstaigos ar organizacijos vadovu arba jo atstovu, savininku arba jo atstovu bei pasinaudoti kitomis šio straipsnio suteiktomis teisėmis. Taigi šis numatytas reglamentavimas atskleidžia tam tikrus apžiūros, paėmimo bei patikrinimo veiksmų panašumus su krata. Pažymėtina tai, kad pagal PĮ 24 str. nustatytą teisinį reguliavimą policijos pareigūnai gali apžiūrėti transporto priemonę, asmenį ir jo bagažą ne bet kada ir ne bet kaip, o tik tirdami nusikalstamas veikas, administracinius nusižengimus ar turėdami duomenų, kad nusikalstama veika ar administracinis nusižengimas yra rengiamas, daromas ar buvo padarytas, ir tik teisės aktų nustatyta tvarka ir pagrindais⁸⁹. Vadinasi, ši norma nėra savarankiška ir apibrėžia tik bendrąsias policijos pareigūnų teises atlikti tam tikrus veiksmus, kurių pagrindus ir tvarką nustato kiti teisės aktai⁹⁰. Todėl tiriant nusikalstamas veikas turi būti vadovaujamasi ne PĮ, o BPK. Atkreiptinas dėmesys, kad krata visuomet daroma jau pradėjus ikiteisminį tyrimą. Nereikėtų pamiršti ir šių veiksmų skirtingų tikslų, kurie svarbūs ta prasme, jog siekiant konkretaus tikslo, atliekamas konkretus šiam tikslui pasiekti skirtas veiksmas, kuris negali būti pakeičiamas kito veiksmo atlikimu. Todėl siekiant surasti ir paimiti nusikalstamų veikų tyrimui ir bylų nagrinėjimui reikšmingus objektus yra atliekama krata, o ne apžiūra. Tačiau praktikoje gan dažnai pasitaiko problemų atibojant apžiūrą, numatytą PĮ 24 str. 5 p., BPK 207 str. nuo kratos.

Šiuo klausimu aktuali LAT 2021 m. spalio 19 d. nutartis⁹¹, kurioje policijos pareigūnai, atlikę kriminalinės žvalgybos tyrimo veiksmus, turėjo informacijos, kad G. A. neteisėtai disponuoja narkotinėmis medžiagomis, todėl sustabdė jo vairuojamą automobilį ir atliko automobilio bei asmens apžiūras nepradėjus ikiteisminio tyrimo. Vertinant šią situaciją galima teigti, jog buvo faktinis pagrindas (turima informacija, kad G. A. iš K. K. įgijo narkotines medžiagas ir jas gabena) sulaikyti asmenį bei atlikti asmens ir automobilio kratas, aišku, prieš tai pradėjus ikiteisminį tyrimą. Tokie veiksmai faktiškai ir buvo atlikti, tačiau nebuvo surašyti nei laikino sulaikymo, nei asmens kratos protokolai, nebuvo priimtas ir nutarimas daryti automobilio kratą bei nesurašytas šio veiksmo protokolas, o vietoj to buvo atliekamos apžiūros. Taigi veiksmai, kurių metu G. A. vairuotame automobilyje buvo rasta narkotinė medžiaga, nebuvo tinkamai procesiškai įforminti ir buvo pažeisti BPK 149 str. 10 d., 160¹ str. 1 d. įtvirtinti

⁸⁹ Klaipėdos apygardos teismo 2022 m. sausio 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-18-380/2022.

⁹⁰ Lietuvos Aukščiausio Teismo 2023 m. balandžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-116-719/2023.

⁹¹ Lietuvos Aukščiausio Teismo 2021 m. spalio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-137-689/2021.

reikalavimai. LAT pažymėjo, kad atliekant G. A. ir jo vairuoto automobilio apžiūrą G. A. laisvė buvo apribota ne pagal tokias procedūras, kokias nustato įstatymas, o narkotinė medžiaga iš automobilio buvo rasta ir paimta ne tuo proceso veiksmu, kurį nustato BPK. Su šia LAT padaryta išvada visiškai sutinkama. Tačiau padarytus pažeidimus teismas įvertino kaip neesminius, kas yra sunkiai suvokiama, kadangi pats teismas pažymėjo, jog narkotinės medžiagos buvo rastos ir paimitos ne tuo proceso veiksmu ir nebuvo laikomasi nustatytos procedūros bei įforminimo tvarkos. Kita vertus, tokį LAT pažeidimų vertinimą galima suprasti tuo požiūriu, kad teismų praktikoje propaguojama pozicija tokius ir panašius pažeidimus laikyti neesminiais, siekiant netrikdyti viso baudžiamojo proceso. Be to, šiuo atveju manytina, kad LAT argumentuodamas galėjo pateikti esminius kriterijus, kuriais remdamasis, pagrįstų, jog vietoj apžiūros turėjo būti atliekama krata, tai yra pateikti požymius, kurie apspręstų, kad anksčiau paminėti veiksmai laikytini būtent krata, o ne apžiūra. Tačiau LAT nepateikia aiškių kriterijų, kuriais remiantis būtų galima atriboti šiuos proceso veiksmus.

Kitoje LAT nutartyje⁹² policijos pareigūnai, gavę informacijos apie galimai gabenamas narkotines medžiagas, sustabdė V. K. vairuojamą automobilį ir atliko pirminę transporto priemonės apžiūrą (pagal PĮ), kurios metu rado galimai narkotinių medžiagų. Tokia informacija buvo perduota atitinkamiems pareigūnams, kurie ir pradėjo ikiteisminį tyrimą bei atliko tolesnius veiksmus, tai yra tęsė apžiūros veiksmus pagal BPK 207 str. bei užfiksavo transporto priemonės apžiūros rezultatus protokole. Šiuo atveju pirmosios instancijos teismas konstatavo, kad pareigūnai iš V. K. automobilio narkotines medžiagas paėmė teisėtai, atlikdami automobilio apžiūrą, tačiau apeliacinės instancijos teismas nusprendė priešingai – konstatavo, kad jau po ikiteisminio tyrimo pradžios apžiūrėdami sustabdytą nuteistojo V. K. automobilį, pareigūnai faktiškai atliko ne transporto priemonės apžiūrą, reglamentuotą BPK 207 str., o krata ir šio procesinio veiksmo tinkamai neįformino. Galiausiai LAT pažymėjo, kad šioje situacijoje narkotinių medžiagų paėmimas iš V. K. automobilio buvo galimas atliekant tiek apžiūrą, tiek krata. Taip pat teismas pabrėžė, kad pagal PĮ 23 str. 5 p., 24 str. 5 p. pareigūnai turėjo pakankamą pagrindą manyti, kad gali būti padaryta nusikalstama veika, todėl sustabdė V. K. vairuojamą automobilį ir jį apžiūrėjo bei konstatavo, kad automobilyje yra galimai narkotinių medžiagų. O kriminalinės policijos atstovai jau surastų narkotinių medžiagų paėmimą užfiksavo apžiūros protokole, todėl, teismo teigimu, kratos atlikimas nebuvo būtinas. Šio darbo autorės nuomone, toks LAT sprendimas yra abejotinas ir manytina, kad Lietuvos

⁹² Lietuvos Aukščiausio Teismo 2026 m. sausio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-51-387/2026.

apeliacinio teismo išvada yra pagrįstesnė nei LAT, atitinkanti nustatytą reglamentavimą, kadangi šių veiksmų procesiniai tikslai yra skirtingi, be to, pareigūnai turėjo informacijos apie galimas narkotines medžiagas, todėl manytina, jog pradėjus ikiteisminį tyrimą, turėjo būti priimamas pareigūnų nutarimas dėl neatidėliotinos kratos atlikimo, kurios metu ir būtų paimtos narkotinės medžiagos. Šiuo atveju policijos pareigūnai *de facto* ir atliko kratos veiksmus, o ne apžiūrą, tačiau nesilaikė nustatytos kratos atlikimo tvarkos.

Šiame skyriuje nagrinėjamu klausimu verta paminėti ir KŽĮ. Pirmiausia svarbu pažymėti, kad KŽĮ ir BPK yra skirtingų tikslų siekiantys teisės aktai ir negali būti sulyginami, bei kaip R. Merkevičius⁹³ teigia, negali būti „užkeliami“ ant vienos (tos pačios) teisinės pakopos. Tačiau galima pastebėti tam tikrų veiksmų (pvz., pateikimas į patalpas, transporto priemonės, paėmimas), numatytų KŽĮ, panašumą su krata. Be to, ikiteisminio tyrimo pareigūnų ir prokurorų anketų rezultatai atskleidė, jog net 42, 9 proc. pareigūnų bei 35, 1 proc. prokurorų sutinka, kad minėti KŽĮ numatyti veiksmai faktiškai prilygsta kratai, todėl prasminga išsiaiškinti šių veiksmų santykį.

KŽĮ 11 str. 1 d. numatyta, kad kriminalinės žvalgybos subjektai turi teisę slapta patekti į asmens būstą, tarnybines ir kitas patalpas, uždaras teritorijas, transporto priemonės, atlikti jų apžiūrą, paimti tirti dokumentus, daiktus, medžiagų pavyzdžius, kitus kriminalinei žvalgybai reikalingus objektus ir juos apžiūrėti ir (ar) pažymėti, neskelbiant apie jų paėmimą. Šiuos veiksmus subjektai atlieka remdamiesi motyvuota nutartimi, kurią sankcionuoja apygardų teismų pirmininkai ar jų įgalioti teisėjai pagal prokurorų motyvuotus teikimus, parengtus pagal kriminalinės žvalgybos subjektų vadovų ar jų įgaliotų vadovų pavaduotojų pateiktus duomenis, kuriais patvirtinamas tokių veiksmų atlikimo būtinumas ir faktinis pagrindas, o neatidėliotinais atvejais – prokuroro nutarimu. Tuo tarpu krata atliekama motyvuota ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi (išskyrus neatidėliotinus atvejus), todėl galima teigti, kad skiriasi teisinio pagrindo subjektai, kurie priima motyvuotus sprendimus šiems veiksams atlikti. Be to, KŽĮ numatytų ir jau minėtų veiksmų paskirtis – turimos informacijos pagrindu rinkti duomenis, būtinus ikiteisminiam tyrimui pradėti arba, atvirkščiai, ikiteisminio tyrimo vykdymo pagrindui paneigti⁹⁴. Tuo tarpu kratos metu siekiama surasti ir paimti ieškomus objektus (numatytus BPK 145 str. 1, 2 d.), turinčius reikšmės nusikalstamų veikų tyrimui ir bylų nagrinėjimui. Taigi

⁹³ MERKEVIČIUS, Remigijus (2022-02-14). *Neteisėtas disponavimas narkotinėmis medžiagomis* [interaktyvus]. <https://www.infolex.lt/sa/apzvalgos/savaites-apzvalga/nr-200/remigijus-merkevicius-rekomenduoja/index.html>.

⁹⁴ Lietuvos Aukščiausio Teismo 2024 m. gegužės 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-1-788/2024.

matoma, kad šie veiksmai išsiskiria savo paskirtimi, kuri nėra tapati. Taip pat LAT⁹⁵ yra pažymėjęs, kad nors kriminalinės žvalgybos ir ikiteisminio tyrimo metu atliekami veiksmai iš esmės yra skirti tiems patiems tikslams pasiekti, tačiau jų vykdymo pagrindai yra skirtingi. Be to, kasacinės instancijos teismas⁹⁶ yra konstatavęs, kad pagal galiojančius norminius teisės aktus, nepradėjus ikiteisminio tyrimo, duomenys apie nusikalstamą veiką gali būti renkami vadovaujantis KŽĮ ar kitų įstatymų nustatyta tvarka, o pradėjus ikiteisminį tyrimą, duomenys, turintys reikšmės nusikalstamai veikai tirti, renkami tik vadovaujantis BPK nuostatomis. Todėl šis išaiškinimas atskleidžia dar vieną skirtumą, jog KŽĮ numatyti ir aukščiau minėti veiksmai gali būti atliekami nepradėjus ikiteisminio tyrimo, o krata gali būti daroma tik pradėjus ikiteisminį tyrimą. Šį atribojimo kriterijų taip pat nurodė ikiteisminio tyrimo pareigūnai, užpildydami anketą, bei papildomai pabrėžė, kad KŽĮ numatyti minėti veiksmai yra įslaptinti. Todėl būtų galima pažymėti, jog krata priskiriama prie viešo pobūdžio procesinių prievartos priemonių, o patekimas į įvairias patalpas, transporto priemonės, paėmimas pagal KŽĮ yra įslaptinto pobūdžio veiksmai. Pažymėtina ir tai, kad ikiteisminio tyrimo metu gali būti pasitelkiamas KŽĮ, pagal kurį gali būti tik ieškoma duomenų šaltinių, kuriuos nustačius atliekami proceso veiksmai.

Vienoje LAT plenarinės sesijos nutartyje⁹⁷ nagrinėjamas slapto patekimo į patalpas teisėtumas. Nagrinėjamoje situacijoje buvo tikrinama informacija, kad M. D. gali būti susijęs su kokaino platinimu, todėl jį slapta stebint, nutarta patikrinti garažą, kuriame jis lankosi, ir nutartimi leista slapta patekti į jį ir atlikti apžiūrą bei jos metu paimti tirti dokumentus, daiktus, medžiagų pavyzdžius ir juos apžiūrėti ir ar pažymėti, neskelbiant apie jų paėmimą. Šių veiksmų metu buvo rasta ir slapta paimta labai didelis kiekis dviejų rūšių narkotinių medžiagų. LAT šiuo atveju pažymėjo, kad KŽĮ 11 str. suteikia teisę pareigūnams paimti objektus, tačiau toks veiksmas negali būti atliktas nesilaikant jokios tvarkos. Be to, LAT nurodė, kad KŽĮ 11 str. įtvirtinti veiksmai iš esmės yra analogiškai BPK XII skyriuje nurodytoms procesinėms prievartos priemonėms (tarp jų ir kratai). Todėl ir jų eigos bei rezultatų fiksavimui turi būti keliami analogiškai reikalavimai, tai yra atliekant KŽĮ 11 str. nurodytus veiksmus, veiksmo atlikimo metu arba tuojau pat jį pabaigus turi būti surašomas protokolą, atitinkantis BPK 179 str. reikalavimus. Taigi teismas padarė išvadą, kad slapto patekimas į M. D. nuomojamą garažą ir rastų narkotinių medžiagų paėmimas neperžengė teismo nutartyje nurodytų leistinų teismo

⁹⁵ Lietuvos Aukščiausio Teismo 2024 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-119-719/2024.

⁹⁶ *Ibid.*

⁹⁷ Lietuvos Aukščiausio Teismo 2026 m. kovo 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-42-489/2026.

sankcionuoto veiksmo ribų, tačiau šių objektų paėmimas nebuvo tinkamai užfiksuotas. Tačiau atskirojoje nuomonėje baudžiamojoje byloje⁹⁸ Nr. 2K-P-42-489/2026 akcentuojama, kad narkotinių medžiagų paėmimas pažeidžia KŽĮ 8 str. 3 d. nuostatas ir peržengia KŽĮ 11 str. nustatytas ribas, nes slaptas žvalgybos veiksmas peraugo į kratą, kadangi KŽĮ 11 str. nesuteikia policijos pareigūnams teisės rastas medžiagas paimti ir nenustato veiksmų, leidžiančių iš svetimo nuosavybės objekto – patalpos ne ištyrimo tikslu paimti daiktus, dokumentus ar medžiagas, nes tokie veiksmai dėl didelės jų intervencijos į žmogaus teises, privataus gyvenimo neliečiamumą galimi tik BPK nustatyta tvarka. Todėl paėmę medžiagų pavyzdžius, juos ištyrę ir nustatę, kad patalpoje yra narkotinės medžiagos, kriminalinės žvalgybos subjektai turi tuojau pat pradėti ikiteisminį tyrimą ir tada medžiagas ir kitus bylai reikšmingus objektus, daiktus paimti BPK nustatyta tvarka naudodami viešąsias tyrimo priemones. Tačiau šioje situacijoje taip nebuvo padaryta. Taigi sutiktina su atskirojoje nuomonėje išdėstyta pozicija, kad minėti veiksmai peraugo į kratą. Šio darbo autorės nuomone, toks pareigūnų slaptas žvalgybos veiksmas *de facto* atitiko kratą, todėl pareigūnai slapta patekė į garažą ir nustatę, kad rastos medžiagos yra narkotinės, turėjo pradėti ikiteisminį tyrimą ir rastas medžiagas paimti kratos metu, o ne KŽĮ 11 str. pagrindu.

Taigi nors minėti veiksmai, numatyti KŽĮ, turi panašių aspektų su krata, kad galima patekti į įvairias patalpas, transporto priemones, paimti tirti dokumentus, daiktus, medžiagų pavyzdžius, kitus kriminalinei žvalgybai reikalingus objektus, tačiau šie veiksmai negali būti sutapatinami. Be to, minėti veiksmai skiriasi atlikimo tvarka, savo paskirtimi, taikymo pagrindais, atlikimo momentu. Svarbiausia, kad nusikalstamos veikos tiriamos vadovaujantis BPK, o ne KŽĮ nuostatomis. Todėl slaptų žvalgybos veiksmų metu kilus poreikiui paimti objektus, kurie turi reikšmės nusikalstamos veikos tyrimui, pirmiausia turėtų būti pradedamas ikiteisminis tyrimas, kurio metu atliekant kratą šie objektai galėtų būti paimti.

⁹⁸ Lietuvos Aukščiausio Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų Gabrielės Juodkaitės-Granskienės, Dariaus Kantaravičiaus, Aleno Piesliako ir Tomo Šeškausko 2026 m. kovo 23 d. atskiroji nuomonė baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-42-489/2026.

2. KRATOS ATLIKIMO TVARKA

Kratos atlikimo tvarkos taisyklės yra reglamentuotos BPK 149 str. Šiame straipsnyje įtvirtinti kratos atlikimo tvarkos reikalavimai yra glaudžiai susiję su teisės doktrinoje⁹⁹ išskiriamais kratos etapais:

- 1) parengiamasis etapas;
- 2) pagrindinis etapas (darbinis etapas);
- 3) baigiamasis etapas.

Šiuo nagrinėjamu klausimu galima pabrėžti probleminį aspektą, kuris glaudžiai siejasi su kratos etapais ir jų metu atliekamais veiksmais. Išanalizavus ikiteisminio tyrimo teisėjų ir prokurorų anketų rezultatus, pastebėtina, kad viena pagrindinių problemų, susijusių su kratos atlikimo tvarka, buvo įvardijama kaip ikiteisminio tyrimo pareigūnų kompetencijos trūkumai, atliekant kratas bei fiksuojant jos rezultatus. Ši problema manytina pakankamai rimta, kadangi nuo ikiteisminio tyrimo pareigūnų kompetencijos priklauso ne tik nuosekli, BPK reikalavimus atitinkanti kratos eiga, bet ir ieškomų objektų suradimas ir tinkamas kratos rezultatų užfiksavimas, kas labai svarbu tolesnėje baudžiamojoje proceso eigoje. Todėl manytina, kad šiai problemai spręsti galėtų būti organizuojami ikiteisminio tyrimo pareigūnų mokymai ar kursai, kurių pagalba būtų didinama jų kompetencija kratų atlikimo bei jos rezultatų fiksavimo srityje.

Pažymėtina, kad pagrindinis kratos etapas, susietas su kratos taktikos būdais, nes atliekant paieškos veiksmus būtent šio etapo metu jie yra taikomi. Šio darbo kontekste taktikos būdas suprantamas kaip racionaliausias, efektyviausias tyrėjo veikimo būdas (elgesys), kurį jis pasirenka atsižvelgdamas į konkrečią tyrimo situaciją ir kuriuo pasiekiamas optimalus rezultatas¹⁰⁰. Kiekvienas kratos taktikos būdas naudojamas atsižvelgiant į konkrečią situaciją ir paprastai yra rekomendacinio pobūdžio. Todėl konkretaus kratos taktikos būdo pasirinkimas priklauso nuo kratos rūšies, jos ypatumų, pavyzdžiui, ar krata atliekama uždaroje, ar atviroje erdvėje, taip pat nuo kratos metu susiklostančios situacijos, pareigūnų, atliksiančių kratą, skaičiaus ir kt. Paminėtina, kad kratos taktikos būdai sutampa su įvykio vietos apžiūros

⁹⁹ DANISEVIČIUS, Petras (1982). *Krata ir poėmis*. Vilnius: LTSR aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerija, p. 21.; BURDA, Ryšardas; KRIKŠČIŪNAS, Rolandas; LATAUSKIENĖ, Eglė; MALEVSKI, Hendryk ir kt. (2004). *Kriminalistikos taktika ir metodika*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, p. 56-57.

¹⁰⁰ PALSKYS, Eugenijus; KAZLAUSKAS, Marcelis; DANISEVIČIUS, Petras (1985). *Kriminalistika*. Vilnius: Mintis, p. 222.

(tyrimo) taktikos būdais¹⁰¹, tai yra šie būdai identiški. Tačiau šių veiksmų taktika nėra analogiška ir turi būti viena nuo kitos atibojamos. Užsienio ir Lietuvos teisės doktrinoje¹⁰² galima rasti įvairius šios procesinės prievartos priemonės taktikos būdus.

2.1. Parengiamasis kratos etapas

Parengiamasis kratos etapas savo ruožtu apima dar dvi stadijas: a) parengiamuosius veiksmus, atliekamus dar iki išvykstant į kratos vietą, ir b) parengiamuosius veiksmus, atliekamus jau atvykus į kratos vietą. Ypač didelis dėmesys turėtų būti sutelkiamas į kratos pasirengimą iki išvykstant į kratos vietą, nes nuo šių veiksmų priklauso teigiamų kratos rezultatų gavimas. Pirmojoje parengiamojo etapo stadijoje reikia kruopščiai išanalizuoti surinktą ikiteisminio tyrimo medžiagą, surinkti kuo daugiau informacijos apie ieškomus objektus, kratomąją vietą, jos aplinką, ten gyvenančius žmones ir (ar) kaimynus, taip pat surinkti informaciją apie asmens, pas kurį rengiamasi daryti kratą, gyvenimo būdą, teistumą, šeiminių padėčių, amžių, charakterio savybes, apgalvoti kur gali būti slepiami ieškomi objektai, kaip bus atliekama krata, kada tikslingiausia ją daryti ir kitus reikšmingus aspektus¹⁰³. Deja, anketų rezultatai atskleidė, kad kartais tokios informacijos surenkama per mažai, o tai sumažina kratos efektyvumą bei jos sėkmę. Būtent tokios informacijos surinkimas leidžia planuoti pačios kratos atlikimą, pasirinkti tinkamiausią laiką jai daryti, numatyti galimus įtariamojo ar kito asmens, pas kurį bus daroma krata, veiksmus, užtikrinti pareigūnų saugumą, išspręsti taktikos ir kitus esminius klausimus. Šios stadijos metu taip pat svarbu nuspręsti, kokių specialistų gali prireikti darant kratą, kokios technikos priemonės bus reikalingos, nes šie klausimai neturėtų būti sprendžiami kratos metu,

¹⁰¹ SINGH, Harendra Nath (2021). Crime scene investigation. *International Journal of Science and Research (IJSR)*, 10(11), 642-648 [online]. <https://doi.org/10.21275/SR21112005543>, p. 644-645.

¹⁰² All About Forensic & Investigative Sciences (2020-01-04). *Crime scene search methods* [online]. <https://www.forensicscienceexpert.com/2020/01/crime-scene-search-methods.html>; BURDA, Ryšardas; KRIKŠČIŪNAS, Rolandas; LATAUSKIENĖ, Eglė; MALEVSKI, Hendryk ir kt. (2004). *Kriminalistikos taktika ir metodika*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, p. 57.; SINGH, Harendra Nath (2021). Crime scene investigation. *International Journal of Science and Research (IJSR)*, 10(11), 642-648 [online]. <https://doi.org/10.21275/SR21112005543>, p. 644-645.; National Forensic Science Technology Center (2013). *Crime Scene Investigation: A Guide for Law Enforcement*. Washington, D.C.: Bureau of Justice Assistance, U.S. Department of Justice, National Institute of Justice, NIST, NFSTC, p. 39-41.

¹⁰³ BUTURĂ, Cosmin (2022). Tactics of the Search. Collection of Objects and Documents. *RAIS Conference Proceedings: The 28th International RAIS Conference on Social Sciences and Humanities*, 66-71 [online]. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6945901>, p. 69.; KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 178.

kadangi priešingu atveju būtų rizikuojama kratos sėkme¹⁰⁴. Remiantis ikiteisminio tyrimo pareigūnų ir prokurorų anketų duomenimis, specialistai nėra dažnai pasitelkiami kratos metu. Tačiau visgi kuomet jie dalyvauja kratos metu, atsižvelgus į kratos pobūdį, respondentai nurodė šiuos dažniausiai pasitelkiamus specialistus: informacinių technologijų specialistai; kinologai; FNTT atstovai; išminuotojai; kriminalistinių tyrimų skyriaus specialistai. Manytina, kad atliekant kratas, susijusias su elektroniniu objektu, visuomet turėtų būti pasitelkiamas informacinių technologijų specialistas, nes specialių žinių panaudojimas leistų greičiau surasti ir paimti ieškomus objektus bei atrinkti tik reikiamą informaciją. Taip pat tokių specialistų dalyvavimas užkirstų kelią galimam duomenų praradimui, kuomet dėl specialių žinių trūkumo galėtų būti sunaikinami kratos objektai. Be to, iki išvykstant į kratos vietą, būtina nustatyti konkretų kratos uždavinį, sužinoti tikslų adresą, kur vyks krata, įtariamojo ar kitų asmenų, pas kuriuos bus daroma krata, galimus pasišalinimo būdus, nustatyti gyventojų patalpoje skaičių, apgalvoti kaip galima nelaukta ir nepastebimai patekti į kratos darymo vietą, jog asmenys nespėtų sunaikinti ar sugadinti ieškomų objektų, pasirūpinti, kad kratomoje grupėje būtų ir tos lyties, kaip įtariamojo ar asmens, pas kurį daroma krata, asmenų, jeigu kiltų poreikis atlikti asmens kratą¹⁰⁵. Analizuojant anketų duomenis, buvo pastebėta, kad nepilni duomenys registruose, netikslios registracijos, objekto numeracijos nebuvimas, pavyzdžiui, garažų masyvų atveju, apsunkina tinkamą objekto identifikavimą. Todėl gali būti sugaišta pakankamai nemažai laiko, kol tiksliai nustatomas kratos objektas, o tais atvejais, kai nėra galimybės nustatyti tikslių kratos objekto duomenų, gali būti apsiribojama tokiais duomenimis, kuriuos pavyksta nustatyti.

Be to, I. Aron pastebėjimu¹⁰⁶, turi būti itin kruopščiai pasiruošta išvykimui į kratos objektą tam, kad būtų užtikrintas netikėtumas ir kad asmuo, pas kurį bus daroma krata, būtų užkluptas netikėtai, nesuteikiant jam laiko sunaikinti ar pašalinti ieškomus daiktus ar dokumentus. Todėl remiantis teisės doktrina¹⁰⁷ galima išskirti pagrindines rekomendacijas, padedančias užtikrinti

¹⁰⁴ ANCELIS, Petras; ALEKSONIS, Gediminas; BUČIŪNAS, Gediminas ir kt. (2011). *Tyrimo veiksmų baudžiamajame procese*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 137-138.

¹⁰⁵ KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 178-179.

¹⁰⁶ ARON, Ioan (2023). The tactics of the search. *Bulletin of the Transilvania University of Brasov. Series VII: Social Sciences and Law*, 16(65)(1), 91-98 [online]. <https://doi.org/10.31926/but.ssl.2023.16.65.1.10>, p. 93.

¹⁰⁷ *Ibid.*; KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 190.

netikėtumo faktorių: 1) pareigūnų, atliksiančių kratą, automobilį patariama pastatyti ne prie pastato, kuriame bus atliekama krata, o didesniu atstumu, kad asmuo, kurio atžvilgiu bus atliekami paieškos veiksmai, būtų užkluptas netikėtai bei neturėtų laiko pasišalinti, pasislėpti ar sunaikinti ieškomus objektus; 2) daugiaaukščių gyvenamųjų namų atveju patariama, kad dalis pareigūnų liptų laiptais, o kita dalis kiltų liftu, kurį reikėtų sustabdyti vienu aukštu žemiau arba aukščiau nei aukštas, kuriame yra apieškoma vieta (tokiu veiksmu užtikrinamas ne tik netikėtumas, bet ir galimas asmenų pasišalinimas); 3) belstis ar skambinti į duris patariama vienam iš pareigūnų, jog pro durų akutę būtų matomas tik vienas asmuo, o kai kada verta pasitelkti kaimyną ar giminaitį, kad šis pasibelstų į asmens, pas kurį bus daroma krata, namų duris ir taip nesukeltų jokio įtarimo; 4) siekiant patekti į daugiabučio namo butą vertėtų pasinaudoti bendru skambučiu arba skambinti ne asmeniui, pas kurį bus daroma krata, o kitam gyventojui arba pasitelkti tokį taktinį veiksma – laukti kol kas nors išeis iš laiptinės ir atidarys duris. Taigi šias pateiktas rekomendacijas pravartu apsvarstyti parengiamajame kratos etape, planuojant kratos atlikimą.

Be kita ko, parengiamajame etape, dar prieš išvykstant daryti kratą, turi būti išspręstas klausimas ir dėl procesinio kratos pagrindo, tai yra turi būti gauta ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartis, o neatidėliotinais atvejais – surašomas prokuroro ar paties ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarimas. Pažymėtina ir tai, kad parengiamojo kratos etapo metu, dar prieš išvykstant daryti kratą, didelis dėmesys turi būti sutelkiamas į kratos atlikimo plano sudarymą. Tą patvirtina ir prokurorų bei ikiteisminio tyrimo pareigūnų anketų rezultatai, kad tinkamai sudarytas kratos planas ir jo laikymasis yra esminis sėkmingos kratos atlikimo veiksnys. Kratos atlikimo plane naudinga numatyti visus prieš tai minėtus klausimus, o taip pat dar verta numatyti: priemones, kurios būtų naudingos, įveikti priešinimąsi patekimo į kratos vietą metu; būtinas technines priemones; taktinius kratos atlikimo būdus; ryšio ir transporto priemones, kuriomis bus vykstama į kratos vietą; kratą atliekančių pareigūnų užduotis ir kt.¹⁰⁸. Taip pat nemažiau svarbu pasirūpinti pakankamu pareigūnų skaičiumi, nes remiantis prokurorų anketos rezultatais, praktikoje pasitaiko tokių situacijų, kai nepakanka pareigūnų tinkamam kratos atlikimui, todėl, pavyzdžiui, kol atliekama krata patalpoje, įtariamasis pro langus gali išmėtyti ieškomus objektus. Todėl svarbu užtikrinti reikiamą pareigūnų skaičių, jog būtų galima ne tik atlikti paieškos veiksmus, bet ir kontrolės funkciją.

¹⁰⁸ KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 179.

Antroji parengiamojo etapo stadija siejama su tinkamiausio būdo, kuriuo bus patenkama į reikiamą objektą, pasirinkimu bei tinkamų sąlygų, skirtų nuoseklios kratos eigos užtikrinimui ir reikiamų paieškos veiksmų atlikimui, sudarymu¹⁰⁹. Šioje stadijoje, siekiant teigiamų kratos rezultatų, turi būti pasirenkamas optimaliausias kratos laikas. Mokslinėje literatūroje¹¹⁰ patariama kratą daryti ryte, tačiau jeigu ruošiamasi daryti kratą įstaigoje, įmonėje, organizacijoje geriausia ją daryti ne darbo valandomis, kad nebūtų sutrikdyta įprasta veikla. Atvykus į kratos darymo vietą pirmiausia vertėtų atlikti kratos vietos apžvalgą. Taigi viską apibendrinus galima teigti, kad parengiamasis kratos etapas yra nukreiptas į esminių paieškos veiksmų tinkamą ir rezultatyvų atlikimą, tinkamiausio taktikos būdo pasirinkimą, kratos dalyvių užduočių paskirstymą bei efektyvaus kratos atlikimo plano įgyvendinimą.

2.2. Pagrindinis kratos etapas (darbinis etapas)

Pagrindinis kratos etapas dar savo ruožtu skaidomas į dvi stadijas: 1) apžvalginę stadiją ir 2) detaliąją stadiją¹¹¹. Apžvalginėje stadijoje pirmiausia susipažįstama su vieta, kurioje bus daroma krata, jos padėtimi, aplinka, apgalvojama, kokie būdai turėtų būti pasirenkami darant kratą bei kokios techninės priemonės bus naudojamos. Doktrinoje¹¹² pabrėžiama, kad apžvalginė kratos stadija leidžia pareigūnams, atliksiantiems kratą, susiorientuoti vietoje, nustatyti objektų paieškos ribas, padalyti teritoriją į tam tikras dalis, įvertinti vietas, kuriose būtų didžiausia tikimybė rasti ieškomus objektus, nustatyti jų tyrimo eiliškumą ir pan. O jau detaliosios stadijos metu viskas yra kruopščiai, išsamiai ir nuosekliai apžiūrima, ištiriama, naudojamosi reikiamomis techninėmis priemonėmis¹¹³. Kitaip sakant, pagrindinio kratos etapo metu yra realizuojamas kratos atlikimo planas ir atliekami visi reikiami paieškos veiksmai, tai yra atliekama pati krata. Ikiteisminio tyrimo pareigūnų anketos duomenys leidžia teigti, kad viena dažniausiai pasitaikančių problemų šiame etape – negalėjimas patekti į patalpas, kuriose

¹⁰⁹ BURDA, Ryšardas; KRIKŠČIŪNAS, Rolandas; LATAUSKIENĖ, Eglė; MALEVSKI, Hendryk ir kt. (2004). *Kriminalistikos taktika ir metodika*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, p. 56.

¹¹⁰ KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 178.

¹¹¹ BURDA, Ryšardas; KRIKŠČIŪNAS, Rolandas; LATAUSKIENĖ, Eglė; MALEVSKI, Hendryk ir kt. (2004). *Kriminalistikos taktika ir metodika*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, p. 56-57.

¹¹² KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 185.

¹¹³ *Ibid*, p. 179.

bus daroma krata. Dažnu atveju asmuo tiesiog neišsileidžia atvykusių pareigūnų. Tam tikrais atvejais kurį laiką delsia įsileisti pareigūnus, todėl kyla rizika, jog delsimu metu bus sunaikinti ar paslėpti ieškomi objektai.

Pagrindinis kratos etapas prasideda nuo pareigūnų, atvykusių daryti kratą, prisistatymo. Tuomet ikiteisminio tyrimo pareigūnas, vadovaudamasis BPK 149 str. 1 d. paskelbia nutartį (nutarimą) dėl kratos ir vieną šių dokumentų nuorašą įteikia asmeniui, pas kurį daroma krata. Po to pareigūnas turi pareigą pasiūlyti atiduoti nutartyje ar nutarime nurodytus daiktus ar dokumentus, kitus kratos objektus gera valia arba nurodyti besislapstančio asmens buvimo vietą. Tokį pasiūlymą rekomenduojama suformuoti taikant loginio poveikio būdą – įtikinimą – kuriuo remiantis pareigūnas įtaigiai išdėsto pasiūlymą ir bando asmenį, pas kurį daroma krata, įtikinti, kad pats geriausias sprendimas jo atžvilgiu yra ne kas kita, kaip ieškomų objektų laisvanoriškas pateikimas¹¹⁴. Tuo atveju, jeigu ieškomi objektai nėra išduodami gera valia, gali būti taikomas kitas taktinis būdas, kurį pasitelkus, pareigūnai išaiškina kylančias pasekmes asmeniui, kuris atsisakė išduoti ieškomus objektus¹¹⁵. Kompleksiškai su šiais loginio poveikio būdais gali būti taikomi ir emocinio poveikio būdai, pavyzdžiui, skatinant teigiamas asmens, pas kurį daroma krata, savybes. Pažymėtina, kad teismų praktikoje¹¹⁶ yra išaiškinta, jog pasiūlymas gera valia perduoti ieškomus kratos objektus, numatytus BPK 145 str. 1 d., nereiškia, kad asmuo verčiamas duoti parodymus prieš save. Pasak R. Krikščiūno¹¹⁷, jeigu asmuo, pas kurį daroma krata, ieškomus objektus sutinka atiduoti gera valia, tai neužkerta kelio tęsti kratos, argumentuojant tuo, kad pareigūnas nežino, kokie dar daiktai, dokumentai ar kiti objektai, turintys reikšmės nusikalstamos veikos tyrimui, gali būti rasti. Atkreiptinas dėmesys, kad ir ikiteisminio tyrimo pareigūnų anketos rezultatai tai patvirtina, tai yra 85,7 proc. pareigūnų teigia, kad tais atvejais, kai pateikiami visi po nutarties ar nutarimo paskelbimo objektai, krata tęsiama toliau. Tačiau atsižvelgiant į procesinį pagrindą, jog nutartyje ar nutarime dėl kratos yra nurodyti konkretūs objektai, kurie turi būti rasti ir paimti, manytina, kad visus šiuos objektus suradus procesiniu požiūriu krata turėtų būti baigiama.

¹¹⁴ KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 189.

¹¹⁵ *Ibid.*

¹¹⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. balandžio 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-319/2013.

¹¹⁷ KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 182.

Krata gali būti atliekama esant nekonfliktinei ir konfliktinei situacijai. Nekonfliktinė situacija susiklosto tuomet, kai asmuo, pas kurį daroma krata, įsileidžia ikiteisminio tyrimo pareigūnus, laisvanoriškai atiduoda ieškomus daiktus, netrukdo pareigūnams atlikti paieškos veiksmus, tai yra atlieka palankius veiksmus kratos atlikimui bei jos rezultatams. Tuo tarpu konfliktinė situacija gali susiklostyti tada, kai asmuo, pas kurį daroma krata, nusiteikęs priešišškai, laisva valia neatiduoda ieškomų objektų, įvairiais būdais kliudo normaliai kratos eigai, neįsileidžia pareigūnų ir pan.¹¹⁸. Atsižvelgiant į susiklosčiusią situaciją, pasirenkami tinkamiausi taktikos būdai. Susidarius konfliktinei situacijai esminė pareigūnų užduotis – stengtis konfliktinę situaciją paversti nekonfliktine. Todėl teisės doktrinoje¹¹⁹ nurodoma, kad tokiose situacijose pareigūnas turi gebėti psichologiškai įtraukti asmenį į atviresnį pokalbį, sušvelninti esamą jo priešišumą. Pastebėtina ir tai, kad esant konfliktinei situacijai nereikėtų atmesti galimybių, kad asmuo, pas kurį daroma krata, gali priešintis, užpulti kratos dalyvius. Vadinasi, svarbu, kad pareigūnai pasirinktų tinkamus kratos taktikos būdus bei imtųsi visų reikalingų priemonių, kad kratos dalyviai būtų apsaugoti nuo galimo užpuolimo, todėl derėtų paskirti pareigūnus, kurie užtikrintų kontrolės funkciją visos kratos metu, ir laiku galėtų užkardyti tokių asmenų bandymus užpulti kratos dalyvius, sunaikinti ar paslėpti objektus¹²⁰. Esant poreikiui vieta, kurioje daroma krata, gali būti apsupta.

Kratos objektai, nurodyti procesiniame sprendime, ieškomi pasitelkiant kratos taktikos būdus. Pagrindinis šių būdų skirstymas remiasi paieškos veiksmų apimtimi ir šiuo pagrindu išskiriami: 1) nuoseklusis (vientisinis) būdas, kai visa teritorija apžiūrima iš eilės, ir 2) pasirinktinis būdas, kai pirmiausia apieškomos tos vietos, kuriose yra didžiausia tikimybė, kad bus rasti objektai, arba kai gaunama informacijos apie objektų galimą buvimo vietą. Paprastai tokia informacija gali būti gaunama iš kriminalinės žvalgybos duomenų, demaskuojančių požymių suradimo, kratomojo ar jo šeimos narių elgesio ypatumų ar pokyčių ir pan.¹²¹. Be to, pasirinktinio būdo atveju siūloma įsivaizduoti, kaip asmuo galėjo pritaikyti savo profesinius ar kitokius įgūdžius ieškomų objektų paslėpimui, todėl pareigūnams patariama įsijausti į asmens, pas kurį daroma krata, vaidmenį ir apgalvoti, kur būtų galima paslėpti objektus¹²². Šis būdas

¹¹⁸ KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 173, 182, 184.

¹¹⁹ *Ibid*, p. 173.

¹²⁰ *Ibid*, p. 190.

¹²¹ *Ibid*, p. 188.

¹²² *Ibid*, p. 173.

gali būti taikomas ir tuomet, kai ieškoma objektų, kurie slepiami numanomose vietose, kurios leistų užmaskuoti objektų kvapą (pvz., narkotinių medžiagų). Abu būdai yra tinkami, norint apieškoti patalpas arba vietas. Todėl šiame kontekste verta plačiau aptarti nuoseklųjį (vientisinį) kratos taktikos būdą, kurio atžvilgiu dar gali būti išskiriama papildomų būdų. Šio būdo pavadinimas *per se* nurodo, jog krata turi būti atliekama nuosekliai, laikantis kratos plano, sistemiškai ir kruopščiai. Jo esmė: kad kratantieji turi judėti iš tam tikro taško pasirinkta kryptimi, apžiūrint greta esančius objektus, nuosekliai pereinant nuo vieno prie kito, taip pat pareigūnas ar jų grupė turi judėti palei sienas ar pertvaras pagal laikrodžio rodyklę ir kruopščiai tyrinėti visus pasitaikančius daiktus, sienų paviršių, grindis, lubas, ant sienų bei lubų kabančius objektus, o vėliau turėtų pereiti prie centrinės patalpos dalies¹²³. Be to, nereikėtų pamiršti, jog kratos metu reikia stebėti ir asmens, pas kurį daroma krata, reakciją, emocijas, nes visa tai prisideda prie veiksmingesnės kratos atlikimo. Todėl kartu gali būti derinamas stebėjimo taktinis būdas, kurio metu atidžiai stebimi kratos dalyviai, ir kuris leidžia pasiekti trejopo pobūdžio tikslus: 1) gali būti užtikrinama tiek kratos atlikimo tvarka, tiek kratą atliekančių pareigūnų saugumas, tiek ir užkertamas kelias reikšmingų nusikalstamos veikos tyrimui daiktų ar dokumentų sunaikinimui ar paslėpimui; 2) užtikrinama asmenų, atliekančių kratą, veiksmų kontrolė; 3) sudaromos galimybės pastebėti asmenų, pas kuriuos daroma krata, elgesio pakitimus, padedančius nustatyti ieškomų objektų buvimo vietas¹²⁴. Vadinasi, atsižvelgiant į asmenų reakcijų bei emocijų pakitimus, stebėjimas leidžia efektyviau ir greičiau surasti ieškomus objektus, sumažina riziką ikiteisminio tyrimo pareigūnams būti užpultiems, nes laiku sureagavus to galima išvengti, ir tokiu būdu padidinamas kratos sėkmingumas. Pasak I. Aron¹²⁵, vienas iš argumentų, kodėl nuolat turi būti stebimas asmuo, pas kurį daroma krata, yra tai, kad asmens elgesys yra neverbalinis komunikacijos būdas, pasireiškiantis mimika, gestais, balso tonu ir pan., todėl asmuo prieš savo valią perduoda informaciją, kuri padeda priartėti prie ieškomų objektų buvimo vietos ar net iš karto juos surasti. Užsienio mokslinėje literatūroje¹²⁶ nurodomi tokie pagrindiniai žmogaus išorės požymiai, į kuriuos rekomenduojama atkreipti dėmesį, stebint asmenį kratos metu: pasikeitęs kvėpavimas, ypač kai jis padažnėja, nes tai

¹²³ KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 188.

¹²⁴ *Ibid*, p. 190-191.

¹²⁵ ARON, Ioan (2023). The tactics of the search. *Bulletin of the Transilvania University of Brasov. Series VII: Social Sciences and Law*, 16(65)(1), 91-98 [online]. <https://doi.org/10.31926/but.ssl.2023.16.65.1.10>, p. 92-93.

¹²⁶ *Ibid*, p. 92.

byloja apie padidėjusią įtampą, kuri gali rodyti, kad priartėjama prie ieškomų objektų; balso tono pasikeitimas; paraudęs ar pernelyg išblyškęs veidas; veido išraiškos pasikeitimas; nenatūralūs judesiai, gestai ar veiksmai; trūkčiojimas; pasikeitusi reakcija į užduodamus klausimus – arba asmuo vėluoja atsakyti, arba skubotai atsako. Lietuviškoje literatūroje¹²⁷ dar papildomai nurodoma, kad žmogaus jaudulį išduoda padidėjusi gestikuliacija, nevalingi judesiai – lupų kramtymas, rankų, smilkinių trynimasis ir pan. Taigi visa tai rodo, kad pareigūnai turi ypač gerai išmanyti psichologinius aspektus, tam, kad laiku pastebėtų reikšmingus asmens elgesio pokyčius. Tačiau nereikėtų pamiršti ir to, kad asmuo, pas kurį atliekama krata, gali tiesiog jaudintis, būti įsitempęs vien dėl to, kad šia procesine prievartos priemone yra įsiveržiama į asmens privatų gyvenimą. Kitas argumentas, pateisinantis stebėjimo būtinybę, gali būti toks, jog būtent stebėjimas neleidžia perduoti ieškomus objektus kitiems asmenims ar įvairiais būdais jais atsikratyti arba perduoti bet kokius ženklus kitiems asmenims¹²⁸. Tais atvejais, jeigu stebint asmenis kratos metu, pastebima, kad jie atsipalaiduoja, nurimsta, tai gali reikšti, kad ieškomų objektų buvimo vieta nebuvo pastebėta, o kai sugrįžtama prie jau apžiūrėtų vietų ir asmuo staiga tampa įsitempęs, tai suponuoja, kad priartėjama prie ieškomų objektų¹²⁹. Todėl taktikos prasme yra naudingas daugkartinis sugrįžimas prie tos pačios apieškomos vietos, nes tokiu būdu galima patikrinti asmens reakciją.

Be kita ko, nuoseklusis būdas gali būti taikomas tais atvejais, kai krata atliekama nedalyvaujant kratomos teritorijos ar vietos savininkui, kai trūksta arba nepakankamai turima informacijos apie galimas objektų buvimo vietas bei tuomet, kai nevalingas kratomojo elgesys trukdo nustatyti tinkamą objektų paieškos kryptį ir sistemą¹³⁰. Mokslininkai¹³¹ yra pažymėję, kad nuoseklusis būdas dažniausiai būna veiksmingesnis nei pasirinktinis, tačiau ne visuomet šį būdą galima taikyti. Ypač jo taikymas yra problemiškas, kai siekiama apieškoti didelę teritoriją arba statinius. Todėl tam tikrais atvejais yra naudinga taikyti abu šiuos būdus kompleksiskai. Pavyzdžiui, kai tiksliai žinoma, kokius objektus reikia surasti ir paimti, bet jų

¹²⁷ KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 186-187.

¹²⁸ *Ibid.*, p. 195.

¹²⁹ ARON, Ioan (2023). The tactics of the search. *Bulletin of the Transilvania University of Brasov. Series VII: Social Sciences and Law*, 16(65)(1), 91-98 [online]. <https://doi.org/10.31926/but.ssl.2023.16.65.1.10>, p. 93.

¹³⁰ KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 187.

¹³¹ ANCELIS, Petras; ALEKSONIS, Gediminas; BUČIŪNAS, Gediminas ir kt. (2011). *Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 139.

neradus toje vietoje, kur didžiausia tikimybė juos aptikti, toliau patalpos ar vietovės krata gali būti tęsiama nuosekliu būdu.

Pasirinkta kratos kryptis leidžia nuoseklų būdą dar skaidyti į spiralinį, priešpriešinį ir lygiagretų kratos būdus. Kratą atliekant pagal spiralinį būdą, pareigūnas turi judėti pagal koncentrinis arba ekscentrinis apskritimus ir patariama pirmiausia apžiūrėti kabančius ant sienų daiktus, pačias sienas, o vėliau objektus, esančius centre, bei grindis arba atvirkščiai, tačiau kratą atliekant priešpriešiniu būdu vienas iš pareigūnų turi judėti į dešinę, o kitas į kairę pusę ir pabaigoje jie turi susitikti patalpos viduryje¹³². Pažymėtina, kad šis būdas yra tinkamas, kai reikia kratyti gyvenamąsias patalpas. Be to, lygiagretusis būdas pasitelkiamas tuomet, kai reikia apieškoti didelius plotus, bet taip pat šis būdas gali būti pritaikomas ir gyvenamųjų patalpų kratai, atsižvelgiant į patalpos dydį ir išplanavimą. Šis būdas pasireiškia tuo, kad pareigūnai paieškos veiksmus atlieka judėdami lygiagrečiai į priekį. Taigi šie būdai gali būti taikomi tiek individualiai, tiek ir derinami tarpusavyje.

Tuo tarpu užsienio mokslininkai¹³³ išskiria tokius pagrindinius kratos taktikos būdus: 1) zoninis arba kvadrato būdas; 2) juostelės arba lygiagretus būdas; 3) spiralinis būdas; 4) tinklinis būdas; 5) rato būdas; 6) atsitiktinės paieškos būdas. Todėl tikslinga išsiaiškinti šių būdų ypatumus. Zoninio būdo taikymas pagrįstas kratos vietos padalijimu į keletą zonų. Padalintų zonų skaičius priklauso nuo vietos, kurioje daroma krata, dydžio bei sudėtingumo¹³⁴. Vadinasi, galima teigti, kad į kuo mažesnes zonas padalinama kratos vieta, tuo efektyvesnė ir metodiškesnė gali būti krata. Todėl labai svarbu tinkamai padalinti kratos teritoriją, kad neliktų neapieškotų vietų, nes priešingu atveju gali būti nesurasti ieškomi kratos objektai. Taikant šį būdą pirmiausia kiekviena padalinta zona yra priskiriama konkrečiam pareigūnui, kuris kruopščiai atlieka paieškos veiksmus, siekdamas surasti ieškomus objektus. Mokslinėje literatūroje¹³⁵ pažymima, kad šių veiksmų metu pareigūnai gali naudoti tiek įprastas, tiek įvairias technikas (pvz., ultravioletinę spinduliuotę, infraraudonąją spinduliuotę, vaizdo įrašą). Toliau pareigūnams baigus paieškos veiksmus savo zonose, šiomis zonomis yra apsikeičiama,

¹³² KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 187-188.

¹³³ SINGH, Harendra Nath (2021). Crime scene investigation. *International Journal of Science and Research (IJSR)*, 10(11), 642-648 [online]. <https://doi.org/10.21275/SR21112005543>, p. 644-645.; All About Forensic & Investigative Sciences (2020-01-04). *Crime scene search methods* [online]. <https://www.forensicscienceexpert.com/2020/01/crime-scene-search-methods.html>.

¹³⁴ All About Forensic & Investigative Sciences (2020-01-04). *Crime scene search methods* [online]. <https://www.forensicscienceexpert.com/2020/01/crime-scene-search-methods.html>.

¹³⁵ *Ibid.*

kad būtų galima dar kartą patikrinti, jog ieškomi kratos objektai tikrai nebuvo nepastebėti¹³⁶. Tokiu būdu yra užtikrinamas kratos tikslumas ir efektyvumas. Pasak H. N. Singh¹³⁷, vienas iš šio būdo požymių yra didelio kvadrato padalijimas į mažus kvadratėlius, iš kurių kiekvienas yra atidžiai apieškomas kratą atliekančių pareigūnų. Todėl ne veltui šis būdas dar vadinamas kvadrato būdu. Be to, pastebėtina, kad šis būdas būtų sunkiai pritaikomas labai mažo ploto arba sudėtingose vietose, tokiose kaip liftai, laiptinės, liftų šachtos ir pan., tačiau šį būdą būtų galima taikyti vidaus ir lauko vietose, kuriose daroma krata¹³⁸. Taigi remiantis mokslininkų pateiktomis įžvalgomis, galima teigti, kad zoninis kratos taktikos būdas yra efektyvus ir dažniausiai pasitelkiamas tuomet, kai reikia apieškoti ypač dideles teritorijas ar rasti kelis kratos objektus ir nerekomenduojamas ankštose vietose.

Taikant juostelės arba lygiagretųjį būdą visa kratos vieta padalijama į keletą virtualių juostelių arba linijų, kurios eina per kratos vietą, ir jų pagalba ieškoma kratos objektų¹³⁹. Šio būdo esmė, kad vienas iš pareigūnų, ieškodamas objektų, eina nuo vienos juostelės pusės ir juda link kitos, todėl jei kratą atlieka du pareigūnai, tai kiekvienas iš jų gali pradėti eiti iš skirtingų taškų ir toliau judėti į skirtingas puses, kad kratos vieta būtų apieškota du kartus. Pareigūnai, atliekantys kratą tokiu būdu, turi itin kruopščiai, atidžiai ir lėtai judėti link kitos juostelės pusės. Pažymėtina, kad juostelės būdas lengvai pritaikomas tokioms vietoms, kuriose jau yra eilės, iš kurių kiekvieną galima laikyti juoste (pvz., klasės, auditorijos, salės ir pan.)¹⁴⁰. Šis būdas gali būti taikomas tuomet, kai kratai daryti nėra reikalinga daug pareigūnų. Be to, mokslinėje literatūroje¹⁴¹ teigiama, kad taikant juostelės būdą pareigūnai juda lygiagrečiai nustatytomis juostelėmis ta pačia kryptimi, todėl kartais šis būdas dar vadinamas lygiagrečiu būdu. Tokie minėti pareigūnų paieškos veiksmai atliekami tol, kol apieškoma visa kratos vieta, tai yra visos juostelės viena po kitos. Taigi viską įvertinus galima pastebėti, kad šis būdas taip pat kaip ir zoninis būdas geriau pritaikomas didesnėms teritorijoms. O juostelių skaičius pasirenkamas toks, jog būtų galima patogiai apieškoti visą kratos vietą.

¹³⁶ All About Forensic & Investigative Sciences (2020-01-04). *Crime scene search methods* [online]. <https://www.forensicscienceexpert.com/2020/01/crime-scene-search-methods.html>.

¹³⁷ SINGH, Harendra Nath (2021). Crime scene investigation. *International Journal of Science and Research (IJSR)*, 10(11), 642-648 [online]. <https://doi.org/10.21275/SR211112005543>, p. 645.

¹³⁸ All About Forensic & Investigative Sciences (2020-01-04). *Crime scene search methods* [online]. <https://www.forensicscienceexpert.com/2020/01/crime-scene-search-methods.html>.

¹³⁹ *Ibid.*

¹⁴⁰ *Ibid.*

¹⁴¹ National Forensic Science Technology Center (2013). *Crime Scene Investigation: A Guide for Law Enforcement*. Washington, D.C.: Bureau of Justice Assistance, U.S. Department of Justice, National Institute of Justice, NIST, NFSTC, p. 40.

H. N. Singh teigimu¹⁴², spiralinio būdo esmė, kad kratą atliekantys pareigūnai pradeda paieškos veiksmus nuo vieno taško, kuris yra kratos vietos pakraštyje ir toliau judama spirale, kol pasiekiamas kitas taškas, esantis kratos vietos centre. Doktrinoje¹⁴³ taip pat pažymima, kad kratą atliekantis pareigūnas paieškos veiksmus gali pradėti tiek nuo kambario centro (į išorę), tiek nuo pakraščio, kitaip dar periferijos (į vidų). Be to, taikant šį būdą, kartu kratą gali daryti du pareigūnai, kai vienas juda nuo centro link pakraščio (periferijos), o kitas nuo pakraščio (periferijos) link centro, tai yra atvirkščiai. Šis būdas dažniausiai taikomas didelėse patalpose, atvirose vietose, kuriose nebūna daug kliūčių (pvz., baldų). Taigi išanalizavus moksliniuose šaltiniuose pateikiamą informaciją, galima pabrėžti, jog sprendžiant ar tikslinga taikyti šį paieškos būdą, pirmiausia turėtų būti įvertinama, ar kratos vietoje yra daug kliūčių, nes nuo jų kiekio priklauso šio būdo efektyvumas.

Mokslinėje literatūroje¹⁴⁴ pažymima, kad taikant tinklinį būdą pareigūnas paieškos veiksmus pradeda taip pat kaip ir juostelės būdu, tik esminis skirtumas pasireiškia tuo, kad dvi juostelės sudaro tinklą. Tai reiškia, kad pirmiausia pareigūnai paieškos veiksmus atlieka lygiagrečiomis juostomis, o tuomet baigę šiuos veiksmus, paiešką tęsia grįždami atgal stačiu kampu į pradinę juostą. Taip pat svarbu, kad pareigūnai šiomis juostomis keičiasi, siekdami užtikrinti, kad nebūtų praleistų ir neapžiūrėtų vietų. Nors šis būdas trunka dvigubai ilgiau nei juostelės būdas, tačiau juo užtikrinama rezultatyvesnė krata¹⁴⁵. Be to, H. N. Singh¹⁴⁶ teigia, kad šis būdas, taikomas iš dviejų skirtingų kampų ir tai padeda surasti ieškomus objektus, kurie gali būti praleisti taikant juostelės būdą. Todėl galima manyti, jog tinklinis būdas yra daug pranašesnis nei juostelės būdas, kadangi jis padeda išvengti, kad tam tikros kratos vietos liks neapiešotos. Mokslininkų teigimu¹⁴⁷, šis būdas gali būti taikomas didelėse atvirose ir uždaroje vietose.

Rato būdas turi panašumų su zoniniu būdu, tačiau šiuo atveju ratas yra padalijamas į keletą zonų, kurių skaičius priklauso nuo kratomos vietos dydžio. Paprastai ratas yra padalinamas į

¹⁴² SINGH, Harendra Nath (2021). Crime scene investigation. *International Journal of Science and Research (IJSR)*, 10(11), 642-648 [online]. <https://doi.org/10.21275/SR211112005543>, p. 645.

¹⁴³ All About Forensic & Investigative Sciences (2020-01-04). *Crime scene search methods* [online]. <https://www.forensicscienceexpert.com/2020/01/crime-scene-search-methods.html>.

¹⁴⁴ *Ibid.*

¹⁴⁵ National Forensic Science Technology Center (2013). *Crime Scene Investigation: A Guide for Law Enforcement*. Washington, D.C.: Bureau of Justice Assistance, U.S. Department of Justice, National Institute of Justice, NIST, NFSTC, p. 40.

¹⁴⁶ SINGH, Harendra Nath (2021). Crime scene investigation. *International Journal of Science and Research (IJSR)*, 10(11), 642-648 [online]. <https://doi.org/10.21275/SR211112005543>, p. 645.

¹⁴⁷ All About Forensic & Investigative Sciences (2020-01-04). *Crime scene search methods* [online]. <https://www.forensicscienceexpert.com/2020/01/crime-scene-search-methods.html>.

šešias dalis¹⁴⁸. Padalintose zonose paieškos veiksmus atlieka skirtingi pareigūnai, kurie vėliau šiomis zonomis apsieičia, kad būtų užtikrintas kratos tikslumas. Pareigūnai kratos veiksmus gali pradėti nuo epicentro, judėdami link savo zonų, o šiuo būdu krata baigiama pareigūnams judant atgal link epicentro¹⁴⁹. H. N. Singh¹⁵⁰ taip pat pažymi, kad kratą atliekantys pareigūnai veiksmus pradeda nuo centrinio taško ir juda į išorę tiesiomis linijomis (spinduliais), o procesas kartojamas keletą kartų, priklausomai nuo ploto dydžio. Moksliniame šaltinyje¹⁵¹ nurodoma, kad šis būdas taikomas tik didelėse lauko vietovėse, pavyzdžiui, laukuose, dykumose ar kitose atvirose vietose. Taigi remiantis šia informacija, galima teigti, kad rato būdas negali būti pritaikomas darant kratą ypač mažose, uždaroje vietose.

Atsitiktinės paieškos būdas pasižymi tuo, kad jam nėra taikomos jokios prieš tai minėtos taisyklės, todėl pareigūnai, darantys kratą, šį būdą gali pritaikyti bet kurioje kratomoje vietoje. Todėl ne veltui šis būdas yra vienas iš dažniausiai taikomų būdų praktikoje. Svarbu tai, kad šis būdas, pasak mokslinio šaltinio¹⁵², gali būti taikomas sudėtingose kratos vietose, ypač tose, kur kiti minėti paieškos būdai negalėtų būti pritaikyti.

Išanalizuoti ikiteisminio tyrimo pareigūnų anketos rezultatai leidžia teigti, kad praktikoje dažniausiai derinami keli kratos taktikos būdai – 76,2 proc. Tuo atveju, kai pasinaudojama tik vienu iš minėtų būdų, tai dažniausiai taikomi šie būdai: zoninis arba kvadrato paieškos būdas – 9,5 proc., juostelės arba lygiagretus būdas – 9,5 proc. ir rato paieškos būdas – 4,8 proc. Praktikoje pasigendama tinklelio paieškos būdo, kurį taikant galima pasiekti optimalius kratos rezultatus ir užtikrinti, kad neliktų neapžiūrėtų kratos vietų. Taip pat manytina, kad būtų prasminga pareigūnus šviesti apie kuo įvairesnius kratos taktikos būdus, jog konkrečioje situacijoje būtų pasirinktas pats efektyviausias paieškos būdas.

Tam tikrais atvejais, kuomet kratos metu reikia surasti ir paaimti nemažai objektų, atliekama krata gali trukti pakankamai ilgai. Todėl natūralu, kad dėl atsiradusio pareigūnų nuovargio, paieškos veiksmų monotoniškumo ir susidariusios netvarkos kratos vietoje, silpsta

¹⁴⁸ SINGH, Harendra Nath (2021). Crime scene investigation. *International Journal of Science and Research (IJSR)*, 10(11), 642-648 [online]. <https://doi.org/10.21275/SR211112005543>, p. 645.

¹⁴⁹ All About Forensic & Investigative Sciences (2020-01-04). *Crime scene search methods* [online]. <https://www.forensicscienceexpert.com/2020/01/crime-scene-search-methods.html>.

¹⁵⁰ SINGH, Harendra Nath (2021). Crime scene investigation. *International Journal of Science and Research (IJSR)*, 10(11), 642-648 [online]. <https://doi.org/10.21275/SR211112005543>, p. 645.

¹⁵¹ All About Forensic & Investigative Sciences (2020-01-04). *Crime scene search methods* [online]. <https://www.forensicscienceexpert.com/2020/01/crime-scene-search-methods.html>.

¹⁵² *Ibid.*

pareigūnų, darančių kratą, dėmesys, pastabumas ir kruopštumas¹⁵³. Dėl to teisės doktrinoje¹⁵⁴ rekomenduojama daryti poilsio pertraukas, kaitalioti veiklos pobūdį, dažniau pereiti nuo smulkių daiktų (pvz., knygų) patikrinimo prie stambesnių objektų (pvz., baldų). Be to, veiksminga laikytis kratos plano, numatyto eiliškumo. Tačiau nepatariama pereiti prie naujo objekto patikrinimo galutinai nebaigus ankstesnio objekto ar vietos patikros bei keisti judėjimo kryptį¹⁵⁵. Viską apibendrinus galima teigti, kad užsienio literatūroje nurodyti kratos taktikos būdai yra panašūs ir iš esmės sutampa su būdais, taikomais Lietuvoje. Pažymėtina, kad vieno kratos taktikos būdo, kuris būtų pats tinkamiausias nėra. Todėl optimaliausi kratos rezultatai gali būti pasiekti tuomet, kai kartu taikomi keli kratos taktikos būdai. Kelių būdų taikymas padeda išvengti situacijų, kuomet gali likti neapieškotų kratos vietų bei didina kratos sėkmingumą.

BPK 149 str. 2 d. nurodoma, kad pareigūnas darydamas kratą turi teisę atidaryti užrakintas patalpas ir talpyklas, jeigu asmuo pats atsisako jas atidaryti. Tačiau visgi pareigūnas turėtų vengti nereikalingo užraktų, durų ar kitų daiktų gadinimo, nes tai yra pareigūno teisė, o ne imperatyvi pareiga. Todėl ne veltui pagal veiksmų, atliekamų su apžiūrimais objektais, pobūdį gali būti taikomi tokie kratos atlikimo būdai: 1) susijęs su objekto pažeidimu būdas; ir 2) nesusijęs su tiriamo objekto pažeidimu būdas. Pasak mokslininkų¹⁵⁶, esant galimybėms pirmiausia reikia objektus apžiūrėti nepažeidžiant tiriamų objektų visumos, todėl gali būti pasitelkiami tokie veiksmai kaip matavimas, staksenimas, persvietimas rentgeno spinduliais, be to, mažos ektmės gali būti tiriamos pasitelkiant optinę įrangą (pvz., miniatiūrinį objektyvą, šviesolaidį, endoskopą), o birios medžiagos, skysčiai – perpilami. Taip pat objektų paieškai gali būti pasitelkiami ir specialiai dresuoti tarnybiniai šunys. Kratos taktikos būdas, susijęs su tiriamo objekto pažeidimu, taikomas tais atvejais, kai nėra galimybių išvengti objektų vientisumo pažeidimo. Paprastai tai būna tuomet, kai rastus daiktus gali tekti išardyti, pjaustyti ar kitaip juos pažeisti, kuomet ikiteisminio tyrimo pareigūnai turi pakankamą pagrindą manyti, kad tam tikrų daiktų viduje slepiami ieškomi objektai. Be to, BPK 149 str. 2 d. iliustruojančiu pavyzdžiu gali būti Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. birželio 6 d. nuosprendis¹⁵⁷, kuriame

¹⁵³ KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 187.

¹⁵⁴ *Ibid.*

¹⁵⁵ *Ibid.*

¹⁵⁶ *Ibid.*, p. 188-189.

¹⁵⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. birželio 6 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-139-197/2016.

atliekant kratą pareigūnai pareikalavo atrakinti patalpą, tačiau kratomasis asmuo P. K. bei UAB vadovas J. I. teigė, jog neturi raktų, kuriais galėtų atrakinti patalpą. Todėl vienas iš pareigūnų, tai yra A. T. pareigūnas į užrakintą patalpą pateko pro langą, užkalta plokšte. Vėliau P. K. pripažinus, kad visgi turi raktus nuo šios patalpos, ji buvo atrakinta ir į ją patekus visiems pareigūnams, buvo rasti ieškomi daiktai. Teismas tokioje situacijoje nusprendė, kad A. T. patekimas į minėtą patalpą pro langą buvo sąlygotas objektyvių priežasčių, tai yra P. K. nurodžius, jog jis neturi raktų. Todėl teismas padarė išvadą, kad UAB vadovui J. I. išvis neturint raktų nuo užrakintos patalpos bei P. K. nurodžius, kad jis taip pat neturi raktų ir negali geranoriškai šios patalpos atrakinti, toks pareigūno A. T. minėtas elgesys, norint įsitikinti, ar šioje patalpoje realiai nėra teismo nutartyje nurodytų kratos objektų, šiuo konkrečiu atveju buvo pateisinamas ir nulemtas objektyvių aplinkybių.

Be to, pareigūnas pagal BPK 149 str. 3 d. turi teisę uždrausti patalpoje ar vietoje, kurioje daroma krata, esantiems bei į kratos darymo vietą patekusiems asmenims iki kratos pabaigos išeiti iš jos, taip pat gali uždrausti bendrauti tarpusavyje, naudotis ryšio priemonėmis. Tokie draudimai pateisinami tuo, kad asmenys gali bandyti pranešti kitiems bendrininkams apie daromą kratą, gali būti imamasi veiksmų, kurie būtų nukreipti į ieškomų objektų sunaikinimą, paslėpimą ar sugadinimą ir pan. Kaip tik viename Vilniaus apygardos teismo 2023 m. birželio 13 d. nuosprendyje¹⁵⁸ ir buvo paslėptas vienas iš kratos metu rastų objektų tuo metu, kai pareigūnai tarnybiniame automobilyje pildė kratos protokolą, o A. Ž. be pareigūnų leidimo grįžo į butą ir paslėpė vieną iš trijų rastų, bet dar nespėtų supakuoti mobiliojo ryšio telefonų. Šiuo atveju teismas pažymėjo, kad BPK 149 str. 3 d. norma taikoma ir minėtoje situacijoje, nepaisant to, kad pareigūnai uždraudė ne išeiti, o grįžti į butą, kuriame buvo palikti kratos metu rasti objektai. Visa tai įrodo, kad tokie draudimai padeda užtikrinti, kad krata būtų rezultatyvi ir nebūtų sunaikinami ar paslepiami ieškomi objektai. Teisės doktrinoje¹⁵⁹ taip pat pažymima, kad kratos metu asmenims, pas kuriuos daroma krata, ar kitiems, į šios prievartos priemonės atlikimo vietą ateinantiems asmenims, gali būti uždraudžiama: išeiti iš gyvenamosios patalpos, kol nepasibaigs krata; skambinti telefonu; atsiliepti į telefono skambučius; bendrauti tarpusavyje; be priežiūros judėti po gyvenamąją patalpą, pavyzdžiui, eiti į kitą kambarį; perduoti bet kokią informaciją; trukdyti pareigūnams atlikti paieškos veiksmus. Be to,

¹⁵⁸ Vilniaus apygardos teismo 2023 m. birželio 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-304-1035/2023.

¹⁵⁹ KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 185.

pareigūnai gali nuspręsti, kad reikia imtis saugumo priemonių ir kratos atlikimo vieta gali būti apsupta. Toks klausimas turi būti apgalvotas dar parengiamajame kratos etape, nes turi būti įvertinamas šiam veiksmui atlikti reikiamų pareigūnų skaičius.

Remiantis BPK 149 str. 5 d. draudžiama daryti kratas nakties metu. Tačiau yra numatyta šios taisyklės išimtis – neatidėliotini atvejai. BPK 27 str. nurodo, jog nakties metas yra paros laikas nuo 22 iki 6 valandos. Mokslinėje literatūroje¹⁶⁰ taktikos požiūriu taip pat nerekomenduojama kratą daryti nakties metu, išskyrus situacijas, kai susiklosto neatidėliotini atvejai, kurie suprantami kaip atvejai: kai kratos neįmanoma užbaigti dienos metu, tai yra ji užsitęsia iki nakties; kai faktinis pagrindas daryti kratą atsiranda staiga, atliekant kitus tyrimo veiksmus (pvz., apžiūrą); kai kratą būtina daryti, paaiškėjus, jog ką tik padarytas nusikaltimas; kai svarbu skubiai atlikti procesinį veiksmą, kad nedingtų reikšmingi nusikaltimo duomenys; kai negalima laukti kitos dienos ryto, nes įtariama, kad asmuo, pas kurį bus atliekama krata, tam tikrais būdais gali gauti informacijos apie būsimą kratą ir todėl jis gali sunaikinti ar kitur paslėpti ieškomus objektus ir kt. Šiuo klausimu aktuali LAT 2025 m. vasario 13 d. nutartis¹⁶¹, kurioje buvo skundžiamas kratos teisėtumas, teigiant, kad buvo pažeistas BPK 149 str. 5 d. reikalavimas, tai yra, kad krata S. L. gyvenamojoje vietoje buvo atlikta nakties metu. Šiuo atveju ikiteisminio tyrimo pareigūnė J. K. 2020 m. spalio 8 d. 19.19 val. priėmė nutarimą dėl neatidėliotinos kratos atlikimo. Tačiau krata buvo atlikta ne iš karto po nutarimo priėmimo, bet 2020 m. spalio 9 d. 00.30 val. – 01.20 val. laikotarpiu, o jos metu buvo rasti ir paimti kratos objektai – narkotinės ir psichotropinės medžiagos. Taip pat šis nutarimas tą pačią dieną, kaip ir atlikta krata, buvo patvirtintas ikiteisminio tyrimo teisėjo, kurio teigimu delsimas atlikti kratą galėjo pakenkti ikiteisminiam tyrimui, nes egzistavo galimybė, kad ieškomi objektai gali būti sunaikinti ar paslėpti. Todėl LAT akcentavo, kad kratos atlikimo tvarka nebuvo pažeista bei pritarė Apeliacinės instancijos teismo išvadai, kad būtent pasirinkta taktika suponavo būtinybę atlikti kratą nakties metu, siekiant surasti tyrimui reikšmingus objektus ir kartu nustatyti nusikalstamas veikas darančius asmenis. Visgi manytina, kad neatidėliotinais atvejais krata turėtų būti atlikta iš karto po nutarimo priėmimo, nedarant ilgo laiko tarpo.

BPK 149 str. 6 d. numatyta, kad pareigūnas, darantis kratą, turi teisę paimti tik tuos daiktus ir dokumentus, kurie gali turėti reikšmės tyrimui. Be to, įstatyme imperatyviai nurodyta, jog

¹⁶⁰ KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 178-179.

¹⁶¹ Lietuvos Aukščiausio Teismo 2025 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-9-387/2025.

pareigūnas privalo paimti daiktus ir dokumentus, kurių apyvarta įstatymu uždrausta, nepaisydamas to, kad tokie objektai gali neturėti jokio ryšio su tyrimu.

Mokslinėje literatūroje nurodoma, kad tuo atveju, kai abejojama, ar rastas objektas turės reikšmės nusikalstamai veikai tirti ir bylai nagrinėti, jį vertėtų paimti, nes vėliau, tokiai būtinybei atsiradus, jis jau gali būti sunaikintas ar paslėptas, tačiau tokiu atveju gali iškilti problema, susijusi su įrodymų pakankamumu¹⁶². Tai reiškia, kad pareigūnai, vadovaudamiesi įrodymų pakankamumo reikalavimu, neturėtų perkrauti bylos medžiagos nereikalingais duomenimis, neturinčiais jokio ryšio su tirama nusikalstama veika. Be to, reikėtų įvertinti ir tai, ar rasti objektai yra nurodyti procesiniame dokumente.

Dar viena kratos atlikimo tvarkos taisyklė yra susijusi su asmens duomenų apsauga. BPK 149 str. 8 d. numato, kad pareigūnas, darantis kratą, turi pareigą imtis reikiamų veiksmų, kad nebūtų atskleistos asmens privataus gyvenimo detalės, kurios paaiškėjo atliekant kratą. Šio straipsnio 9 d. nurodo, jog tuo atveju, kai kratos metu nėra kviestinių gali būti daromas garso ir vaizdo įrašas. Tačiau pastebėtina, kad toks garso ir vaizdo įrašas gali būti daromas tik kratoje dalyvaujančių asmenų prašymu. Taigi garso ir vaizdo įrašo darymo iniciavimo subjektu yra, be kita ko, ir pats asmuo, pas kurį daroma krata¹⁶³. Įdomus aspektas, jog ikiteisminio tyrimo pareigūnų anketoje nurodžius klausimą: ar visuomet reikalinga daryti vaizdo įrašą kratos metu, net 66,7 proc. pareigūnų teigia, kad vaizdo įrašas nėra būtinas. Manytina, kad toks rezultatas siejamas su kitais anketos duomenimis, kuriuose pareigūnai nurodė, jog vaizdo įrašuose pakankamai dažnai nesimato iš kur paimamas objektas arba nesigirdi, ką aiškina asmuo, pas kurį daroma krata.

Kratą atliekantys ikiteisminio tyrimo pareigūnai pagal BPK 44 str. 11 d. turi imtis priemonių, kad procesinės prievartos priemonės, įskaitant kratą, nebūtų taikomos nepilnamečio akivaizdoje, išskyrus atvejus, kai pats nepilnametis yra įtariamas nusikalstamos veikos padarymu. Pažymėtina, kad LAT 2020 m. birželio 11 d. nutartyje¹⁶⁴ yra akcentavęs, kad kratos atlikimas nepilnamečio vaiko akivaizdoje, nedalyvaujant Vaiko teisių apsaugos skyriaus atstovams, kratos nedaro neteisėtos, o šiuo konkrečiu nagrinėtu atveju teismas motyvavo tuo, kad kratos metu vaikas buvo su savo mama bei buvo pranešta Vaiko teisių apsaugos skyriui apie tai, kad krata padaryta nepilnamečio akivaizdoje.

¹⁶² ANCELIS, Petras; ALEKSONIS, Gediminas; BUČIŪNAS, Gediminas ir kt. (2011). *Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 141.

¹⁶³ Kauno apygardos teismo 2016 m. kovo 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-173-530/2016.

¹⁶⁴ Lietuvos Aukščiausio Teismo 2020 m. birželio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-152-689/2020.

Viską apibendrinus, galima teigti, kad pagrindinis kratos etapas, susidedantis iš dviejų stadijų, apima ne tik tam tikras kratos atlikimo tvarkos taisykles, bet ir kratos taktikos būdus, kurie taikomi, atliekant paieškos veiksmus.

2.3. Baigiamasis kratos etapas

Paskutinis kratos etapas – baigiamasis etapas – dar gali būti skirstomas į stadijas: 1) fiksavimo, 2) veiksmo atlikimo analizės bei 3) rezultatų įvertinimo stadijas¹⁶⁵. Šis kratos etapas, neatsiejamai susijęs su kratos protokolu ir jo svarba, nes būtent fiksavimo stadijoje yra pildomas šis dokumentas, kuriame turi būti užfiksuoti rasti ir paimti kratos objektai, nurodyti jų apibūdinimai bei pagrindiniai požymiai. Jis surašomas kratą atliekančio ar jam padedančio pareigūno. Kratos protokole yra užfiksuojami kratos eiga ir rezultatai. Jeigu krata buvo nerezultatyvi ir jos metu nebuvo rasti ir paimti ieškomi kratos objektai, taip pat turi būti surašomas kratos protokolas pagal BPK 149 str. 10 d. Vienas kratos protokolo egzempliorius paliekamas asmeniui, pas kurį buvo daroma krata. Pažymėtina tai, kad kratos protokolas turi atitikti tiek bendruosius reikalavimus, keliamus procesinių veiksmų atlikimo protokolams, numatytus BPK 179 str., tiek specialiuosius reikalavimus, apibrėžtus BPK 149 str.¹⁶⁶. Šis protokolas susideda iš trijų dalių: 1) įžanginės; 2) aprašomosios; 3) baigiamosios. Įžanginėje dalyje nurodomi tokie duomenys kaip: kratos atlikimo vieta; data; duomenys apie asmenį, pas kurį daroma krata; informacija apie pareigūną, atliekantį kratą; siekiami surasti kratos objektai; pažymima, kad kratos dalyviams yra išaiškintos jų teisės¹⁶⁷. Aprašomojoje dalyje turi būti fiksuojami ne tik rasti bei paimti kratos objektai, tiksli jų radimo vieta, padėtis kitų daiktų atžvilgiu ir aplinkybės, kuriomis jie rasti, bet ir išsami kratos eiga, naudotos techninės priemonės bei kratoje dalyvaujančių asmenų veiksmai, jei šie veiksmai turi įtakos atliekamam procesiniam veiksmui (pvz., patalpų savininko atsisakymas geranoriškai pateikti ieškomus objektus, kratoje dalyvaujančio asmens bandymas paslėpti ieškomus objektus ir pan.)¹⁶⁸.

¹⁶⁵ BURDA, Ryšardas; KRIKŠČIŪNAS, Rolandas; LATAUSKIENĖ, Eglė; MALEVSKI, Hendryk ir kt. (2004). *Kriminalistikos taktika ir metodika*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, p. 57.

¹⁶⁶ ANCELIS, Petras; ALEKSONIS, Gediminas; BUČIŪNAS, Gediminas ir kt. (2011). *Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 142.

¹⁶⁷ KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 201.

¹⁶⁸ ANCELIS, Petras; ALEKSONIS, Gediminas; BUČIŪNAS, Gediminas ir kt. (2011). *Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 142.

Atkreiptinas dėmesys, kad visi rasti objektai turi būti aprašyti remiantis kriminalistikos mokslo rekomendacijomis bei taisyklėmis (pvz., nurodant kiekį, svorį, individualius požymius, spalvą, formą, susidėvėjimo laipsnį, ypatingąsias žymias ir kt.). Baigiamojoje dalyje nurodoma, kas konkrečiai buvo paimta, kas ir kam palikta saugoti (pvz., rasti gremėzdiški daiktai), kaip supakuoti ir užantspauduoti paimti objektai, pažymimos kvietinių ir kitų dalyvavusių kratoje asmenų pastabos, pareiškimai, specialistų paaiškinimai (jeigu jų yra)¹⁶⁹. Svarbu, kad kratos protokolas būtų pasirašytas visų asmenų, dalyvavusių kratos metu, o jeigu kuris nors asmuo atsisako tai padaryti, apie tai turi būti pažymėta protokole ir patvirtinta.

Išanalizavus ikiteisminio tyrimo pareigūnų ir prokurorų anketų rezultatus bei teismų praktiką, galima įvardyti pagrindines problemas, susijusias su kratos rezultatų fiksavimu kratos protokole: 1) ne visuomet nurodoma nuosekli kratos eiga, tiksli objektų radimo vieta bei jos aprašymas, tikslus paimtų objektų žymėjimas; 2) tam tikrais atvejais kratos protokolas surašomas lakoniškai, išsamiai neaprašant rastų ir paimtų objektų individualių požymių, netiksliai nurodant objektų požymius, pavyzdžiui, kiekius, svorį, spalvą, nenurodant identifikacinių numerių ir pan.; 3) pasitaiko netikslumai rastų ir paimtų objektų paskaičiavimuose; 4) nesurašomi visi rasti ir paimti kratos objektai arba tas pats objektas įvardijamas skirtingais pavadinimais protokole ir apyraše; 5) pasitaiko, jog objektai nėra tinkamai supakuojami ir užantspauduojami; 6) kuomet protokolas surašomas ranka, yra sunkiai išskaitomas jo turinys. Visa ši problematika suponuoja, kad būtina šviesti ikiteisminio tyrimo pareigūnus, kurie atlieka kratas ir fiksuoja jos rezultatus protokole, nes tinkamas kratos rezultatų fiksavimas padeda išvengti ne tik įstatyme įtvirtintų reikalavimų pažeidimų, kurie gali lemti, kad kratos rezultatais nebus galima remtis tolesniame baudžiamajame procese dėl jų nepatikimumo, bet taip pat užtikrina visapusišką aiškumą.

Praktikoje pasitaiko problemišκών situacijų dėl kratos protokolo surašymo. Pavyzdžiui, LAT 2022 m. sausio 26 d. nutartyje¹⁷⁰ policijos pareigūnai turėjo pagrindą manyti, kad L. M. gabena narkotines medžiagas, todėl buvo faktinis pagrindas, nurodytas BPK 140 str. 1 d., laikinai ją sulaikyti ir atlikti asmens kratą be atskiرو procesinio sprendimo. L. M. ir buvo sulaikyta, surašytas laikinojo sulaikymo protokolas. Tačiau atlikus asmens kratą nebuvo surašytas asmens kratos protokolas, o vietoj to surašytas tarnybinis pranešimas, jame nurodant,

¹⁶⁹ KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 202.

¹⁷⁰ Lietuvos Aukščiausio Teismo 2022 m. sausio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-5-719/2022.

kokios medžiagos rastos ir paimtos šio veiksmo metu. Todėl darytina išvada, kad asmens krata nebuvo tinkamai procesiškai įforminta ir buvo pažeisti BPK 149 str. 10 d. įtvirtinti reikalavimai. Tačiau LAT, įvertinęs bylos duomenų visumą, aptarto proceso veiksmo fiksavimo pažeidimą nepripažino esminiu BPK pažeidimu. Taigi šiuo nagrinėtu atveju turėjo būti surašomas asmens kratos protokolas, o ne tarnybinis pranešimas, nes BPK numato, kad kratos eiga ir rezultatai turi būti fiksuojami kratos protokole, nepaisant to, kad asmens krata atlikta nepriėmus atskiro procesinio sprendimo.

Nors protokolas yra pagrindinė ir privaloma priemonė kratos rezultatams fiksuoti, tačiau prie jo taip pat gali būti pridedami priedai, kuriais taip pat fiksuojami kratos rezultatai, pavyzdžiui, vaizdo įrašas, fotonuotraukos, planai, schemos, rastų ir paimtų objektų apyrašas¹⁷¹. Pažymėtina tai, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnų anketos rezultatai rodo, jog dažniausiai kratos rezultatai fiksuojami kratos protokole, vaizdo įrašu, fotografuojant bei prie protokolo pridedant rastų ir paimtų objektų apyrašą. Tai reiškia, kad kratos rezultatai fiksuojami įvairiapusėms, tam pasitelkiant ne tik privalomus būdus.

Fiksavimo stadijai ypatingą reikšmę turi BPK 149 str. 7 d., numatytas reikalavimas, kad visi paimti daiktai ir dokumentai būtų parodomi kratoje dalyvaujantiems asmenims bei išvardijami kratos protokole arba prie jo pridedamame apyrašė, kuriame nurodoma paimtų objektų kiekis, svoris, individualios žymės, susidėvėjimas, tai yra apibūdinami rasti ir paimti kratos objektai. Šioje stadijoje visi kratos metu rasti ir paimti objektai turi būti supakuojami ir užantspauduojami. Taip pat turi būti pasirūpinama vieta rastiems kratos objektams tvarkingai sudėti ir supakuoti¹⁷². Šiuo klausimu buvo nagrinėjama baudžiamoji byla¹⁷³, kurioje atkreiptas dėmesys į tai, kad kratos protokoluose ir apžiūros protokole nebuvo tiksliai pažymėta, jog paimti tyrimui reikšmingi daiktai – automobilių ratlankiai ir jų apdailos detalės – buvo supakuoti ir užantspauduoti. Taip pat šių aplinkybių nepatvirtino ir liudytojai, dalyvavę kratos metu. Tačiau LAT atskleidė, kad BPK 149 str. 7 d. numatytas reikalavimas, kad paimti objektai kratos vietoje turi būti supakuojami ir užantspauduojami, nėra suformuotas imperatyviai, o BPK suteikia diskreciją kratą atliekantiems pareigūnams veikti savo nuožiūra, vadovaujantis protingumo, proporcingumo ir ekonomiškumo principais. Be to, teismas pažymėjo ir tai, kad prieš taikant šią procesinę prievartos priemonę ne visada gali būti iš anksto įmanoma tiek

¹⁷¹ ARON, Ioan (2023). The tactics of the search. *Bulletin of the Transilvania University of Brasov. Series VII: Social Sciences and Law*, 16(65)(1), 91-98 [online]. <https://doi.org/10.31926/but.ssl.2023.16.65.1.10>, p. 97.

¹⁷² ANCELIS, Petras; ALEKSONIS, Gediminas; BUČIŪNAS, Gediminas ir kt. (2011). *Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 141.

¹⁷³ Lietuvos Aukščiausio Teismo 2020 m. lapkričio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-135-489/2020.

įvertinti tikslų priemonių poreikį rastiems objektams tinkamai supakuoti, tiek numatyti tam reikalingas laiko sąnaudas. Todėl šio reikalavimo pažeidimas nebuvo pripažintas esminiu, nes nustatyti trūkumai neturėjo įtakos gautų duomenų patikimumui bei nebuvo suvaržytos įstatymų garantuotos kaltinamojo teisės.

Kitoje LAT nutartyje¹⁷⁴ buvo konstatuotas esminis pažeidimas, susijęs su kratos metu rastų ir paimtų objektų fiksavimu, supakavimu ir užantspaudavimu. Kratos metu šiltnamyje buvo rastas kanapės augalas, tačiau kratos protokole nebuvo aprašyti jo individualūs požymiai, kratos metu paimtų objektų sąrašė nenurodytas kanapės augalo kiekis, svoris, tik pažymėta, kad augalas sudėtas į keturis celofaninius maišus, tačiau neužfiksuota, kad pakuotės buvo užantspauduotos, suteikiant joms atskirus numerius. Taigi galima teigti, jog šiuo atveju buvo nesilaikyta BPK 149 str. numatytų reikalavimų, susijusių su rastų ir paimtų objektų fiksavimu, užantspaudavimu. Be to, atgabenus kratos metu rastą objektą į ikiteisminio tyrimo įstaigą, nebuvo tinkamai fiksuojamas šio objekto išėmimas iš celofaninių maišų ir sudėjimas į kartonines dėžes (perpakavimas). Šiuo atveju LAT pažymėjo, kad pagal kratos protokole ir jo prieduose užfiksuotus duomenis nėra galimybės nustatyti, kokio dydžio, svorio ir kitų fizinių parametrų objektas buvo paimtas iš šiltnamio, nėra galimybės patikimai konstatuoti, kad tas pats kratos metu paimtas objektas buvo perpakuotas, nes tai atlikę pareigūnai nesiėmė priemonių tai fiksuoti atliekant objekto apžiūros veiksmą, nėra ir patikimų duomenų, kad tas pats augalas perduotas atlikti tyrimui. Vadinasi, remiantis teismų praktika, galima teigti, kad baigiamasis kratos etapas ypač svarbus duomenų patikimumui. Todėl kratos rezultatų įforminimo tvarka nėra savitikslių, o skirta tam, kad nekiltų abejonių dėl procesinio veiksmo metu surinktų duomenų patikimumo, kadangi tai gali turėti lemiamą įtaką veikos požymių nustatymui bei asmens pripažinimui kaltu.

Sekančioje veiksmo atlikimo analizės stadijoje patikrinama ar visi rasti ir paimti objektai buvo tinkamai užfiksuoti protokole, supakuoti ir užantspauduoti. Be to, šioje stadijoje vertinami ir analizuojami duomenys gauti kratos metu (t. y. jie sisteminami, grupuojami), o rezultatų įvertinimo stadijoje atrenkami reikšmingiausi duomenys, kurie bus panaudoti tolesnėje proceso eigoje bei jos metu gali būti svarstoma dėl papildomų kratų ar kitų procesinių veiksmų atlikimo. Taigi kratos eigos ir rezultatų fiksavimas yra esminis veiksnys, lemiantis būsimų įrodymų objektyvumą, patikimumą, leistinumą bei prisidedantis prie ikiteisminio tyrimo sėkmės. Todėl visi rasti ir paimti objektai turi būti griežtai, laikantis visų numatytų

¹⁷⁴ Lietuvos Aukščiausio Teismo 2024 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-3-697/2024.

reikalavimų užfiksuoti kratos protokole. Šis protokolas leidžia patvirtinti, kad, pavyzdžiui, kratos metu rasti ir paimti objektai buvo rasti būtent toje vietoje ir būtent šio veiksmo metu.

Apibendrinus galima teigti, kad krata susideda iš trijų etapų: parengiamojo, pagrindinio ir baigiamojo, kurie dar savo ruožtu skaidomi į stadijas. Būtent šių etapų metu realizuojamos kratos atlikimo tvarkos taisyklės, o pagrindinio etapo metu taikomi kratos taktikos būdai. Be to, kiekvienas kratos etapas orientuotas į kuo optimalesnių kratos rezultatų pasiekimą bei jos metu gautų duomenų panaudojimą tolesniame baudžiamajame procese.

3. ATSKIRŲ KRATOS RŪŠIŲ ATLIKIMO TAKTINĖS REKOMENDACIJOS

Krata gali būti atliekama labai skirtingose, įvairaus sudėtingumo vietose, reikalaujančiose ypatingų taktinių būdų pritaikymo, ikiteisminio tyrimo pareigūnų įgūdžių ir pasiruošimo, kriminalistikos technikos priemonių panaudojimo ir pan. Visa tai suponuoja, jog krata nėra visuomet atliekama tokiu pačiu principu. Todėl skirtingose situacijose galima išvelgti tam tikrus kratos taktinius ypatumus, kuriuos dažniausiai lemia konkreti kratos rūšis, kratos vieta, jos dydis ir išdėstymas bei daugelis kitų veiksnių. Dėl to verta išskirti reikšmingiausias atskirų kratos rūšių atlikimo taktines rekomendacijas.

Asmens kratos rūšis pasižymi tuo, kad jos metu apieškomai žmogaus drabužiai, avalynė, su savimi turimi daiktai (pvz., kratomojo asmens striukė, piniginė, dokumentai, rankinė, kuprinė, įvairūs nešuliai ir pan.) taip pat žmogaus kūnas (pvz., siekiant nustatyti ar asmuo ieškomų objektų nėra pasislėpęs burnoje, ausyse, kūno ertmėse ir pan.)¹⁷⁵. Remiantis teismų praktikos analize¹⁷⁶, atliekant asmens kratą, rekomenduojama atidžiai apieškoti kratomojo viršutinius ir apatinius drabužius (pvz., striukes, kelnes, kojines, kelnaites), ypatingai drabužių kišenes (tiek išorines, tiek vidines), su savimi turimus daiktus (pvz., maišelius, rankines, krepšelius, pinigines), patikrinti burnos ertmę. Apieškant asmens drabužius ypatingas dėmesys turėtų būti sutelkiamas į siūles, pamušalą, sagas, antkišenius, gobtuvus, rankoves, įvairius sustorėjimus, kuriuose gali būti slepiami ieškomi objektai¹⁷⁷. Ardyti siūles siūloma tik tuo atveju, kai pareigūnas yra įsitikinęs, jog tokiose vietose yra paslėpti ieškomi objektai. Be to, šios rūšies kratos atveju ne ką mažesnis dėmesys turėtų būti sutelkiamas ir į avalynę. Apieškant avalinę patariama patikrinti, ar ieškomi objektai nėra paslėpti kulno viduje, po vidpačiu,

¹⁷⁵ BUČIŪNAS, Gediminas; GRUODYTĖ, Edita; ŠALČIUS, Marijus (2017). *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai*. Vilnius: Registrų centras, p. 311.

¹⁷⁶ Vilniaus apygardos teismo 2024 m. gegužės 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-217-1072/2024; Lietuvos Aukščiausio Teismo 2023 m. spalio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-214-976/2023; Šiaulių apygardos teismo 2020 m. spalio 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-236-282/2020; Kauno apygardos teismo 2018 m. sausio 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-70-327/2018; Šiaulių apygardos teismo 2026 m. vasario 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-46-1140/2026; Vilniaus apygardos teismo 2025 m. gruodžio 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-572-817/2025; Vilniaus apygardos teismo 2026 m. sausio 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-43-932/2026; Kauno apygardos teismo 2025 m. lapkričio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-364-383/2025; Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. vasario 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-10-626/2024.

¹⁷⁷ KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 196.

pamušalu ir kitais bato taisymo pėdsakais¹⁷⁸. Todėl asmens kratos pagrindinis tikslas – surasti ir paimti daiktus, dokumentus, turinčius reikšmės nusikalstamos veikos tyrimui ir bylų nagrinėjimui; vertybes, įgytas ar gautas nusikalstamu būdu; nusikalstamos veikos įrankius. Be to, M. Šalčiaus¹⁷⁹ teigimu, asmens kratos tikslas gali būti ir siekis nustatyti nusikalstamos veikos pėdsakus bei užkardyti naujų nusikalstamų veikų darymą arba užkirsti kelią kratomo asmens savižudybei. Svarbu pažymėti ir tai, kad asmens krata gali būti daroma tiek asmenų, jau įgijusių procesinį statusą byloje (pvz., įtariamojo, liudytojo), tiek asmenų, kurie šio statuso dar nėra įgiję. Tačiau asmens krata nėra absoliuti, nes ji negali būti taikoma asmenims, turintiems diplomato statusą¹⁸⁰. Be to, asmens krata atliekama laikantis bendrų kratos atlikimo tvarkos taisyklių, nepamirštant šios rūšies ypatumų.

Taktiniu požiūriu asmens kratą patariama suskirstyti į dvi stadijas: 1) pirminę stadiją; 2) detaliąją stadiją¹⁸¹. Pirminės stadijos metu atliekami paruošiamieji veiksmai: pirmiausia ikiteisminio tyrimo pareigūnas apieško, ar kratomas asmuo prie savęs neturi ginklų, smailių, aštrių ar kitų pavojingų asmens gyvybei ar sveikatai daiktų (pvz., peilio, durklo ir pan.), po to nurodo asmeniui nususukti nuo kratą atliekančio pareigūno, padėti su savimi turimus daiktus, pakelti rankas į viršų ir nejudėti¹⁸². Taktikos prasme svarbu tai, kad ginklai gali būti užmaskuoti, pavyzdžiui, lazdoje, rašiklyje, skėtyje, žiebtuvėlyje ir pan., todėl jie iš pirmo žvilgsnio gali niekuo neišsiskirti iš kasdienybėje naudojamų daiktų, dėl to tokius daiktus verta gerai apžiūrėti. Jeigu visgi tokie daiktai randami, jie paimami ir toliau prasideda detalioji kratos stadija, kurios metu atidžiai apžiūrimi galvos apdangalai, viršutiniai ir apatiniai drabužiai, avalynė, prie savęs turimi daiktai bei jei būtina kratomojo asmens kūnas¹⁸³. Kitaip sakant detalioji stadija siejama su pačiais paieškos veiksmais, jau siekiant surasti kratos objektus. Todėl kratos atlikimo taktinė rekomendacija galėtų būti tokia, kad prieš atliekant asmens kratą, reikia apgalvoti vietą, kurioje bus daroma ši krata, reikalingas priemonės, dalyvaujančių

¹⁷⁸ DANISEVIČIUS, Petras (1982). *Krata ir poėmis*. Vilnius: LTSR aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerija, p. 37.

¹⁷⁹ ANCELIS, Petras; ALEKSONIS, Gediminas; BUČIŪNAS, Gediminas ir kt. (2011). *Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 140.

¹⁸⁰ BUČIŪNAS, Gediminas; GRUODYTĖ, Edita; ŠALČIUS, Marijus (2017). *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai*. Vilnius: Registrų centras, p. 311.

¹⁸¹ DANISEVIČIUS, Petras (1982). *Krata ir poėmis*. Vilnius: LTSR aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerija, p. 36.

¹⁸² ANCELIS, Petras; ALEKSONIS, Gediminas; BUČIŪNAS, Gediminas ir kt. (2011). *Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 141.

¹⁸³ KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 196.

ikiteisminio tyrimo pareigūnų skaičių, kratai keliamus tikslus, apsvarstyti, ar reikia pasitelkti specialistus. Svarbu pasirūpinti patalpa, kurioje nebūtų pašalinių asmenų, ir kurioje būtų galima netrukdomai atlikti asmens kratą. Ypač gerai turėtų būti apgalvojama kratos vieta tuomet, kai asmens krata, susijusi su kūno apnuoginimu. Todėl tais atvejais, kai asmuo sulaikomas judrioje gatvėje ar kitose viešosiose vietose, kuriose nėra galimybės atlikti asmens kratos (ypatingai susijusios su kūno apnuoginimu) saugioje ir tinkamoje vietoje, atsižvelgiant į teismų praktiką¹⁸⁴, rekomenduojama asmens kratą atlikti policijos komisariato patalpose, kuriose būtų užtikrintos tinkamos sąlygos šios rūšies kratos atlikimui. Mokslininkai¹⁸⁵ rekomenduoja šios rūšies kratą pradėti nuo viršaus į apačią ir nuo nešiojamų daiktų link asmens kūno. Savaime suprantama, kad negali būti atliekami tokie paieškos veiksmai, kurie keltų pavojų asmens sveikatai ar gyvybei, pažeistų jo garbę bei orumą.

Kitas svarbus kratos taktikos aspektas, kaip jau minėta, yra tai, kad šios rūšies kratą gali atlikti ikiteisminio tyrimo pareigūnas tik tos pačios lyties, kaip ir kratomasis. Todėl verta iš anksto pasirūpinti, jog dalyvaujančių pareigūnų gretose būtų tokios pat lyties pareigūnų, kaip ir apieškomas asmuo, kad krata būtų atlikta nepažeidžiant BPK nustatytų reikalavimų. Taip pat teisės doktrinoje¹⁸⁶ rekomenduojama, kad tokioje kratoje dalyvautų gydytojas.

Atliekant asmens kratą būtina numatyti, kad jos metu iš kratomojo asmens galima sulaukti pasipriešinimo arba netikėto ikiteisminio tyrimo pareigūno užpuolimo. Tą patvirtina ir ikiteisminio tyrimo pareigūnų anketos rezultatai, kuriuose nurodoma, kad asmens krata gali būti problematiška tuo aspektu, kad sunku numatyti kratomojo reakciją bei veiksmus kratos metu. Todėl pasitaiko pasipriešinimo ikiteisminio tyrimo pareigūnams atvejų, bandymų išmesti objektus, kurie turi reikšmės nusikalstamos veikos tyrimui. Į tai atsižvelgus galima tokia taktinė rekomendacija, kad asmens kratą turėtų atlikti bent du pareigūnai, iš kurių vienas atliktų daiktų, dokumentų ar kitų objektų paiešką, o kitas atidžiai stebėtų kratomo asmens elgesį ir laiku galėtų užkirsti kelią pavojingiems veiksams pareigūnų atžvilgiu bei sutrukdyti perduoti surastus objektus kitiems asmenims arba juos sunaikinti ar išmesti¹⁸⁷. Dėl šios priežasties baigus asmens kratą vertėtų ypač įdėmiai ir atidžiai apieškoti vietą, kurioje buvo atliekama

¹⁸⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-255-626/2022; Panevėžio apygardos teismo 2013 m. gegužės 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-402-719/2013.

¹⁸⁵ KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 196.

¹⁸⁶ *Ibid.*

¹⁸⁷ *Ibid.*, p. 195.

asmens krata ir patikrinti, ar kratomasis neišmetė jokių objektų, reikšmingų nusikalstamos veikos tyrimui. Jeigu asmuo priešinasi ar kliudo ikiteisminio tyrimo pareigūnams atlikti kratą, tokiu atveju krata gali būti atliekama panaudojant prievartą, bet laikantis proporcingumo principo¹⁸⁸.

Dar vienas reikšmingas aspektas, jog asmens kratos metu negali būti fotografuojama ar daromas vaizdo įrašas tais atvejais, kai krata susijusi su kratomo asmens kūno ar atskirų jo dalių apnuoginimu, o tokiu atveju yra fiksuojami tik kratos rezultatai¹⁸⁹. Vadinasi, priešingu atveju, kai asmens krata nėra susijusi su kūno apnuoginimu, gali būti filmuojama bei daromas vaizdo įrašas. Pažymėtina tai, kad šios rūšies kratos atveju, gali būti pasitelkiamos techninės priemonės, pavyzdžiui, ultravioletinė, infraraudonoji ar net rentgeno spinduliuotė, ieškokliai¹⁹⁰.

Taigi visa tai, kas išdėstyta, leidžia teigti, kad ši atskira procesinė prievartos priemonė reikalauja ne tik iš anksto apgalvoti asmens kratos vietą, specialistų pasitelkimą, reikalingas priemones, bet taip pat reikalauja ir pačių pareigūnų pasiruošimo, įgūdžių, atidumo, greito reagavimo į įvairias situacijas, pasitaikančias kratos metu, tarp jų ir į kratomojo asmens pasipriešinimą ar užpuolimą. Pati asmens krata atliekama labai kruopščiai, apieškant asmenį nuo galvos iki kojų.

Darant vietovės kratą gali būti susiduriama su tam tikrais iššūkiais, kurie gali būti siejami su didele apieškoma teritorija, augmenija ir pan., todėl svarbu tinkamai numatyti jos atlikimą, kurį pravartu susieti su taktinėmis rekomendacijomis. Prieš pradedant vietovės kratą, visų pirma, tikslinga tokią vietovę padalinti į smulkesnes teritorijas ir tuomet vieną po kitos nuosekliai apieškoti, tai ypač aktualu tuomet, kai krata daroma didelėse vietovėse, kuriose gausu statinių ar kitų kliūčių¹⁹¹. Šios rūšies krata atliekama tam tikra kryptimi, priklausomai nuo vietovės ar teritorijos pobūdžio, o pati vietovė gali būti suskirstoma į minėtas smulkesnes teritorijas pasinaudojant natūraliais tokios vietovės ypatumais, pavyzdžiui, tam tikra vietovės dalis gali būti aptverta tvora, gali turėti takelių, kurie atskirtų tam tikras jos dalis, gali būti atskirta miško ir pan.¹⁹². Svarbu, kad kiekviena padalinta mažesnė teritorija būtų atidžiai

¹⁸⁸ BUČIŪNAS, Gediminas; GRUODYTĖ, Edita; ŠALČIUS, Marijus (2017). *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai*. Vilnius: Registrų centras, p. 311.

¹⁸⁹ *Ibid.*

¹⁹⁰ DANISEVIČIUS, Petras (1985). *Kriminalistika*. Vilnius: Mintis, p. 222.

¹⁹¹ ANCELIS, Petras; ALEKSONIS, Gediminas; BUČIŪNAS, Gediminas ir kt. (2011). *Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 140.

¹⁹² KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 195.

apieškota pareigūnų, kurie paieškos veiksmus atlieka skirtinguose padalintuose plotuose. Pasak M. Šalčiaus,¹⁹³ jeigu krata atliekama žemės sklype arba miške, privaloma dėmesį atkreipti į neseniai iškastas duobes, supiltus kauburėlius, medžių išvartas, supurentą dirvą, pageltusią žolę, lapų ar šakų krūvas. Kiti mokslininkai¹⁹⁴ rekomenduoja apieškant vietoves naudoti metalinį smaigą, kuriuo būtų apieškomos krūmų šaknys, gėlynai ir kt., o statybines medžiagas, malkų ar šiukšlių krūvas patariama išardyti. Įvertinus prokurorų anketos duomenis, galima teigti, kad atliekant vietovės kratą, reikšminga numatyti reikiamą pareigūnų skaičių, atsižvelgiant į apieškomos vietovės plotą. Be to, manytina, kad atliekant šios rūšies kratą, verta apgalvoti tarnybinių šunų ar techninių priemonių (pvz., metalo iešiklių) reikalingumą. Pažymima ir tai, kad vietovėse, kuriose daroma tokio pobūdžio krata, svarbu apieškoti ne tik šunų būdas, avilius, inkilus, bet ir medžius, kieme augančias gėles, krūmus bei atkreipti dėmesį į akmenis, plyteles, iš kurių suformuotas takelis¹⁹⁵.

Atliekant kratas transporto priemonėse (dažniausiai automobiliuose) taip pat galima išskirti pagrindines šios kratos rūšies atlikimo taktines rekomendacijas. Darant kratą automobiliuose rekomenduoja, kad į kratos dalyvių gretas būtų įtrauktas automobilių technikos specialistas¹⁹⁶. Taip pat pabrėžiama, kad darant tokio pobūdžio kratą, pirmiausia reikia apieškoti vidines salono erdves, vietas po sėdynėmis, patikrinti guminius pedalų antdėklus, erdvių, išsidėsčiusių priekiniame skydelyje, turinį, nuimti užvalkalus, po to patikrinti vaistinėlių turinį, ratus, įskaitant ir atsarginius, be to, ypatingas dėmesys sutelkiamas į kėbulo, krovinio (jei toks yra), bagažinės apžiūrą¹⁹⁷. Teismų praktikos¹⁹⁸ analizė patvirtina, kad

¹⁹³ ANCELIS, Petras; ALEKSONIS, Gediminas; BUČIŪNAS, Gediminas ir kt. (2011). *Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 140.

¹⁹⁴ KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 195.

¹⁹⁵ PALSKYS, Eugenijus; KAZLAUSKAS, Marcelis; DANISEVIČIUS, Petras (1985). *Kriminalistika*. Vilnius: Mintis, p. 222.

¹⁹⁶ KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 195.

¹⁹⁷ *Ibid.*

¹⁹⁸ Kauno apygardos teismo 2025 m. rugpjūčio 18 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-248-888/2025; Vilniaus apygardos teismo 2025 m. balandžio 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-90-468/2025; Panevėžio apygardos teismo 2020 m. gruodžio 4 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-10-581/2020; Klaipėdos apygardos teismo 2026 m. kovo 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-4-417/2026; Lietuvos apeliacinio teismo 2026 m. vasario 4 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-69-626/2026; Kauno apygardos teismo 2025 m. rugpjūčio 6 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-81-593/2025; Lietuvos apeliacinio teismo 2025 m. birželio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-72-487/2025; Kauno apygardos teismo 2025 m. liepos 8 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-163-634/2025; Kauno apygardos teismo 2025 m. birželio 19 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-175-928/2025; Šiaulių apygardos teismo 2025 m. gegužės 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-9-951/2025.

atliekant automobilių kratas dažnai reikšmingi objektai nusikalstamų veikų tyrimui slepiami keleivio durelėse, bagažinėje bei jos ertmėse, po vairuotojo, priekine keleivio ar galine sėdyne, sėdynių atlošų ertmėse, krovinių skyriuje specialiai pritaikytose slėptuvėse, variklio skyriuje šalia priekinio stiklo arba po plastikine apdaila, po variklio viršutine apsauga, automobilio dėtuvėje, esančioje po vairu, po automobilio dangčiu esančioje oro filtro dėžėje, vaistinėje ir kt. Vadinasi, tai yra potencialios ieškomų kratos objektų slėpimo vietos, kurias patartina apieškoti darant kratas automobiliuose. Užsienio literatūroje¹⁹⁹ akcentuojama, jog svarbu, kad būtų atliekama nuosekli krata, kuri apimtų pačių reikšmingiausių automobilio sričių patikrinimą, tai yra transporto priemonės apačią; saloną; visus keturis ratus ir apdailą; automobilio dangtį ir variklio sritį; priekinį buferį ir žibintus; bagažinę; atsarginį ratą, galinį buferį ir žibintus. Aišku, siekiant surasti ieškomus kratos objektus, gali būti apieškomos ir kitos papildomos sritys, tačiau pagrindinis dėmesys turėtų būti sutelkiamas į minėtas sritis. Remiantis teismų praktika²⁰⁰, atliekant automobilių kratas, patartina atidžiai apieškoti ir automobiliuose esančius daiktus, pavyzdžiui, kuprines, krepšius, įrankių dėžes, maišus ir pan. Be to, taktiniu požiūriu visos kratos metu reikia stebėti asmens, kurio automobilio krata atliekama, elgesį bei reakcijas.

Remiantis moksliniu šaltiniu²⁰¹ automobilio krata gali būti suskirstyta į du etapus: pirminį paieškos etapą, kurio metu apieškoma visa transporto priemonė, pradedant nuo salono priekio ir judant į galą, bei antrinį paieškos etapą, kurio metu dar kartą apieškomas automobilis tokia pačia tvarka, kaip pirminio paieškos etapo atveju, tik šio etapo metu pagrindinis dėmesys sutelkiamas į smulkmenas. Reikšminga atkreipti dėmesį į tai, ar nėra per didelio susidėvėjimo ten, kur paprastai jo nebūna, ar nėra įrengtų ir specialiai pritaikytų slėptuvių, ar visos tvirtinimo detalės yra vienodos ir pan. Praktikoje pasitaiko, kad automobilio priekinių sėdynių atlošuose metalinės konstrukcijos gali būti skirtingų spalvų, sutvirtintos neoriginaliomis, nesinchroniškai išdėstytomis, be jokių identifikacinių ženklų kniedėmis, o tokios aplinkybės leidžia spręsti, kad automobilio konstrukcijos buvo pakeistos neoriginaliomis tam, kad, pavyzdžiui, būtų lengviau į automobilį sukrauti narkotines ar psichotropines medžiagas ir vėliau jas išimti²⁰².

¹⁹⁹ COLE, James Robert (2025-03-30). *Vehicle Search Procedure: Techniques, and Driver Management* [online]. <https://www.securityguardexam.com/vehicle-search-procedure-and-policy/>.

²⁰⁰ Vilniaus apygardos teismo 2025 m. spalio 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-98-1053/2025; Klaipėdos apygardos teismo 2025 m. gegužės 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-49-795/2025.

²⁰¹ KICKERT, Dan; SHEEHAN, Lauren. (2022-01-18). *Best practices for vehicle searches: Consistency and thoroughness* [online]. <https://apbweb.com/2022/01/best-practices-for-vehicle-searches-consistency-and-thoroughness/>.

²⁰² Lietuvos apeliacinio teismo 2026 m. sausio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-23-851/2026.

Kratą juridinio asmens patalpose taktiniu požiūriu reikėtų daryti ne darbo laiku, siekiant nesutrukdyti normalios kratos eigos, atsižvelgiant į galimus juridinio asmens veiklos ypatumus²⁰³. Remiantis teismų praktika²⁰⁴, šios rūšies krata gali būti atliekama įmonei priklausančioje sandėlio patalpoje, prekybos patalpose, administracinėse, gamybinėse bei pagalbinėse patalpose, darbo vietų patalpose, priestatuose. Tuo atveju, kai paieškos veiksmai atliekami, pavyzdžiui, tarnybinėse patalpose, patartina atidžiai apieškoti darbo vietą, stalo stalčius, seifus, kurie gali būti užmaskuoti (teismų praktikoje pasitaikė atvejis, kai jis buvo įmontuotas spintoje), spintas ir kitus baldus²⁰⁵. Be to, verta atkreipti dėmesį į užrašus darbo kalendoriuje, pasižymėtus telefono numerius, asmenų pavardes, adresus ar kitokią informaciją, kuri gali liudyti apie tokio asmens ryšius, pavyzdžiui, su įtariamuoju ar bendrininkais²⁰⁶. Doktrinoje²⁰⁷ patariama apsvarstyti specialistų dalyvavimą kratos metu, ypač tuomet, kai reikia apžiūrėti gamybines bei kompiuterines įrangas, dokumentus ir kt., nes jie gali greičiau padėti surasti ieškomus objektus, jų buvimo vietas, taip pat atrinkti tik reikšmingus nusikalstamos veikos tyrimui objektus bei apsaugoti konfidencialią informaciją nuo nepagrįsto jos atskleidimo ar panaudojimo. Teismų praktika²⁰⁸ bei prokurorų anketos duomenys patvirtina, kad juridinio asmens patalpų kratų metu specialistai (pvz., informacinių technologijų, ūkinės finansinės veikos tyrimo specialistai) pasitelkiami tam tikrais atvejais, kai reikia surasti ir paimti skaitmeninius duomenis, kompiuterinę įrangą, buhalterinius ir kitus dokumentus. Pastebėtina tai, kad atsižvelgiant į tiriamų nusikalstamų veikų pobūdį, dažniausiai šios rūšies kratų atveju paimami kompiuteriai, jų sisteminiai blokai, standieji diskai, pinigai, vaizdo stebėjimo kameros ir jose esančios micro SD kortelės, dokumentai (pvz., sąskaitos faktūros ir

²⁰³ KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 194.

²⁰⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. lapkričio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-256-478/2024; Panevėžio apygardos teismo 2025 m. lapkričio 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-75-531/2025; Šiaulių apygardos teismo 2024 m. birželio 6 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-7-316/2024; Kauno apygardos teismo 2023 m. lapkričio 6 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-4-593/2023; Šiaulių apygardos teismo 2022 m. sausio 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-5-875/2022; Panevėžio apygardos teismo 2013 m. birželio 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-60-134/2013.

²⁰⁵ Šiaulių apygardos teismo 2020 m. gruodžio 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-114-300/2020; Panevėžio apygardos teismo 2025 m. lapkričio 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-75-531/2025.

²⁰⁶ KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 194.

²⁰⁷ *Ibid.*

²⁰⁸ Lietuvos Aukščiausio Teismo 2024 m. sausio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-59-1073/2024.

kiti buhalteriniai dokumentai, sutartys, registrai)²⁰⁹. Jeigu kabinete dirba keli darbuotojai, geriau paprašyti, kad šie patys atidarytų savo darbo stalo stalčius, spintas ar kitus baldus, kuriuose asmuo, kurio atžvilgiu atliekama krata, galėjo paslėpti ieškomus kratos objektus.

Praktikoje pasitaiko iššūkių, o kai kada problemišku atvejų, kai krata atliekama gyvenamosiose patalpose. Todėl šios kratos rūšies atlikimo taktinės rekomendacijos gali prisidėti prie efektyvesnės ir sklandesnės kratos atlikimo. Šio pobūdžio kratų metų teisės doktrinoje²¹⁰ akcentuojama, kad pirmiausia turėtų būti patikrinami baldai, pavyzdžiui, stalų, spintų, komodų stalčiai, kurie turėtų būti išmatuojami ir vizualiai apžiūrimi, siekiant išsiaiškinti ar nėra įrengtų dvigubų dugnų, skyrių, sienelių. Nemažesnis dėmesys nukreipiamas ir į minkštųjų baldų apmušalus, spyruokles, todėl apieškant tokius daiktus rekomenduojama naudoti ilgas plonas adatas, kuriomis galima nepakenkiant baldams nustatyti, ar juose nėra paslėptų ieškomų kratos objektų²¹¹. Apieškant gyvenamąsias patalpas taip pat ypatingai svarbu apžiūrėti sienas, grindis, lubas. Pritariant M. Šalčiaus nuomonei²¹², reikia akylai apžiūrėti sienų, grindų, baldų pažeidimus, nelygumus, remonto požymius, neproporcingus objektų matmenis, kadangi tokiose vietose gali būti padarytos įvairios slėptuvės, kuriose slepiami ieškomi objektai. Prieš tikrinant sienas, visų pirma, verta nukabinti visus daiktus, pavyzdžiui, paveikslus, veidrodžius, papuošimus, laikrodžius, plakatus, nuotraukų rėmelius, o baldus – atitraukti nuo sienų. Tokie ir panašūs nukabinti daiktai taip pat turi būti apžiūrimi, nes dažnu atveju jie pasitelkiami kaip slėptuvės. Todėl paveiksluose gali būti slepiami objektai tarp drobės ir kartono, tam tikrais atvejais – rėmuose, laikrodžių viduje²¹³. Atsižvelgiant į tai, kad labai dažnai slėptuvės įrengiamos grindyse, reikėtų patikrinti visas grindų lentas, parketą ar kitą dangą. Visgi prokurorų anketų duomenys rodo, kad praktikoje praktiškai nenaudojamos techninės priemonės slaptaviečių aptikimui. Todėl galima teigti, jog tokiu atveju yra

²⁰⁹ Panevėžio apygardos teismo 2022 m. gruodžio 6 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-9-334/2022; Šiaulių apygardos teismo 2022 m. sausio 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-5-875/2022; Panevėžio apygardos teismo 2025 m. lapkričio 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-75-531/2025.

²¹⁰ ARON, Ioan (2023). The tactics of the search. *Bulletin of the Transilvania University of Brasov. Series VII: Social Sciences and Law*, 16(65)(1), 91-98 [online]. <https://doi.org/10.31926/but.ssl.2023.16.65.1.10>, p. 96.; KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 191-192.

²¹¹ KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 192.

²¹² ANCELIS, Petras; ALEKSONIS, Gediminas; BUČIŪNAS, Gediminas ir kt. (2011). *Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 140.

²¹³ KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 192.

sumažinamas kratos efektyvumas, o tam tikrais atvejais tai lemia kratos nerezultatyvumą. Vadinasi, susiklosčius tam tikroms situacijoms ir priklausomai nuo kratos pobūdžio, techninių priemonių pasitelkimas slaptaviečių aptikimui yra būtinas, norit surasti ieškomus objektus. I. Aron pastebėjimu²¹⁴, dar reikšminga atkreipti dėmesį į smulkmenas ir pakitimus, tokius kaip: specifinių dulkių ar nuosėdų buvimą, atspalvių nesutapimą, nelogišką daiktų išdėstymą, įsisenėjusias žymes, bylojančias apie tam tikrų objektų išnešimą, neseniai atliktus remonto darbus, ne vienodą garsą stuksenant į daiktų paviršius ir kt. Be to, teisės doktrinoje²¹⁵ rekomenduojama ypatingą dėmesį skirti knygoms, ypač tais atvejais, kai ieškoma dokumentų, nes jose gali būti įklijuojami ieškomi dokumentai tarp dviejų knygos lapų, paslepiami po viršeliu, aplankuose, todėl vertėtų pervertinti kiekvieną knygos lapą. Taip pat atsižvelgiant į knygos storį ir dydį, jose gali būti išpjaunamos ertmės, kuriose slepiami įvairūs daiktai (pvz., narkotikai, ginklai, padirbti pinigai ir pan.). Pavyzdžiui, teismų praktikoje²¹⁶ pasitaikė atvejis, kad knygoje buvo rasti pinigai, folijos skiautės, mažagramės elektroninės svarstyklės. Taigi galima teigti, jog darant kratą gyvenamosiose patalpose, krata turi būti atliekama ypatingai atidžiai, smulkmeniškai, atkreipiant dėmesį į smulkmenas, akivaizdžius pakitimus ir vertėtų apieškoti net pačias netikėčiausias vietas, kuriose gali būti slepiami ieškomi objektai.

Tuo atveju, kai turima informacijos, kad asmuo yra linkęs į smurtą, yra konfliktiška asmenybė ar gali būti ginkluotas, prieš atliekant gyvenamųjų patalpų kratą mokslinėje literatūroje²¹⁷ akcentuojama, kad tikslinga atlikti taktinę kombinaciją, pradedant nuo atidžios asmens ar kitų asmenų, esančių kratos vietoje, kratos ir toliau pereinant prie gyvenamosios patalpos kratos. Be to, prokurorų anketoje buvo pateiktas pasiūlymas, jog esant konfliktinei kratos situacijai privalomai turėtų būti kviečiami kviestiniai. Manytina, kad toks pasiūlymas padėtų išvengti galimų nesusipratimų ir vėliau ginčytinų klausimų, o taip pat prisidėtų prie kontrolės funkcijos įgyvendinimo, nes kviestiniai galėtų padėti stebėti asmenis, pas kuriuos daroma krata, jų veiksmus ir reakcijas. Todėl, darbo autorės nuomone, būtų didesnė tikimybė laiku pastebėti asmenų pavojingus veiksmus bei užkirsti kelią kratos dalyvių užpuolimui.

²¹⁴ ARON, Ioan (2023). The tactics of the search. *Bulletin of the Transilvania University of Brasov. Series VII: Social Sciences and Law*, 16(65)(1), 91-98 [online]. <https://doi.org/10.31926/but.ssl.2023.16.65.1.10>, p. 96-97.;

²¹⁵ KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 192.

²¹⁶ Vilniaus apygardos teismo 2026 m. kovo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-155-885/2026.

²¹⁷ KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 190.

Prokurorų anketos duomenų analizė leidžia teigti, kad gyvenamųjų patalpų ir jos priklausinių kratų probleminiai aspektai susiję su tuo, kad ne visada tiksliai žinoma kam priklauso konkreti nuosavybė; tam tikrais atvejais būna nesutvarkyti konkrečios nuosavybės dokumentai; nepateikiami reikiami duomenys apie faktinius naudotojus. Todėl atliekant kratas gyvenamojoje patalpoje ir jos priklausiniuose (pvz., rūsiuose, ūkiniuose pastatuose, sandėliukuose ir pan.), ypatingą reikšmę turi LAT 2016 m. gegužės 10 d. nutartis²¹⁸ baudžiamojoje byloje, kurioje krata buvo daroma pagalbinėje patalpoje – rūsio sandėliuke – kuris nebuvo įregistruotas buto savininkės A. M., ir kuriuo faktiškai naudojosi nuteistasis R. M. Todėl buvo nustatytas pagrindas manyti, kad toje patalpoje gali būti objektų, turinčių reikšmės nusikalstamos veikos tyrimui bei buvo priimta nutartis dėl kratos atlikimo. Galiausiai teismas pažymėjo, kad ši procesinė prievartos priemonė gali būti taikoma nepriklausomai nuo to, kas disponuoja, turi nuosavybės teisę kokį nors objektą, kuriame bus daroma krata. Taigi remiantis šiuo teismo išaiškinimu, reikšminga tai, kad krata gali būti daroma gyvenamojoje patalpoje ar jos priklausiniuose, nepaisant to, ar ši patalpa nuosavybės teise priklauso asmeniui, kurio atžvilgiu atliekama krata, svarbu, kad ta vieta turėtų ryšį su asmeniu, kurio atžvilgiu atliekama krata.

Dar viena reikšminga LAT nutartis²¹⁹, kurioje ikiteisminio tyrimo teisėjos nutartimi buvo leista daryti kratą E. J. gyvenamojoje vietoje ir pagalbinėse patalpose, nuosavybės teise priklausančiose A. J., siekiant surasti ir paimti narkotines ir psichotropines medžiagas bei kitus daiktus, susijusius su narkotinių ir psichotropinių medžiagų disponavimu. Tačiau krata buvo atlikta ir malkinėje, kuri buvo pastatyta ne A. J. nuosavybės teise priklausančioje teritorijoje, o šalia jos. Kaip tik čia buvo rasti kratos objektai. Nors ši malkinė nebuvo registruota VĮ „Registų centre“, tačiau ja faktiškai buvo naudojama, nes ten buvo laikomos malkos, todėl buvo padaryta išvada, kad malkinė buvo naudojama kaip pagalbinė patalpa pagrindinio objekto atžvilgiu. Šiuo klausimu LAT išaiškino, jog BPK 145 str. imperatyviai neapibrėžia, kiek tiksliai turi būti nurodyta patalpa ar kitokia vieta, kurioje gali būti daroma krata bei pakartojo, kad kratai, kaip duomenų gavimo būdai, nekeliamos sąlygos, nustatytos Lietuvos Respublikos civilinio kodekso normose, reglamentuojančiose turto valdymą, nuosavybės teises į objektą ir pan. Todėl ši procesinė prievartos priemonė gali būti taikoma nepriklausomai nuo to, kas disponuoja, turi nuosavybės teisę kokį nors objektą, kuriame bus daroma krata. Taigi teismas

²¹⁸ Lietuvos Aukščiausio Teismo 2016 m. gegužės 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-175-222/2016.

²¹⁹ Lietuvos Aukščiausio Teismo 2018 m. gegužės 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-152-699/2018.

konstatavo, kad šioje konkrečioje situacijoje nebuvo peržengtos kratos ribos, nustatytos ikiteisminio tyrimo teisėjos nutartyje.

Tais atvejais, kai reikia atlikti kratą bendro naudojimo patalpose (pvz., daugiabučio namo koridoriuje, laiptinėje, sandėliuke ir kt.), teisės doktrinoje²²⁰ pabrėžiama, kad kaip tik šiose vietose krata turėtų būti atliekama pirmiausia ir tik tuomet pereinama prie konkretaus savininko patalpos kratos, nes tokiu būdu galima užtikrinti, jog kaimynai neturės galimybės paslėpti ieškomų objektų, nebus trukdoma kitiems asmenims, o baigus kratą, asmenys galės naudotis minėtomis patalpomis. Deja, praktikoje ne visuomet laikomasi šios kratos atlikimo taktinės rekomendacijos, o tai iliustruoja Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. gruodžio 5 d. nutartis²²¹ baudžiamojame byloje, kurioje krata pirmiausia buvo atlikta V. V. gyvenamojoje vietoje (bute), o vėliausiai – bendro naudojimo patalpoje (sandėliuke), kurioje buvo rastos psichotropinės medžiagos. Tuo atveju, jeigu kyla pagrįstos abejonės, kad ieškomi objektai gali būti surasti pas kaimynus, tokiose situacijose ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras turi priimti nutarimą dėl kratos greta esančiame objekte ir nieko neatidėliojant ten atlikti kratą²²².

Tuo atveju, kai krata atliekama bendrabutyje, jos atlikimas gali būti šiek tiek komplikuoatas ta prasme, kad tame pačiame kambaryje gyvena ir kiti asmenys, o ne tik kratomasis. Todėl viena iš kratos atlikimo taktinių rekomendacijų gali būti tokia, kad krata atliekama tik ten, kur yra asmens, pas kurį daroma krata, daiktai, pavyzdžiui, spintelės, lova, stalas, spinta, krepšiai, lentynos ir pan., o kartu gyvenantiems asmenims pasiūloma patiems pasitikrinti, ar nėra jų daiktuose paslėptų kratos objektų²²³. Visgi darbo autorės nuomone, toks pasiūlymas gali būti problematiškas, kadangi kartu su kratomuoju gyvenantys asmenys gali nepastebėti ieškomų objektų arba gali bandyti juos slėpti, apsimesti, kad tokių ieškomų objektų tarp savo daiktų nerado. Todėl teigiami kratos rezultatai gali būti nepasiekiami.

Apibendrintai galima teigti, kad visos atskirų kratos rūšių atlikimo taktinės rekomendacijos sutelktos bendram tikslui – užtikrinti atskirų kratos rūšių efektyvumą ir optimalius rezultatus.

²²⁰ ANCELIS, Petras; ALEKSONIS, Gediminas; BUČIŪNAS, Gediminas ir kt. (2011). *Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 140.

²²¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. gruodžio 5 d. nutartis baudžiamojame byloje Nr. 1A-340-843/2024.

²²² ANCELIS, Petras; ALEKSONIS, Gediminas; BUČIŪNAS, Gediminas ir kt. (2011). *Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 139.

²²³ KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 192.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Krata laikoma kita procesine prievartos priemone, kurios atlikimo metu, siekiant surasti ir paimti turinčius reikšmės nusikalstamos veikos tyrimui ir bylos nagrinėjimui objektus, nusikaltimo pėdsakus, rasti lavonus ir (ar) nusikalstamą veiką padariusį asmenį, gali būti ribojamos asmens teisės į privatų gyvenimą, būsto ir nuosavybės neliečiamumą. Todėl šios priemonės objektais gali būti tiek įvairios patalpos, vietovės, transporto priemonės, tiek asmenys. Pažymėtina, kad kratos objektas, laikas, asmenų skaičius, eiliškumas, organizavimo būdas ir apimtis yra kratų klasifikavimo pagrindai.
2. Krata laikoma teisėta, kai egzistuoja faktinio ir procesinio pagrindų visetas. Faktinis pagrindas siejamas su konkrečiais duomenimis, kurie pagrindžia kratos atlikimą. Tokie duomenys gaunami BPK nustatyta tvarka, o jų šaltiniais gali būti nukentėjusiųjų, liudytojų, įtariamųjų parodymai, įvykio vietos apžiūros rezultatai ir kt. Procesinis pagrindas yra ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartis, o neatidėliotinais atvejais – prokuroro ar ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarimas. Bet kokių atveju šie procesiniai sprendimai privalo būti pakankamai motyvuoti. Pažymėtina, kad viena iš dažniausiai pasitaikančių priežasčių, dėl kurios ikiteisminio tyrimo teisėjas atsisako priimti nutartį dėl kratos atlikimo, yra kratos faktinį pagrindą sudarančios informacijos nepakankamumas. Be to, probleminiai aspektai siejasi ir su kratos atlikimo motyvavimu bei jos objektų apibrėžimu.
3. Remiantis teismų praktika siūlytina įstatymų leidėjui papildyti BPK 160¹ str. 1 d. šalia šioje dalyje numatyto BPK 145 str. įterpiančią šio kodekso 146 str. ir taip įtvirtinant, kad asmens krata neatidėliotinais atvejais gali būti taikoma ir prokuroro arba ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarimu.
4. Atsižvelgus į teismų praktiką, įstatymų leidėjui siūlytina patikslinti BPK 146 str. 2 d., jog asmens krata gali būti daroma šioje dalyje numatytais pagrindais ne tik nepriėmus atskiros nutarties, bet ir prokuroro arba ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarimo.
5. Krata nuo kitų procesinių prievartos priemonių bei (ne)procesų veiksmų gali būti atribojama pagal tikslus, keliamus konkrečioms veiksmams. Priešingai nei krata, poėmis daromas, kai tiksliai žinomi konkretūs objektai, reikšmingi nusikalstamos veikos tyrimui, bei jų buvimo vieta. Todėl abstraktaus objektų bei jų buvimo vietos žinojimo atveju, daroma krata, o ne poėmis. Asmens apžiūros esminis siekis – nustatyti

ir užfiksuoti nusikalstamos veikos pėdsakus ar ypatingas žymes ant asmens kūno ar drabužių, o ne paimti objektus, nes tai išimtinai priskiriama asmens kratos tikslui. Apžiūros pagal BPK 207 str. tikslas yra platesnio spektro nei kratos, nes ja siekiama ne tik surasti pėdsakus ir daiktus, padedančius ištirti nusikalstamą veiką, bet ir juos užfiksuoti. Tačiau jeigu jos metu kyla poreikis paimti tam tikrus objektus, tai turi būti daroma atliekant kratą. Todėl teismų praktikos pavyzdžiai, kai apžiūros metu paimami objektai, procesine prasme vertintini kaip ydingi. Be to, veiksmai, numatyti PĮ ir KŽĮ, negali būti sutapatinami su krata, todėl ir jų metu negali būti paimami objektai, reikšmingi nusikalstamos veikos tyrimui. Šiam tikslui pasiekti pradėjus ikiteisminį tyrimą atliekama krata.

6. Krata skirstoma į parengiamąjį, pagrindinį ir baigiamąjį etapus, kurie dar skaidomi į stadijas. Parengiamasis etapas siejamas su esminiais momentais – reikiamos informacijos gavimu bei efektyvaus kratos plano, įgyvendinamo sekančiame etape, sudarymu. Pažymėtina, kad pagrindinis etapas apima ne tik kratos atlikimo tvarkos taisyklės, bet ir kratos taktikos būdus, kurie realizuojami būtent šiame etape, atliekant paieškos veiksmus. Tuo tarpu baigiamasis etapas koncentruotas į BPK reikalavimus atitinkantį kratos eigos ir jos rezultatų užfiksavimą kratos protokole, rastų ir paimtų objektų supakavimą ir užantspaudavimą bei kratos rezultatų analizavimą ir įvertinimą. Be to, praktikoje fiksavimo stadija problematiška tuo, kad jos metu ne visuomet užpildomas kratos protokolas, laikantis visų BPK reikalavimų, todėl tam tikrais atvejais tai lemia esminius BPK pažeidimus. Tuo tarpu ikiteisminio tyrimo pareigūnų kompetencijos trūkumams atliekant kratas spręsti siūlytina organizuoti ikiteisminio tyrimo pareigūnų mokymus ar kursus, kurių metu būtų didinama jų kompetencija kratų atlikimo, jos rezultatų fiksavimo srityje bei sprendžiami probleminiai klausimai.
7. Kratos atlikimo taktinės rekomendacijos išskiriamos asmens, vietovės, transporto priemonių, juridinių asmenų patalpų, gyvenamųjų patalpų, jų priklausinių, bendro naudojimo patalpų, bendrabučių kratų rūšių atžvilgiu. Šios taktinės rekomendacijos išskirtos teismų praktikos, teisės doktrinos bei anketų rezultatų pagrindu. Be to, atsižvelgiant į kratos pobūdį, šiomis rekomendacijomis siekiama užtikrinti kuo palankesnes sąlygas, padedančias pasiekti efektyviausius kratos rezultatus.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai:

Tarptautiniai teisės aktai:

1. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. 1950 m. lapkričio 4 d. *Valstybės žinios*, 1995, 40-987.
2. Tarptautinis ir pilietinis teisių paktas. 1966 m. gruodžio 19 d. *Valstybės žinios*, 2002, 77-3288.

Lietuvos Respublikos teisės aktai:

3. Lietuvos Respublikos Konstitucija. Lietuvos Respublikos piliečių priimta 1992 m. spalio 25 d. referendume. *Valstybės žinios*, 1992, 33–1014.
4. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. 2002 m. kovo 14 d. Nr. IX-785. *Valstybės žinios*, 2002, 37-1341.
5. Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas. 2012 m. spalio 2 d. Nr. XI-2234. *Valstybės žinios*, 2012, 122-6093.
6. Lietuvos Respublikos policijos įstatymas. 2000 m. spalio 17 d. Nr. VIII-2048. *Valstybės žinios*, 2000, 90-2777.

Užsienio valstybių teisės aktai:

7. Codice di procedura penale (1988). *Gazzetta Ufficiale* [online]. <https://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2014/10/30/codice-di-procedura-penale>.
8. Constitution of the United States, Fourth Amendment (1798). *United States Statutes at Large* [online]. <https://constitution.congress.gov/constitution/amendment-4/>.
9. Kriminālprocesa likums (2005). *Latvijas Vēstnesis* [online]. <https://likumi.lv/ta/id/107820-kriminalprocesa-likums>.

10. Strafprozeßordnung (1887). Bundesgesetzblatt [online]. https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html.

Specialioji literatūra:

11. ANCELIS, Petras; ALEKSONIS, Gediminas; BUČIŪNAS, Gediminas ir kt. (2011). *Tyrimo veiksmų baudžiamajame procese*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
12. ARON, Ioan (2023). The tactics of the search. *Bulletin of the Transilvania University of Brasov. Series VII: Social Sciences and Law*, 16(65)(1), 91-98 [online]. <https://doi.org/10.31926/but.ssl.2023.16.65.1.10>.
13. BUČIŪNAS, Gediminas; GRUODYTĖ, Edita; ŠALČIUS, Marijus (2017). *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai*. Vilnius: Registrų centras.
14. BURDA, Ryšardas; KRIKŠČIŪNAS, Rolandas; LATAUSKIENĖ, Eglė; MALEVSKI, Hendryk ir kt. (2004). *Kriminalistikos taktika ir metodika*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
15. BUTURĂ, Cosmin (2022). Tactics of the Search. Collection of Objects and Documents. *RAIS Conference Proceedings: The 28th International RAIS Conference on Social Sciences and Humanities*, 66-71 [online]. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6945901>.
16. DANISEVIČIUS, Petras (1982). *Krata ir poėmis*. Vilnius: LTSR aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerija.
17. DI AMATO, Astolfo (2013). *Criminal Law in Italy*. Second edition. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International.
18. GODA, Gintaras (2016). Teisė kreiptis į teismą dėl procesinių prievartos priemonių taikymo. *Teisė*, 98, 27-40 [interaktyvus]. <http://dx.doi.org/10.15388/Teise.2016.98.9967>.
19. GODA, Gintaras; KAZLAUSKAS, Marcelis ir KUČONIS, Pranas (2011). *Baudžiamojo proceso teisė*. Vilniaus universiteto vadovėlis. Vilnius: Registrų centras.
20. GODA, Gintaras; KAZLAUSKAS, Marcelis; KUČONIS, Pranas ir kt. (2003). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras I knyga: I-IV dalys*. Vilnius: Teisinės informacijos centras.

21. KANČAUSKIENĖ, Jolita (2019). Computer forensics and electronic evidence in criminal legal proceedings: Lithuania's experience. *Digital evidence and electronic signature law review*, 16, 11-24 [online]. <https://doi.org/10.14296/deeslr.v16i0.5015>.
22. KREMENS, Karolina. (2020). A autoridade competente para determinar buscas e apreensões em perspectiva comparada: pela necessidade de controle judicial. *Revista Brasileira De Direito Processual Penal*, 6(3), 1585-1626 [online]. <https://doi.org/10.22197/rbdpp.v6i3.412>.
23. KURAPKA, Vidmantas Egidijus; MATULIENĖ, Snieguolė; BILEVIČIŪTĖ, Eglė ir kt. (2013). *Kriminalistika: taktika ir metodika*. Mykolo Romerio universiteto vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
24. LOSIS, Egidijus (2008). Baudžiamojo proceso prievartos priemonių samprata. *Jurisprudencija*, 6(108), 76-81 [interaktyvus]. <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2575/2382>.
25. LOSIS, Egidijus (2010). *Procesinės prievartos priemonės baudžiamajame procese*. Daktaro disertacija, Socialiniai mokslai, Teisė (01 S), Mykolo Romerio universitetas. Kaunas: Lithuanian Academic Libraries Network (LABT).
26. MERKEVIČIUS, Remigijus (2024). *Gynybos baudžiamajame procese pagrindai. Antroji dalis*. Mokslo monografija. Krakow: Księgarnia Akademicka Publishing.
27. MUIZ, Abdul (2025). Search According To Criminal Procedure Law From A Human Rights Perspective. *Ratio Legis Journal*, 20(1), 52-57 [online]. <https://dx.doi.org/10.30659/jhku.v20i1.43978>.
28. National Forensic Science Technology Center (2013). *Crime Scene Investigation: A Guide for Law Enforcement*. Washington, D.C.: Bureau of Justice Assistance, U.S. Department of Justice, National Institute of Justice, NIST, NFSTC.
29. PALSKYS, Eugenijus; KAZLAUSKAS, Marcelis; DANISEVIČIUS, Petras (1985). *Kriminalistika*. Vilnius: Mintis.
30. SINGH, Harendra Nath (2021). Crime scene investigation. *International Journal of Science and Research (IJSR)*, 10(11), 642-648 [online]. <https://doi.org/10.21275/SR211112005543>.

Teismų praktika:

Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimai:

- 31. *Wieser and Bicos Beteiligungen GmbH v. Austria* [ECHR], No. 74336/01, [16-01-2008]. ECLI:CE:ECHR:2007:1016JUD007433601.
- 32. *Valašinas prieš Lietuvą* [EŽTT], Nr. 44558/98, [2001-10-24]. ECLI:CE:ECHR:2001:0724JUD004455898.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencija:

- 33. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas, Nr. 7/03-41/03-40/04-46/04-5/05-7/05-17/05. *Valstybės žinios*, 7-254.

Lietuvos Respublikos bendrosios kompetencijos teismų praktika:

- 34. Lietuvos Aukščiausio Teismo 2016 m. gegužės 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-175-222/2016.
- 35. Lietuvos Aukščiausio Teismo 2018 m. gegužės 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-152-699/2018.
- 36. Lietuvos Aukščiausio Teismo 2018 m. birželio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-201-1073/2018.
- 37. Lietuvos Aukščiausio Teismo 2019 m. lapkričio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-174-303/2019.
- 38. Lietuvos Aukščiausio Teismo 2020 m. birželio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-152-689/2020.
- 39. Lietuvos Aukščiausio Teismo 2020 m. lapkričio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-135-489/2020.
- 40. Lietuvos Aukščiausio Teismo 2021 m. spalio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-137-689/2021.
- 41. Lietuvos Aukščiausio Teismo 2022 m. sausio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-5-719/2022.
- 42. Lietuvos Aukščiausio Teismo 2023 m. balandžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-116-719/2023.

43. Lietuvos Aukščiausio Teismo 2023 m. spalio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-214-976/2023.
44. Lietuvos Aukščiausio Teismo 2024 m. sausio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-59-1073/2024.
45. Lietuvos Aukščiausio Teismo 2024 m. vasario 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-2-511/2024.
46. Lietuvos Aukščiausio Teismo 2024 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-3-697/2024.
47. Lietuvos Aukščiausio Teismo 2024 m. gegužės 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-1-788/2024.
48. Lietuvos Aukščiausio Teismo 2024 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-119-719/2024.
49. Lietuvos Aukščiausio Teismo 2025 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-9-387/2025.
50. Lietuvos Aukščiausio Teismo 2026 m. sausio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-51-387/2026.
51. Lietuvos Aukščiausio Teismo 2026 m. kovo 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-42-489/2026.
52. Lietuvos Aukščiausio Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų Gabrielės Juodkaitės-Granskienės, Dariaus Kantaravičiaus, Aleno Piesliako ir Tomo Šeškausko 2026 m. kovo 23 d. atskiroji nuomonė baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-42-489/2026.
53. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. balandžio 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-319/2013.
54. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. birželio 6 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-139-197/2016.
55. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. kovo 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-2-487/2022.
56. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-255-626/2022.
57. Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. vasario 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-10-626/2024.

58. Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. lapkričio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-256-478/2024.
59. Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. gruodžio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-340-843/2024.
60. Lietuvos apeliacinio teismo 2025 m. birželio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-72-487/2025.
61. Lietuvos apeliacinio teismo 2026 m. sausio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-23-851/2026.
62. Lietuvos apeliacinio teismo 2026 m. vasario 4 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-69-626/2026.
63. Kauno apygardos teismo 2016 m. kovo 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-173-530/2016.
64. Kauno apygardos teismo 2018 m. sausio 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-70-327/2018.
65. Kauno apygardos teismo 2023 m. lapkričio 6 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-4-593/2023.
66. Kauno apygardos teismo 2025 m. birželio 19 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-175-928/2025.
67. Kauno apygardos teismo 2025 m. liepos 8 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-163-634/2025.
68. Kauno apygardos teismo 2025 m. rugpjūčio 6 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-81-593/2025.
69. Kauno apygardos teismo 2025 m. rugpjūčio 18 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-248-888/2025.
70. Kauno apygardos teismo 2025 m. lapkričio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-364-383/2025.
71. Klaipėdos apygardos teismo 2015 m. sausio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-16-557/2015.
72. Klaipėdos apygardos teismo 2022 m. sausio 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-18-380/2022.
73. Klaipėdos apygardos teismo 2025 m. gegužės 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-49-795/2025.

74. Klaipėdos apygardos teismo 2026 m. kovo 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-4-417/2026.
75. Panevėžio apygardos teismo 2013 m. gegužės 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-402-719/2013.
76. Panevėžio apygardos teismo 2013 m. gegužės 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-451-350/2013.
77. Panevėžio apygardos teismo 2013 m. birželio 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-60-134/2013.
78. Panevėžio apygardos teismo 2020 m. gruodžio 4 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-10-581/2020.
79. Panevėžio apygardos teismo 2022 m. gruodžio 6 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-9-334/2022.
80. Panevėžio apygardos teismo 2025 m. lapkričio 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-75-531/2025.
81. Šiaulių apygardos teismo 2020 m. spalio 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-236-282/2020.
82. Šiaulių apygardos teismo 2020 m. gruodžio 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-114-300/2020.
83. Šiaulių apygardos teismo 2022 m. sausio 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-5-875/2022.
84. Šiaulių apygardos teismo 2024 m. birželio 6 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-7-316/2024.
85. Šiaulių apygardos teismo 2025 m. gegužės 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-9-951/2025.
86. Šiaulių apygardos teismo 2026 m. vasario 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-46-1140/2026.
87. Vilniaus apygardos teismo 2021 m. rugpjūčio 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-345-574/2021.
88. Vilniaus apygardos teismo 2023 m. birželio 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-304-1035/2023.
89. Vilniaus apygardos teismo 2024 m. gegužės 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-217-1072/2024.

90. Vilniaus apygardos teismo 2025 m. balandžio 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-90-468/2025.
91. Vilniaus apygardos teismo 2025 m. spalio 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-98-1053/2025.
92. Vilniaus apygardos teismo 2025 m. gruodžio 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-572-817/2025.
93. Vilniaus apygardos teismo 2026 m. sausio 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-43-932/2026.
94. Vilniaus apygardos teismo 2026 m. kovo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-155-885/2026.

Kiti šaltiniai:

95. All About Forensic & Investigative Sciences (2020-01-04). *Crime scene search methods* [online]. <https://www.forensicscienceexpert.com/2020/01/crime-scene-search-methods.html>.
96. COLE, James Robert (2025-03-30). *Vehicle Search Procedure: Techniques, and Driver Management* [online]. <https://www.securityguardexam.com/vehicle-search-procedure-and-policy/>.
97. KICKERT, Dan; SHEEHAN, Lauren. (2022-01-18). *Best practices for vehicle searches: Consistency and thoroughness* [online]. <https://apbweb.com/2022/01/best-practices-for-vehicle-searches-consistency-and-thoroughness/>.
98. MERKEVIČIUS, Remigijus (2022-02-14). *Neteisėtas disponavimas narkotinėmis medžiagomis* [interaktyvus]. <https://www.infolex.lt/sa/apzvalgos/savaites-apzvalga/nr-200/remigijus-merkevicius-rekomenduoja/index.html>.
99. Pareigūnai.lt (2008-07-09). *Apžiūros sąvoka. Pareigūno apžiūros sąvoka ir ribos, remiantis galiojančiais teisės aktais* [interaktyvus]. <http://v1.pareigunai.lt/index.php?page=naudingipatarimai&id=14>.
100. RATHORE, Rahul Singh (2023-03-15). *Legality and Admissibility of Search And Seizure: An International Overview, 2023* [online]. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4385261.

Procesinė kriminalistinė kratos charakteristika ir problematika

Aistė Janionytė

Šiame magistro darbe analizuojama procesinė kriminalistinė kratos charakteristika ir tam tikri probleminiai aspektai. Todėl šiai temai atskleisti pasitelkiamos ne tik baudžiamojo proceso žinios, bet ir kriminalistikos mokslo ypatumai. Magistro darbe analizuojama kratos samprata, remiantis teisės mokslininkų įžvalgomis, atskleidžiami kratos uždaviniai, objektai, jos rūšys. Be to, apibrėžiama kratos pagrindų visuma, kurią sudaro faktinis ir procesinis pagrindai, kurie užtikrina kratos teisėtumą. Taip pat pažymimi probleminiai taškai, kurie siejami su kratos pagrindais. Visų pirma, ikiteisminio tyrimo pareigūnų nutarimų dėl kratos atlikimo motyvavimo stoka ar bendrų motyvų pateikimas nesusiejant jų su konkrečiu atveju, faktinio pagrindo nepakankamas pagrįstumas, kratos ribų abstraktus apibrėžtumas. Šios problemos praktikoje lemia, kad ikiteisminio tyrimo teisėjai atsisako priimti nutartį dėl kratos atlikimo arba patvirtinti neatidėliotinos kratos teisėtumą. Be kita ko, atsižvelgiant į teismų praktiką, gvildenamas kratos atribojimo klausimas nuo kitų procesinių prievartos priemonių, proceso veiksmų bei tam tikrų veiksmų, numatytų PĮ ir KŽĮ. Ypač aktualus kratos atribojimas nuo apžiūros, kadangi praktikoje pakankamai dažnai pasitaiko atvejų, kai objektai, reikšmingi nusikalstamos veikos tyrimui, paimami apžiūros, o ne kratos metu. Be to, šiame darbe analizuojama kratos atlikimo tvarka, susiejant su doktrinoje išskiriamais trejais kratos etapais – parengiamuoju, pagrindiniu ir baigiamuoju. Taip pat jame pažymėtini ir kratos taktikos būdai, kurie realizuojami būtent pagrindinio kratos etapo metu. Darbe nagrinėjami praktikos pavyzdžiai, leidžiantys geriau atskleisti teorinius ir tam tikrus probleminius aspektus. Taip pat išskiriamos atskirų rūšių kratos atlikimo taktinės rekomendacijos, remiantis teismų praktika, teisės doktrina bei praktiniais aspektais.

SUMMARY

Procedural Forensic Characteristics and Problems of Search

Aistė Janionytė

This master's thesis analyzes the procedural forensic characteristics of a search, as well as certain problematic aspects. Therefore, to explore this topic, the thesis draws not only on knowledge of criminal procedure but also on the specific features of forensic science. The thesis analyzes the concept of a search based on the insights of legal scholars, revealing the objectives, subjects, and types of searches. Furthermore, the thesis defines the totality of grounds for a search, comprising factual and procedural grounds that ensure the legality of the search. It also highlights problematic issues related to the grounds for a search. First of all, these include the lack of justification in decisions by pre-trial investigation officers regarding the conduct of a search, or the provision of general justifications without linking them to the specific case; insufficient substantiation of the factual basis; and the abstract definition of the scope of the search. In practice, these issues lead to pre-trial judges refusing to issue a ruling authorizing a search or to confirm the legality of an urgent search. Furthermore, in light of judicial practice, the issue of distinguishing a search from other procedural coercive measures, procedural actions, and certain actions provided for in the Police Act and the Criminal Intelligence Act is being examined. The distinction between a search and an inspection is particularly relevant, as in practice there are quite frequent cases where objects significant to the investigation of a criminal offense are seized during an inspection rather than a search. Furthermore, this paper analyzes the procedure for conducting a search, linking it to the three stages of a search distinguished in legal doctrine – preparatory, main, and final. It also highlights the tactical methods of search that are implemented specifically during the main phase of the search. The paper examines practical examples that help to better illustrate theoretical and certain problematic aspects. It also outlines tactical recommendations for conducting different types of searches, based on case law, legal doctrine, and practical considerations.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

PROKURORŲ ANKETOS PAVYZDYS

Apklausa apie kratos praktinius ir probleminius aspektus

Labą dieną, esu V kurso Vilniaus universiteto Teisės fakulteto studentė ir rengiu magistro darbą tema „Procesinė kriminalistinė kratos charakteristika ir problematika“. Kviečiu Jus atlikti apklausą, kurios tikslas – išsiaiškinti praktinius ir probleminius aspektus, susijusius su krata. Anketa yra visiškai anoniminė. Surinkta informacija bus naudojama tik rengiant magistro darbą. Anketoje pateikiami uždaro ir atviro tipo klausimai. Ypač kviečiu atsakyti į atviro tipo klausimus. Iš anksto visiems dėkoju.

* Nurodo būtiną klausimą

Kokia Jūsų darbo patirtis? *

- 1-5 m.
- 5-10 m.
- 10-20 m.
- 20-30 m.
- Daugiau kaip 30 m.

Ar kreipiantis į ikiteisminio tyrimo teisėjus, jie dažnai **nepriima** nutarties dėl kratos atlikimo?*

- Labai dažnai
- Dažnai
- Retai
- Labai retai
- Visada priima nutartį dėl kratos atlikimo

Kaip dažnai esant neatidėliotiniams atvejams surašomas prokuroro nutarimas dėl kratos atlikimo?*

- Labai dažnai
- Pakankamai dažnai

- Retai
- Labai retai

Kaip vertinate kratos, susijusios su elektroniniu objektu, reglamentavimą Lietuvoje? *

- Aiškus ir pakankamas
- Neaiškus
- Reikalingas atskiras reglamentavimas

Koks yra dažniausiai pasitaikantis ikiteisminio tyrimo teisėjo motyvas, atsisakant priimti nutartį dėl kratos atlikimo? *

- Procesinės formos trūkumai
- Nepakankamas faktinis pagrindas kratos atlikimui
- To paties rezultato galima pasiekti kitomis, mažiau varžančiomis žmogaus teises priemonėmis
- Nekonkrečiai (abstrakčiai) apibrėžiami ieškomi ir paimami daiktai ir kiti objektai
- Kita (nurodykite motyvą)

Kokiais atvejais, Jūsų manymu, gali būti atliekama krata neatidėliotinais atvejais? *

- Esant procesiniam būtinumui
- Esant teisėjų užimtumui, nesant galimybės priimti nutartį dėl kratos
- Ne darbo metu, poilsio ir švenčių dienomis
- Kai prokuroras neturi galimybės nedelsiant priimti nutarimo dėl kratos (pvz., ikiteisminio tyrimo pareigūnas neturi galimybės pateikti visą medžiagą prokurorui; prokuroras dalyvauja teismo posėdyje ir nėra pavaduojančio prokuroro ar pan.)

Ar Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse yra aiškiai apibrėžti kratos taikymo pagrindai? *

- Taip
- Ne
- Iš dalies

Kaip vertinate, jog kratos atlikimui yra būtina ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartis (išskyrus neatidėliotinus atvejus)? *

- Teigiamai
- Neigiamai
- Kratos atlikimui užtektų ir prokuroro nutarimo

Ar kratos atlikimo metu dažnai kviečiami kviestiniai? *

- Taip
- Ne

Ar atliekate kratų kontrolę? *

- Taip
- Ne
- Tam tikrais atvejais

Ar neatidėliotinas atvejis visada būna motyvuotas? *

- Taip
- Ne
- Nurodomi motyvai kartais būna nepakankami

Ar sutinkate, kad kai kurie veiksmai, numatyti Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatyme, faktiškai prilygsta kratai? *

- Sutinku
- Nesutinku

Kokios, Jūsų nuomone, pagrindinės problemos, susijusios su kratos atlikimu?

Ar verta, Jūsų nuomone, atskirai reglamentuoti asmens kratą? Kokių turėtumėte pastebėjimų?

Kokios, Jūsų manymu, pagrindinės problemos, susijusios su kratos sankcionavimu?

Su kokiais sunkumais susiduriate apibrėždami kratų ribas?

Kokie specialistai dažniausiai dalyvauja kratos atlikimo metu?

Kokius pastebite pagrindinius kratos protokolo trūkumus?

Remdamiesi savo žiniomis bei patirtimi, kokius kratos reglamentavimo aspektus keistumėte? Kaip keistumėte?

Apklausa apie kratos praktinius ir probleminius aspektus

Laba diena, esu V kurso Vilniaus universiteto Teisės fakulteto studentė ir rengiu magistro darbą tema „Procesinė kriminalistinė kratos charakteristika ir problematika“. Kviečiu Jus atlikti apklausą, kurios tikslas – išsiaiškinti praktinius ir probleminius aspektus, susijusius su krata. Anketa yra visiškai anoniminė. Surinkta informacija bus naudojama tik rengiant magistro darbą. Anketoje pateikiami uždaro ir atviro tipo klausimai. Ypač kviečiu atsakyti į atviro tipo klausimus. Iš anksto visiems dėkoju.

* Nurodo būtiną klausimą

Kokia Jūsų darbo patirtis? *

- 1-5 m.
- 5-10 m.
- 10-20 m.
- 20-30 m.
- Daugiau kaip 30 m.

Ar prokurorų nurodomas faktinis pagrindas prašyme dėl kratos atlikimo yra pagrįstas aiškiais, įtikinamais, motyvuotais duomenimis? *

- Paprastai taip
- Kartais pateikiama per mažai duomenų teismo nutarčiai priimti
- Dažnai pateikiama per mažai duomenų teismo nutarčiai priimti

Kaip dažnai pasitaiko atvejų, kuomet kreipiamasi dėl atliktos kratos teisėtumo patvirtinimo, t. y. dėl neatidėliotinų atvejų sankcionavimo? *

- Labai dažnai
- Pakankamai dažnai
- Retai
- Labai retai

Kai kreipiamasi dėl atliktos kratos teisėtumo patvirtinimo, tai krata dažniausiai būna atlikta*

- Nakties metu
- Dienos metu
- Švenčių dienomis
- Savaitgaliais

Dėl kokių priežasčių dažniausiai **atsisakoma** priimti nutartį dėl kratos atlikimo? *

- Dėl faktinio pagrindo nepagrįstumo (pvz., nenurodomi duomenys, kurie pateisintų kratos atlikimą; nėra nurodyti konkretūs daiktai ar kiti objektai, kurie turi būti rasti ir paimti; nepateikiami pagrįsti duomenys, kurioje vietoje objektai gali būti rasti ir pan.)
- Dėl to, kad turi būti atliekama kita procesinės prievartos priemonė ar procesinis veiksmas
- Dėl prokuroro nutarimo formos trūkumų
- Kita

Ar reikėtų Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse įterpti atskirą reglamentavimą dėl elektroninių kratų? *

- Taip
- Ne

Kaip vertinate kratos, susijusios su elektroniniu objektu, reglamentavimą Lietuvoje? *

- Aiškus ir pakankamas
- Neaiškus
- Reikalingas atskiras reglamentavimas

Ar Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse yra aiškiai apibrėžti kratos taikymo pagrindai? *

- Taip
- Ne
- Iš dalies

Kokias išskirtumėte pagrindines problemas, susijusias su kratos sankcionavimu?

Kokios dažniausiai pasitaiko problemos, susijusios su kratos ribomis?

Kokios, Jūsų žiniomis, yra pagrindinės priežastys, nulemiančios, jog kratos metu gauti duomenys vėliau procese pripažįstami neleistiniais įrodymais?

Remdamiesi savo žiniomis ir patirtimi, kokius kratos reglamentavimo aspektus keistumėte? Kaip keistumėte?

Apklausa apie kratos praktinius ir probleminius aspektus

Laba diena, esu V kurso Vilniaus universiteto Teisės fakulteto studentė ir rengiu magistro darbą tema „Procesinė kriminalistinė kratos charakteristika ir problematika“. Kviečiu Jus atlikti apklausą, kurios tikslas – išsiaiškinti praktinius ir probleminius aspektus, susijusius su krata. Anketa yra visiškai anoniminė. Surinkta informacija bus naudojama tik rengiant magistro darbą. Anketoje pateikiami uždaro ir atviro tipo klausimai. Ypač kviečiu atsakyti į atviro tipo klausimus. Iš anksto visiems dėkoju.

* Nurodo būtiną klausimą

Kokia Jūsų darbo patirtis? *

- 1-5 m.
- 5-10 m.
- 10-20 m.
- 20-30 m.
- Daugiau kaip 30 m.

Kaip dažniausiai elgiamasi situacijoje kuomet pateikiami visi po nutarties ar nutarimo paskelbimo objektai, nurodyti procesiniame dokumente? *

- Tęsiamas kratos atlikimas
- Krata baigiama
- Kita

Kokių rūšių krata dažniausiai atliekama? (Eiliškumas pateikiamas nuo dažniausiai iki rečiausiai atliekamų kratų) *

- Asmens krata, patalpų krata, vietovių krata, transporto priemonių krata
- Asmens krata, patalpų krata, transporto priemonių krata, vietovių krata
- Transporto priemonių krata, asmens krata, patalpų krata, vietovių krata
- Patalpų krata, asmens krata, transporto priemonių krata, vietovių krata
- Kita (nurodykite savo variantą)

Kaip dažniausiai fiksuojate kratos rezultatus? *

- Kratos protokole, vaizdo įrašu, fotografuojant
- Kratos protokole, vaizdo įrašu, fotografuojant, rastų ir paimtų objektų apyrašu
- Kratos protokole
- Kratos protokole, vaizdo įrašu
- Kratos protokole, fotografuojant
- Kratos protokole, rastų ir paimtų objektų apyrašu

Kokią veiksmą dažniausiai atliekate, siekiant atskleisti bei tiriant nusikalstamas veikas ar administracinius nusižengimus? *

- Kratą (apimant ir asmens kratą)
- Apžiūrą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksą (toliau – BPK)
- Poėmį
- Paėmimą pagal Lietuvos Respublikos policijos įstatymą (toliau – PĮ)
- Paėmimą pagal Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymą (toliau – KŽĮ)
- Patikrinimą pagal PĮ
- Apžiūrą pagal PĮ
- Apžiūrą pagal KŽĮ

Kokiu dažniausiai pagrindu atliekate ankstesniame klausime nurodytus veiksmus? *

- Nusikalstamų veikų prevencijos atveju
- Nusikalstamų veikų padarymo metu arba iš karto po jų padarymo
- Atskleidžiant ir tiriant administracinius nusižengimus

Koks dažniausiai pasirenkamas kratos taktikos būdas? *

- Zoninis arba kvadrato paieškos būdas
- Juostelės arba linijos paieškos būdas
- Tinklelio paieškos būdas
- Spiralinės paieškos būdas
- Rato paieškos būdas
- Derinami keli kratos taktikos būdai (nurodyti kokie būdai derinami)

Kaip vertinate kratos, susijusios su elektroniniu objektu, reglamentavimą Lietuvoje? *

- Aiškus ir pakankamas
- Neaiškus
- Reikalingas atskiras reglamentavimas

Ar reikėtų BPK įterpti atskirą reglamentavimą dėl elektroninių kratų? *

- Taip
- Ne

Ar kratos atlikimo metu dažnai kviečiami kviestiniai? *

- Taip
- Ne

Kokiais atvejais, Jūsų manymu, gali būti atliekama krata neatidėliotinais atvejais? *

- Esant procesiniam būtinumui
- Esant teisėjų užimtumui, nesant galimybės priimti nutartį dėl kratos
- Ne darbo metu, poilsio ir švenčių dienomis
- Kai prokuroras neturi galimybės nedelsiant priimti nutarimo dėl kratos (pvz., ikiteisminio tyrimo pareigūnas neturi galimybės pateikti visą medžiagą prokurorui; prokuroras dalyvauja teismo posėdyje ir nėra pavaduojančio prokuroro ar pan.)

Ar BPK yra aiškiai apibrėžti kratos taikymo pagrindai? *

- Taip
- Ne
- Iš dalies

Kokiais atvejais dažniausiai atliekate asmens kratą? *

- Atliekant kratą patalpoje
- Suimant, sulaikant nusikalstamos veikos metu arba iš karto po jos padarymo
- Atliekant patikrinimą pagal PĮ

Ar, Jūsų manymu, atliekant kratą visuomet reikalinga daryti vaizdo įrašą? *

- Taip
- Ne

Ar sutinkate, kad kai kurie veiksmai, numatyti KŽĮ, faktiškai prilygsta kratai? *

- Sutinku

- Nesutinku

Ar verta, Jūsų nuomone, atskirai reglamentuoti asmens kratą? Kokių pastebėjimų turėtumėte?

Kokios dažniausiai pasitaiko problemos, susijusios su kratos ribomis?

Su kokiais iššūkiais (problemomis) susiduriate atlikdami kratas?

Kokie specialistai dažniausiai dalyvauja kratos atlikimo metu?

Kokius nurodytumėte esminius skirtumus, padedančius atriboti kratą nuo veiksmų, atliekamų pagal KŽĮ bei nuo veiksmų, atliekamų pagal PĮ?

Kokios pagrindinės problemos, susijusios su kratos rezultatų fiksavimu?

Remdamiesi savo žiniomis bei patirtimi, kokius kratos reglamentavimo aspektus keistumėte? Kaip keistumėte?